

**CLAUDE FARRERE'İN *ANKARALI DÖRT HANIM*
ESERİNDE İMGELER**

Sümevra ÇELİK

Yüksek Lisans Tezi

Fransız Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN

2013

Her Hakkı Saklıdır

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
FRANSIZ KÜLTÜR VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

Sümevra ÇELİK

**CLAUDE FARRERE'İN *ANKARALI DÖRT HANIM* ESERİNDE
İMGELER**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN**

ERZURUM-2013

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

26/06/2013

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Claude Farrère'in *Ankaralı Dört Hanım* Eserinde İmgeler" adlı tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☐ Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☒ Tezimin/Raporumun 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26/06/2013

[Sümeyra ÇELİK]

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN danışmanlığında, Sümeyra ÇELİK tarafından hazırlanan bu çalışma 26/06/2013 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Fransız Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN

İmza:

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Mükremin YAMAN

İmza:

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Yavuz KIZILÇİM

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 26/ 06 / 2013

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	III
ABSTRACT	IV
KISALTMALAR	V
ÖNSÖZ.....	VI
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

CLAUDE FARRERE

1.1. CLAUDE FARRERE'İN YAŞAMI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ	4
1.2. ESERİN YAZILDIĞI DÖNEMDE TÜRKİYE'NİN TARİHSEL DEĞİŞİM SÜRECİ.....	7
1.3. ANKARALI DÖRT HANIM	10

İKİNCİ BÖLÜM

İMGELEM

2.1. TÜRK TOPLUMUNDA KADININ YERİ VE ÖNEMİ	22
2.2. KADIN İMGESİ.....	25
2.2.1. Cumhuriyet Kadını İmgesi	26
2.2.1.1. Şirin.....	26
2.2.2. Osmanlı Kadını İmgesi.....	38
2.2.2.1. Pembe Hanım	38
2.2.2.2. Lâle.....	43
2.2.3. Anne İmgesi	49
2.2.3.1. Olumlu Anne İmgesi.....	50
2.2.3.2. Olumsuz Anne İmgesi	54
2.2.4. Çocuk İmgesi.....	61
2.3. ERKEK İMGESİ.....	65
2.3.1. Fransız Erkek İmgesi.....	65
2.3.1.1. Luc Saint-Gemme	65
2.3.1.2. François Villandry	73

2.3.2. Türk Erkek İmgesi	83
2.3.2.1. Cumhuriyet Erkeği İmgesi	84
2.3.2.1.1. Cemil Kâmi.....	84
2.3.2.2. Osmanlı Erkeği İmgesi.....	90
2.3.2.2.1. Fuat Ziya Paşa.....	90
2.3.2.2.2. Osman Senaî.....	92
SONUÇ.....	98
KAYNAKÇA	101
ÖZGEÇMİŞ.....	104

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

CLAUDE FARRERE'İN *ANKARALI DÖRT HANIM* ESERİNDE İMGELER

SümeYra ÇELİK

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN

2013 - Sayfa: 112

Jüri : Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN (Danışman)

Prof. Dr. Mükremin YAMAN

Doç. Dr. Yavuz KIZILÇİM

Bu çalışma Claude Farrère'in *Ankaralı Dört Hanım* eserinde imge kavramını konu edinmektedir. Çalışmamızın amacı Türk Akademisindeki imge çalışmalarına katkıda bulunmaktır. 21. yüzyıl Fransız yazarı Claude Farrère'in imgelem dünyasında ilgili eser merkezli yapmış olduğumuz çalışma iki ana bölümde dört imge başlığıyla incelenmiştir. Bu tez çalışmasında öncelikle yazar tanıtılmış, eser ait olduğu dönem itibariyle irdelenmiş ve ilgili dönemde Türkiye'deki başat imajlar betimlenmiştir. Eserde kadın ve erkek gibi baskın imgelerin eşsüremli okumalarla Osmanlı ve Cumhuriyet toplumunda izleri sürülmüştür.

Sonuç olarak, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türk toplumunda köklü değişimler yaşanmıştır. Ancak Batı medeniyetinin kültürel kaynaklarından beslenen yazar, Osmanlı ve Cumhuriyet toplumunu betimlerken ön kabullerinden kurtulamamıştır. Bu bağlamda yazarın yapmış olduğu betimlemelerin ve imgelemelerin nesnel olmaktan çok öznel olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Claude Farrère, İmge, Osmanlı, Cumhuriyet, Batı Medeniyeti.

ABSTRACT

MASTER THESIS

IMAGES IN ANKARALI DORT HANIM BY CLAUDE FARRÈRE

Sümeýra ÇELİK

Advisor: Assist. Prof. Dr. Aydın ERTEKİN

2013 - Page: 112

Jury : Assist. Prof. Dr. Aydın ERTEKİN (Advisor)

Prof. Dr. Mükremin YAMAN

Assoc. Prof. Dr. Yavuz KIZILÇİM

In this study the concept of image is described in Claude Farrere's *Ankaralı Dört Hanım*. The aim of this study is to contribute to the studies about the images at Turkish Academy.

This study, which based on the imagination of Claude Farrère, 21th century French author, is examined in four title of image. First of all the author is introduced and then this novel is analyzed in the parameters of the age. Second, the mains images for Turkey are described. In the novel, the images that are used usually for the ages of Ottoman and Turkey such as woman and man are defined.

As a result, essentials reforms are made in Turkish society by the proclamation of republic. But the author that benefit from the cultural sources of Western civilization, cannot refrain from his prejudgments while describing Ottoman and Turkish society. In this context, the descriptions and images of the author are not objective but subjective.

Key Words: Claude Farrère, Image, Ottoman, Republic, Civilization of west.

KISALTMALAR

s. : Sayfa

Çev. : Çeviren

ÖNSÖZ

Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte Türk toplumunda meydana gelen değişimler her alanda etkisini göstermiştir. Bu bağlamda Türk toplumunda yaşanan toplumsal gelişmeler hem Türk edebiyatında hem de Batı edebiyatında yer almaktadır. Türk toplumunda görülen toplumsal değişimin Fransız bir yazar tarafından ele alınması bu konunun seçilmesindeki önceliği oluşturur.

Claude Farrère'in *Ankaralı Dört Hanım* eserinde Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türk toplumunda yaşanan gelişmelerin bireyler üzerinde ne derece etkili olduğu gözler önüne serilir. Eserde özellikle kadın karakterler ön plandadır. Bu kadın karakterlerin Cumhuriyet'in ilanından önceki ve sonraki yaşamları onların aşk ilişkileriyle birlikte ele alınmaktadır. Tam anlamıyla Türkiye ve Türk dostu olan Claude Farrère'in Türklere olan bu ilgisi, yazarın birden fazla eserine konu olmuştur.

Çalışmamın her aşamasında benden desteğini esirgemeyen hocam ve tez danışmanım, Yrd. Doç. Dr. Aydın ERTEKİN'e, eğitim hayatım boyunca hem maddi hem de manevi destekleriyle bana güç veren aileme ve çalışmalarım sırasında yanımda olan dostlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum – 2013

Sümevra ÇELİK

GİRİŞ

Claude Farrère'in *Ankaralı Dört Hanım* eserinde imge kavramını ortaya koyabilmek ve bu imgenin adı geçen eserde nasıl oluştuğunu irdeleyebilmek adına, öncelikli olarak imge kavramının üzerinde durmak uygun olacaktır. Son yıllarda rağbet görmeye başlayan imge kavramının, günümüze kadar gerçekleştirilen birçok çalışmada tanımı yapılmıştır. Ancak imgenin çok fazla alanda (sanat, edebiyat, felsefe, politika, reklam, pazarlama vb.) etkili olması nedeniyle sınırları kesin olarak çizilmiş, eksiksiz bir tanımının yapıldığını söylemek doğru olmayacaktır. Bu bağlamda imge kavramı Türkçe sözlükte;

1- *Zihinde tasarlanan ve gerçekleşmesi özlenen şey, düş, hayal, hülya.*

2- *Genel görünüş, izlenim, imaj.*

3- *(psikoloji) Duyu organlarının dıştan algıladığı bir nesnenin bilincine yansıyan benzeri, hayal, imaj.*

4- *(psikoloji) Duyularla algılanan bir uyaran söz konusu olmaksızın bilinçte beliren nesne ve olaylar, hayal, imaj;*¹ felsefe alanında; “*insan bilgisinin ilk aşaması*”²; psikoloji alanında; “*merkezi sinir dokusunun tepki gücünden doğan duyumsal işaret*”³; edebiyat alanında; “*yazarın kendi duygu ve düşüncelerini ifade etmek için kullandığı çağrışımlar*”⁴ olarak tanımlanmıştır. Diğer taraftan Pospelov imgeyi “*gerçekliği insan bilincinde yansıtanın, bilmenin araçları*”⁵; Sartre ise “*belirli bir bilinç türüdür. İmge bir şey değil, bir edimdir. İmge bir şeyin bilincidir.*”⁶ şeklinde tanımlamaktadır. Ramazan Korkmaz imgeyi “*Gerçekliğin kaba ve ihlal edici kuşatmasından sıkılan ruhun; sonlu, sınırlı ve iğreti olandan; sonsuz, sınırsız ve aşkın olana açılmasıdır*”⁷ biçiminde tanımlarken, yine bu alana oldukça büyük katkıda bulunan Serhat Ulağlı imgeyi “*bilinçaltının istemli ya da istemsiz olarak belirli çağrışımlar ile dışa vurumu*”⁸ olarak tanımlamaktadır.

Tanımlamalara göz atıldığında, imgeyi nesnel çevrenin insan bilincinde duyular ve düşünceler aracılığıyla somutlaştırılması şeklinde tanımlamak mümkündür. İmgenin

¹ Türk Dil Kurumu Sözlüğü, T.D.K, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005, s. 962.

² Orhan Hançerlioğlu, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul 1977, s. 74.

³ Büyük Lügat ve Ansiklopedi VI. , Meydan Yayınevi, İstanbul 1971, s.291.

⁴ Kemal Atakay “*İmge*” Kitap-lık Sayı: 74 (Temmuz-Ağustos) 2004 s.67’den naklen.

⁵ Gennadiy N. Pospelov, *Edebiyat Bilimi I*, (Çev. Yılmaz Onay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1984, s. 52.

⁶ Jean Paul Sartre, *İmgelem*, (Çev. Alp Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul 2009, s.154.

⁷ Ramazan Korkmaz, *İkaros’un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002, s.274.

⁸ Serhat Ulağlı, *İmgebilim “Öteki”nin Bilimine Giriş*, Sinemis Yayınları, Ankara 2006, s. 4.

zihinde oluşmasında ve bu oluşumun dışavurumunda, duyular son derece önemlidir. Ancak imgenin sadece soyut kavramları içerdiği söylenemez. İmge, algılanan her şeyin soyut ve somut olarak dışa yansımalarıdır. İnsanoğlu çevresinde algıladığı bu yansımaları, duyuları sayesinde belleğine aktarır. Bu noktada imge, insan belleğinde gerçeğe yakın olarak oluşan izler şeklinde tanımlanabilir. Nitekim Kırıçoğlu, “*Duyular aracılığı ile elde edilen ilk malzemelerin imgeler*”⁹ olduğunu belirtir. Ancak diğer bir noktada, bu tanımlamalar ile yola çıkılması durumunda “gerçeğe yakın olan izler” bizi bir yanılgı içine düşürecektir. İmgenin sadece duyularımız aracılığıyla ortaya çıktığını kabul etmek, imgeyi bir olgu olarak anlamamıza neden olur. Ancak imge, aynı zamanda bünyesinde düşünsel olanı da barındırır. Bu bağlamda, imgenin Türkçe sözlükteki ilk anlamı bu durumu karşılamaktadır. Zihnimizde tasarlanan hayaller de imgenin oluşmasında önemli ölçütler arasında gösterilebilir. Bu nedenle imgeler, her insanın zihninde farklı olarak yer almaktadır. Dolayısıyla imgenin değişkenliğinden söz edilebilir.

Latince “*imago*” kelimesinden türemiş olan imgenin Türkçede imaj ile aynı anlamda kullanıldığı görülmektedir. İmaj kelimesinin sözlükteki anlamı şu şekildedir:

1. *Görsel bilgilerin zihinsel temsili*
2. *Bir nesnenin ayna, lens, retina gibi optik düzenekler üzerinde bıraktığı görüntü*
3. *Dış uyarıcı olmaksızın hatırlanan daha önceki bir duyu yaşantısının benzeri veya kopyası*
4. *Gerçekte olmayan bir şeyin zihinsel resmi; bir izlenim; hayal gücünün yarattığı bir fikir*¹⁰

Görüldüğü gibi imge ile imaj her ne kadar anlam bakımından birbirleriyle bağlantılı olarak görünseler de, temelde birbirlerinden farklıdırlar. İmaj daha çok somut ve görsel bir yapıya sahipken, imgenin yapısında düşsel bir özellik vardır. Örneğin bilim alanında yapılan çalışmaların kanıtlanması ve kabul edilmesi için bilim adamlarının daha çok görsel ve somut verilere başvurduğu söylenebilir. Burada resim, tablo, çizim ya da grafiklerle somutlaştırılmaya çalışılan durum imajdır. Diğer taraftan bir yazarın yapıtının yorumlanmasını ele aldığımızda imgenin varlığından söz edilebilir.

⁹ Olcay Tekin Kırıçoğlu, *Sanatta Eğitim Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2005, s.173.

¹⁰ Selçuk Budak, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2005, s. 393.

Burada bilim alanındaki kanıtlama kaygısının yerini yazarın hayal dünyası almaktadır. Ulağlı bu durumu şu şekilde ifade eder: “*İmge okuyucuya gösterilen nesne ya da olgu ya da kişiye fiziki olarak görmesi yerine, deneyimleri, anıları, kùltürü ve okuduğu eserlerdeki edindiğu izlenimlere dayanarak hayal etmesine katkıda bulunur. Yani imge göstermek yerine hayal ettirmeyi amaçlar.*”¹¹ Böylelikle kişiye göre farklılık gösteren, değişken ve özgün olan imgenin işlevinin, imajın işlevine göre farklı olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırma konusu olarak Claude Farrère’in *Ankaralı Dört Hanım* eserinin seçilmesinin nedeni, Fransız olan yazarın Cumhuriyet’in ilanından sonra Türk toplumda yaşanan gelişmelerin bireyler üzerindeki etkisini gözlemleyerek bu gözlemlerine adı geçen eserde yer vermesidir. İki bölümden oluşan çalışmamızın ilk bölümünde Claude Farrère’in yaşamı, edebi kişiliği, eserin konusu ve eserin anlatıldığu dönemde Türkiye tarihinde yaşanan gelişmeler ele alınmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, *Ankaralı Dört Hanım* eserinde yer alan imgeler incelenmiştir. Bu eserde yer alan imgeler kadın imgesi, erkek imgesi ve çocuk imgesi ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca kadın ve erkek imgeleri Cumhuriyet kadını/erkeği imgesi ve Osmanlı kadını/erkeği imgesi olarak analiz edilmiştir.

¹¹ Serhat Ulağlı, “Edebiyata Farklı Bir Bakış”, *I. Ulusal Karşılaştırmalı Edebiyat Sempozyumu 06-08 Aralık 2001*, OGÜ Basımevi, Eskişehir 2002, s. 431.

BİRİNCİ BÖLÜM

CLAUDE FARRERE

1.1. CLAUDE FARRERE'İN YAŞAMI VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

Claude Farrère 27 Nisan 1876 yılında Fransa'nın Lyon şehrinde dünyaya gelir. Edebiyat dünyasında Claude Farrère takma adıyla tanınan yazarın asıl adı, Frédéric-Charles-Pierre-Edouard Bargone'dir. İtalyan olan babası Pierre-Dominique Bargone deniz albayıdır. İngiliz olan annesinin adı, Isabelle Noble'dir. Liseye Marseille'de başlayan yazar, ailesinin 1891 yılında Toulon'a taşınmasıyla birlikte lise yaşamına Toulon'da, Dumont d'Urville lisesinde devam eder.¹² Babasının mesleğinden etkilenen yazar, 1892 yılında babasının ölümünden sonra, 1894 yılında Deniz Akademisine girer¹³. Denizcilik, coğrafya ve tarih alanlarında son derece başarılı olan Claude Farrère'in denizcilik alanındaki ilk makalesi, Lyon gazetelerinden olan Le Salut Public'de yayımlanır. Sonraları Le Mercure ve Le Journal gazeteleri de yazarın hikâyelerini yayımlamaya başlar. Böylelikle yazar 1897 yılından itibaren Jean Toulven takma adıyla gazetelere denizcilikle ilgili makaleler yazmaya başlar.

Claude Farrère, Deniz Akademisi'ndeki başarıları sayesinde, 1897'de Uzak Doğu'ya gönderilir ve burada 1899 yılında teğmenliğe terfi eder. Yazar, Uzak Doğu'da bulunduğu sürede, sonraları *Civilisés* adıyla yayımlanacak olan, *Les Enervés* romanını yazmaya başlar. Başlangıçta bu romanı yayınevlerine gönderme konusunda büyük bir tereddüt yaşayan Claude Farrère, sonraları bu romanını Paris'teki yayınevlerine göndermeye karar verir. Ancak yayınevleri yazarın bu romanını yayımlamak istemez. Bu olay üzerine roman yazma konusunda tüm şevki kırılan yazar, artık roman yazmayı bırakır ve hikâyeler yazmaya devam eder.

Paris gazetelerinden biri olan Le journal'ın genç edebiyatçılar için düzenlediği yarışmada Claude Farrère, 6600 yarışmacı arasından, *Le Cyclone* adlı hikâyesiyle üçüncü olur. Yazarın *Le Cyclone* hikâyesi, Pierre Louys'nin dikkatini çeker. Bu nedenle Pierre Louys, Claude Farrère'den kendisine başka hikâyelerini de göndermesini ister. Pierre Louys, Claude Farrère'in *Les Civilisés* ve *Fume d'Opium* eserlerini Goncourt Akademisi üyelerine gönderir. Bunun sonucunda Claude Farrère 1905 yılında *Les*

¹² Claude Farrère, Erişim Tarihi: 31 Mayıs 2013, <http://librairie-marine.com/documents/farrere/farrere-claude.html>

¹³ Claude Farrère, 5 Mayıs 1927 yılında "Comment on devient Marin" başlıkla konferansında babasının etkisiyle denizciliğe nasıl başladığı konusunda bilgiler sunar.

Civilisés eseriyle Goncourt Akademisi Edebiyat ödülünü kazanır. *Les Civilisés* ve *Fume d'Opium* eserlerinin en önemli özelliği, yazarın bu eserlerinde Uzak Doğu'daki yaşamın özelliklerini ele almış olmasıdır. Bu bağlamda yazarın hem denizcilik hem de edebiyat alanındaki başarılarının birbirini tamamladığı söylenebilir. Çünkü mesleği nedeniyle Uzak Doğu'ya giden yazarın oradaki gözlemlerini başarılı bir şekilde yazıya dökmesi, onu edebiyat dünyasına kazandırır. Kendisini tam anlamıyla edebiyata adanmak adına, yazar 1919 yılında görevinden istifa eder. Yazar 28 Mart 1935 yılında, 15 oyla Fransız Akademisi üyeliğine seçilir.

Claude Farrère'in en göze çarpan özelliği Türkiye ve Türklere olan sevgisidir. Ancak yazar Türkleri tanımadan önce onların barbar, zalim, vahşi, medeniyet ve Hristiyanlık düşmanı olduklarını düşünür.¹⁴ Yazar Türklere olan nefretini *Turquie Ressuscitée* adlı eserinde şu cümlelerle ortaya koyar:

“Ben Yunan hayranıydım. İliyada'yı Kral Ödip'i, Anabasis'i okuyan tüm Fransızlar gibi. Yemin ederim ki Ethem Paşa'nın 1887'de Teselya'yı işgal etmesiyle vahşi Türklerden nefret ediyordum.”¹⁵

Uzun yıllar boyunca Uzak Doğu'ya, Filipinlere, Şangay'a, Nagasaki'ye ve Saygon'a gerçekleştirdiği seyahatlerin ardından Claude Farrère Japon hükümeti tarafından 1938 yılında bağımsız bir yazar olarak Japonya'ya davet edilir. Claude Farrère'in Türkiye ile ilk tanışması 1902 yılında gerçekleşir ve yazar bu tarihten itibaren on bir kez Türkiye'de bulunur. Kendisi gibi Deniz Subayı olan Loti'nin gemisinde görev alan yazar, her ne kadar Türklere nefret eden birisi de olsa, Loti'nin Türkiye'ye ve Türklere olan sevgisinin nedenini merak etmeye başlar. Yazar bu merakını şu cümleleriyle ifade eder:

“Benim gibi Deniz Subayı olan Loti'nin Türkleri, o barbar Türkleri sevdiğini biliyordum. Bu konuda kim haklı? Kendi gözlerimle görmek ve ve bir fikir edinmek istedim.”¹⁶

Claude Farrère Türkiye'yi, Pierre Loti'nin Türkiye hakkındaki izlenimlerini ele aldığı *L'Aziyade* ve *Fantôme D'Orient* eserleriyle tanır. Yukarıdaki alıntıda da

¹⁴ Ali Özçelebi, *Claude Farrère Et La Turquie*, (Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1979, s.22.

¹⁵ Özçelebi, s.23.

¹⁶ Özçelebi, s.23.

görüldüğü gibi, Pierre Loti'nin etkisiyle Türkiye'ye olan merakı gittikçe artan yazar, Türkiye'ye olan ilk ve en uzun seyahatini 1902 yılında gerçekleştirir. İki yıl boyunca Türkiye'de kalan yazar, 6 Eylül 1904 yılında Sidon adlı gemiyle Fransa'ya döner. Türkiye'ye olan ikinci seyahatini 6 Ekim 1911 yılında gerçekleştirilen yazarın bu seyahati çok kısa sürer. Yazar bu seyahatinde İstanbul Kandilli'de bulunan arkadaşları Kontes ve Kont Ostrorog'ları¹⁷ ziyaret eder. Bir sonraki seyahatini 30 Mayıs 1922 yılında gerçekleştirilen yazarın Türkiye'ye olan bu ziyareti diğerlerine göre daha ön planda olur. Yazar İstanbul'da bir müddet kaldıktan sonra İzmit cephesinde Mustafa Kemal Atatürk ile görüşmek için Adapazarı'na gider. 1931 yılının yaz aylarında yeniden Türkiye'de bulunan yazarın bu seyahatine ilişkin detaylı bilgiler bulunmamaktadır.¹⁸ Yazarın Türkiye'ye olan son seyahatini Ağustos 1950'de İstanbul'a gerçekleştirir. Ancak yazarın bir önceki seyahatinde olduğu gibi bu seyahatiyle ilgili bilgiler bulunmamaktadır.¹⁹

Bu noktada Claude Farrère'in Türklere olan sevgisinin oluşmasında, Pierre Loti'nin Türklere olan yaklaşımının etkisi son derece büyüktür. Diğer taraftan Pierre Loti, yazarın edebiyat dünyasına katılmasında da oldukça etkili olur. Claude Farrère henüz Deniz Subayı olduğu zamanlarda sürekli Pierre Loti'nin eserlerini okur ve ona karşı büyük bir hayranlık besler. Yazar Pierre Loti'ye olan hayranlığını şu sözleriyle dile getirir:

*“Bir kelebeğin lambanın etrafındaki hali gibi, onun dehasından oldukça etkilendim.”*²⁰

*“Varlığıyla ve eserleriyle yaşamama yardım eden bu adama ihtiyacım var.”*²¹

Kurtuluş Savaşı'nda, hem kendi ülkesine hem de Avrupa ülkelerinin Türkler hakkındaki olumsuz izlenimlerine karşı Türkiye'yi savunan Claude Farrère, Türkiye'yi desteklemek için yazdıklarıyla Avrupa kamuoyunda Türklerin sesini duyurmaya çalışır. Türk dostu olarak ünlenen Claude Farrère'e 1910 yılında Osmanlı Devleti tarafından

¹⁷ Kont Ostrorog, Oxford ve Lahey üniversitelerinde öğretim üyeliği yapmış, İslâm Hukuku üzerinde çalışmış bilim adamıdır. 1900'lü yıllarda Adliye Nezareti'nde hukuk ve sadaret müşavirliği görevlerinde bulunmuştur.

¹⁸ Özçelebi, s. 53.

¹⁹ Özçelebi, s. 55.

²⁰ Özçelebi, s. 26.

²¹ Özçelebi, s. 27.

Mecidiye Nişanı verilir.²² Aynı zamanda İstanbul’da bir caddeye yazarın adı verilmiştir. Yazar 21 Haziran 1957 yılında 81 yaşındayken Paris’teki Val-de-Grace hastanesinde ölür.

1.2. ESERİN YAZILDIĞI DÖNEMDE TÜRKİYE’NİN TARİHSEL DEĞİŞİM SÜRECİ

Claude Farrère’in *Ankaralı Dört Hanım* romanında, Türkiye’de, 20.yüzyılda meydana gelen toplumsal değişimler ve bu değişimlerin toplum, özellikle kadınlar üzerinde ne derece etkili olduğu anlatılır. Romanda ele alınan bu yüzyıl, Türkiye’de Osmanlı Devleti’nin yıkılmasının ardından kurulan Cumhuriyet’i ve Cumhuriyet’in etkisiyle Türk toplumunda meydana gelen çözümleri gözler önüne serer. Bu noktada yazar, Türk toplumunun Osmanlı Devleti döneminden Cumhuriyet dönemine geçtiği sırada yaşadığı sancılı günlerini, o dönem insanların duygu ve düşüncelerini, onların bu süreçte, hangi ikilemlerde bulunduklarını bütün canlılığıyla ele alır.

Osmanlı Devleti döneminde, 1839 yılında ilan edilen Tanzimat’ın (Gülhane Hattı-ı Hümayun) “istikamet değiştirmenin, batılılaşmanın tarihsel başlangıcı olarak genel kabul görmesi neredeyse tartışmasız kabul edilmiştir.”²³ Tanzimat’la birlikte, batılılaşmak adına Türk toplumuna kazandırılmaya çalışılan yeniliklerin, her alanda gerçekleştirildiği söylenebilir. Şerif Mardin *Türk Modernleşmesi* adlı eserinde “Tanzimat’ın, Mustafa Reşit Paşa (ve onu izleyen Âli Paşa ve Fuat Paşa) gibi kurucuları, Batı’nın askeri ve idari yapısını Osmanlı İmparatorluğu’na aktarırken Batı’nın günlük kültürü de ikinci defa etkin bir biçimde imparatorluğa girmişti. Giyim, ev eşyası, paranın kullanılışı, evlerin stili, insanlar arası ilişkiler “Avrupalı” olmuştu.”²⁴ diyerek bu düşüncemizi destekler.

Tanzimat’ın ikinci bir aşaması olarak değerlendirilebilecek Islahat Fermanı, 1856 yılında ilan edilir. “Islahat Fermanı, o zamana kadar “millet-i hâkime” olan Müslümanlardan bu imtiyazlı durumu alıyor, din farkı gözetmeksizin bir “Osmanlı” vatandaşlığı kurmaya çalışıyordu.”²⁵ Böylelikle Müslümanlar ve Müslüman olmayanlar, kanun karşısında eşit haklara sahip olurlar. Islahat Fermanı’nın ilanıyla birlikte, Türk

²² Claude Farrère, Erişim Tarihi: 01 Haziran 2013, http://www.yasamoykusu.com/biyografi-587-Claude_Farr%C3%A8re

²³ Mehmet Narlı, *Roman Ne Anlatır? Cumhuriyet Dönemi 1920-2000*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009, s. 13.

²⁴ Şerif Mardin, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991, s. 15.

²⁵ Mardin, s. 16.

toplumunun Batı fikirlerine ve anlayışına daha da yakınlaştığı söylenebilir. Bu yakınlaşma II. Abdülhamit döneminde (1876-1909) daha da artar. *“Bunun sebebi, yeni kurulan okullarda okuyanların ve yabancı dil bilenlerin artması olduğu kadar, padişahın kendisinin Batı’yı bir bakıma “model” olarak almış olmasıdır.”*²⁶

II. Abdülhamit döneminde, Osmanlı Devleti’nin karşı karşıya kaldığı ekonomik, sosyal ve siyasal sorunlar, o dönem aydınlarını harekete geçirir. Bu aydınlar, Osmanlı Devleti’ni içinde bulunduğu durumdan kurtarmak adına, 1878 yılında kapatılan Meclis-i Mebusan’la sona eren meşrutiyet yönetiminin yeniden kurulmasını uygun görür. Bu nedenle Jön Türkler (Genç Osmanlılar) adı da verilen bu aydınlar, İttihat ve Terakki Cemiyeti’ni kurarlar. Bu cemiyetin amacı, padişaha meşrutiyet yönetimini yeniden kabul ettirmektir. Nitekim II. Abdülhamit, ilk Türk Anayasası’nı tekrar yürürlüğe koyar ve II. Meşrutiyet ilan edilir. *“13 Nisan 1909’da (Osmanlı takvimine göre 31 Mart’ta) ise düzene karşı ayaklanan askerler ve bağınaz din adamları İstanbul’un denetimini ellerine geçirdiler. Buna karşılık Selanik’ten gelen ordu, ayaklanmayı bastırdı ve Abdülhamid’i tahtından indirdi. Bir yıl sonra da Anayasada yapılan bir değişiklik ile Padişahın Meclis’i dağıtma yetkisi sınırlandırıldı.”*²⁷

Osmanlı Devleti’nde, II. Meşrutiyet döneminde yaşanan sıkıntılar, bu devletin giderek toprak kaybetmesine neden olur. Her ne kadar II. Meşrutiyet Osmanlı Devleti’nin eski gücünü yeniden kazanabilmesi adına kabul edilse de, bu yönetimin Osmanlı Devleti’nin var olan gücünü de zayıflattığı söylenebilir. Osmanlı Devleti’nin toprak kaybı, Balkan ve Kırım savaşlarıyla daha da artmaya başlar. Bu savaşlardan sonra Osmanlı Devleti, 16 Kasım 1914 yılında Birinci Dünya Savaşı’na katılır. Çok güçlü imkânları olmamasına rağmen bu savaşta var gücüyle yer alan Osmanlı Devleti, başarılı sonuçlar elde edemez. Tüm bu gelişmelerden sonra Osmanlı Devleti eski gücüne tekrar kavuşamaz. *“Osmanlı Devletinin yıkılışı iki hamlede ve iki aşamada olmuştur. Birinci hamlede devletin Saltanat kanadı yıkılmış ve böylece padişahlık kaldırılmıştır (1922). İkinci hamlede ise devletin Hilafet kanadı yıkılmış, Osmanlı’nın ümmet üzerindeki manevi otoritesi ilga edilmiştir (1924).”*²⁸ Emre Kongar’a göre Osmanlı Devleti’nin yıkılmasının nedenleri, iç nedenler ve dış nedenler olmak üzere iki

²⁶ Mardin, s. 17.

²⁷ Emre Kongar, *21. Yüzyılda Türkiye 2000’li yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998, s. 55.

²⁸ Cemal Fedayi, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Nasıl Geçildi?*, Kadim Yayınları, Ankara 2012, s. 85.

grupta incelenebilir. Dış nedenlerin ilki, Osmanlılar tarafından Doğu Akdeniz ve Batı Akdeniz ülkelerine verilen kapitülasyonlardır. İkincisi ise, Batı uygarlığının Osmanlı Devleti üzerinde kurduğu siyasal ve ekonomik baskıdır. Bu baskının etkisiyle, Osmanlı Devleti Avrupa'ya bağımlı hale gelir. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasına yol açan iç nedenler ise, Osmanlının halktan ve toplumdan kopuk olan devlet anlayışıdır.²⁹

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından kurulan Cumhuriyet'le birlikte, Türk toplumunun her alanda önemli atılımlar gerçekleştirdiği yeni bir dönem başlar. Bu dönemde Mustafa Kemal Atatürk, Türk toplumunun temellerini oluşturan başarıları imza atar. Cumhuriyet'in kurucu belgelerinden biri olan Lozan Antlaşması, Mustafa Kemal Atatürk'ün üstün yetenekleri sayesinde Türkiye'nin lehine sonuçlanır. Emre Kongar, Lozan Antlaşması'nın önemini, *21. Yüzyılda Türkiye* adlı eserinde kısaca şu şekilde özetler:

*“Antlaşma, yeni Türk Devleti'nin sınırlarını ‘Ulusal Ant’ta belirtildiği gibi onaylıyordu. Hukuksal, mali ve ekonomik ‘kapitülasyon’lar kaldırılmıştı. Osmanlı borçları, yeni devletin toprakları oranına indirilmişti. Böylece, ülkenin yalnızca siyasal değil, aynı zamanda ekonomik bağımsızlığı da bu antlaşma ile sağlanmış bulunuyordu. Lozan, Birinci Dünya Savaşı sonrası imzalanan bütün barış antlaşmalarından üstündü. Çünkü, yenik bir ülkeye, öteki devletlerin koşullarını baskı yoluyla kabul ettirmek yerine, karşılıklı anlaşma yoluyla, sürekli bir barış amacına yönelik olarak imzalanmıştı. Gerçekten de Türkiye, bağımsızlığını yalnızca Padişaha ve Yunanlılara karşı kazanmakla kalmamış, bunu, Birinci Dünya Savaşı'nı kazanan Batılı ülkelere de zorla onaylatmıştı.”*³⁰

Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde Türk toplumunda yaşanan belli başlı gelişmeler şunlardır: Saltanatın kaldırılması (1922), halifeliğin kaldırılması (1924), tekkeler ve zaviyelerin yasaklanması (1925), Latin alfabesinin kabul edilmesi (1928). Diğer taraftan Cumhuriyet'in ilanı Türk toplumunda var olan Osmanlı Devleti'nin izlerini tamamen ortadan kaldırmaz. Nitekim Kırkpınar'ın *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın* adlı eserinde belirttiği gibi *“Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu,*

²⁹ Kongar, s. 16-17.

³⁰ Kongar, s. 97.

kökleri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerindeki batılılaşma çabalarıyla birlikte görülen toplumsal yapı değişmelerinden beslenip gelen uzun bir sürecin sonucudur."³¹

1.3. ANKARALI DÖRT HANIM

Romanın olay örgüsü, çok ünlü beyin ve omurilik cerrahı Fransız François Villandry'nin, Çanakkale Savaşında hemşiresi olan Lâle'yi ameliyat etmek için Ankara'ya gerçekleştirdiği yolculuğu ile başlar. Doktor, tren yolculuğu sırasında Stendhal edebiyat ödülü sahibi Fransız yazar Luc Saint-Gemme ile karşılaşır. Bu yazar, derisini değiştirmekte olan Türk toplumuyla ilgili yazacağı kitabı için Ankara'ya seyahat etmektedir. Bu seyahat sırasında doktor ile yazar arasındaki geçen sohbetler, Ankara'nın 1930'lu yıllardaki görünümünü gözler önüne sermektedir.

Altı padişah döneminde yaşamış olan Pembe Hanım, eski imparatorluk topçu kuvvetleri başkomutanının eşidir. Pembe Hanım, Cumhuriyet'in ilanından sonra yeni bir kimlik kazanmaya başlayan Türkiye'nin buhranlı dönemlerinde eski döneme olan bağlılığıyla dikkat çeker. Mükemmel derecede Fransızca bilmesinin yanında Farsça, Arapça, Ermenice ve Rumca'yı da bilen Pembe Hanım, kendisini çok iyi yetiştirmiş bir Osmanlı kadınıdır. Pembe Hanım'ın, tek evladı olan Lâle'ye çok güçlü bir bağlılığı vardır. Bu bağlılık, büyük ölçüde, Lâle'nin annesine olan benzerliğinden kaynaklanır.

*"Pembe Hanım Lâle'yi tek çocuğu olduğu için değil, yaşamının sonlarında, kendi asil ve cesur kanının o çok iyi temel yapısında, kendinden genç ve canlı bir kimsede hayat buluş olması nedeniyle de çok seviyordu."*³²

Her ikisi de Türk milliyetçiliğine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Önceleri İstanbul'da yaşayan anne ve kızı, 1922 yılında İstanbul'dan ayrılarak Ankara'ya yerleşirler. Aslında bu ayrılık bir terk edıştır. Çünkü ne Pembe Hanım ne de Lâle İstanbul'da yaşayacak olan İngiliz birliklerinin Padişaha eşlik etmelerine tanık olmak ister. Bu noktada Claude Farrère, 1930'lu yıllardaki Ankara ve İstanbul manzaralarını okuyucu ile paylaşır. Bir tarafta, İstanbul iyiliği, güzelliği, refahlığı temsil ederken, diğer tarafta yeni başkent olan Ankara kötülük, karamsarlık ve mutsuzluğu temsil etmektedir. Eserdeki Ankara betimlemeleri, Villandry'nin Türkiye'ye gelmesiyle başlar.

³¹ Leyla Kırkpınar, *Türkiye'de Toplumsal Değişme ve Kadın*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001, s. 7.

³² Claude Farrère, *Ankaralı Dört Hanım*, (Çev. Kriton Dinçmen), Arion Yayınevi, İstanbul 2003, s.67.

“... Dar, çapraşık, karmaşık, bakımsız sokaklar... çamur... kayalarda kazılmış merdivenler... arnavut kaldırımları... yıkılmış tarihi duvarlar... çirkin, karanlık ev duvarları... Cumhuriyet’in emriyle yerlerinden yarı sökülmüş pencere kafesleri... Ve bunların arasında roma kalıntıları: tuğlalar arasında harçla tutturulmuş sütunlar, hala okunabilen eski yazıtları taşıyan taş ve mermer parçaları...”³³

Türkiye’yi oldukça yakından tanıyan Villandry, uzun yıllar boyunca Türkiye’de kalmıştır. Sultan Abdülhamit zamanında da Türkiye’de bulunan Villandry, Çanakkale Savaşında Türklere esir düşer. Villandry’nin Türkiye’ye ve Türklere karşı olan sevgisi, yaşadığı bu olaylara rağmen, onun 1916 ve 1918 yılları arasında İstanbul’da doktorluk yapmasına engel olmaz. Villandry “*Bu tatsız dünyada Türkler, insan yapısı açısından olabileceğinin en iyileriydi. Bizlere karşı savaşmış olan buranın askerlerine hizmet etmiş olmamdan da hiç pişman değilim.*”³⁴ diyerek bu sevgiyi gözler önüne serer.

Ankara’da bulunmaktan ve buranın yeni başkent olmasından memnun olmayan tek kişi Villandry değildir; aynı zamanda Lâle de bu durumdan son derece rahatsızdır. Lâle’nin, Ankara için kullandığı “zavallı” sıfatı bu durumu gözler önüne serer. “*Dostum... Ankara zavallı bir şehir, İstanbul’un ise harika olduğunu bende biliyorum.*”³⁵ Villandry’nin gözünden Ankara ve İstanbul şu şekilde betimlenir: “*Gözlerinizi açınız... çünkü şimdi, yarın sabah Eskişehir’in ötesinde Ankara platosunda bir daha göremeyeceğiniz bir Anadolu’yu seyretmektesiniz. Burası cennetin ta kendisi... orada ise çölde olacağız. Ankara platosu, Timurlenk’in savaşı kazanmasından sonra çok kötüleşmiştir.*”³⁶ “*Konstantinopl, başka herhangi birine benzemeyen bir şehirdir. Düşünün ki, yüzyıllarca, tüm dünyada, Roma’da olduğu gibi, kendisini sadece “Şehir” adıyla tanımışlardı... ve bu şehirler yazgılarıyla basit kanunlara uymazlar.*”³⁷

Trafik kazası geçiren Lâle, kazadan sonra sağ elini kullanamaz hale gelir. Bunun üzerine Lâle, Avrupa’nın en ünlü cerrahlarından olan François Villandry’e, Türkiye’ye gelip kendisini ameliyat etmesi için bir telgraf yazar. Telgrafı alan Villandry, ameliyatı gerçekleştirmek üzere Türkiye’ye gelir. Villandry’nin Türkiye’ye gelmesinin görünen nedeni Lâle’nin ameliyatı; asıl nedeni ise doktor ve Lâle arasındaki aşktır. Bu aşk, Villandry’nin Türk doktorlarının da bu ameliyatı kolaylıkla gerçekleştirebilecekken

³³ Farrère, s. 35.

³⁴ Farrère, s. 10.

³⁵ Farrère, s.122.

³⁶ Farrère, s. 9.

³⁷ Farrère, s. 112.

neden kendisinin çağrıldığını sorguladığı anda Lâle'nin kuzeni Şirin tarafından ortaya konulur:

“Öyle ise...öyle ise, sevgili doktor... ben tek kelimeyle izah edeyim: kuzinim Lâle hanımın size aşık, delicesine aşık olduğu söylenirse. .. bu, pek çok şeyi çok iyi izah etmez mi?”³⁸

Villandry Türkiye'ye olan bu seyahatinde Lâle ve ailesi tarafından misafir edilir. Böylelikle Villandry aynı zamanda Lâle'nin ailesini yakından tanıma fırsatı bulur. Çanakkale Savaşı'nda memleketi için hemşire olarak elinden gelen her şeyi yapan Lâle, çok genç yaşta kendisinden oldukça yaşlı olan, tüm hayatını savaş alanlarında geçirmiş, süvari generali Muhtar Paşa ile evlenir. Eşinin ölümünden sonra başka bir evlilik gerçekleştirmez ve kendisini sosyal faaliyetlere verir. Oldukça güçlü bir karaktere sahip olan “Lâle hanım dün'e ait değil, bugün'ün bir kadınıdır.”³⁹ Lâle'nin teyzesinin kızı olan Şirin, otuzlu yaşların başında genç bir kadındır. Yaşam tarzını “tüm hayatımı fantezilerime göre yaşadım...ve hep böyle devam etmek istiyorum...”⁴⁰ şeklinde ifade eden Şirin özgürlüğüne son derece düşkündür. Ancak Şirin'in içinde bulunduğu dönemin şartları, onun bu özgür tutumunun sürekli eleştirilmesine ve onun toplumdan dışlanmasına neden olur. Bu bağlamda, Pembe Hanım'ın aile dostu Osman Senaî'nin, Şirin hakkındaki düşünceleri dikkat çekicidir:

“Ah! Daha masum genç bir kızken, Şirin hanıma benim gerçek arkadaşlarımdan biri, başka türlü bir kimse... Fuat Paşa aşık olmuştu. Fakat bize dışarıdan ithal edilmiş fikirlere kapılan Şirin hanım olması gerekenden farklı şekilde davranmaya başlayınca, Fuat Ziya, duygularına zorla hakim olarak onu boşadı...”⁴¹

Lâle'nin Şirin'i tanımlarken kullandığı cesur ve yoldan çıkmış sıfatları bir taraftan Şirin'i korurken; diğer taraftan Şirin hakkında yapılan eleştirilerin doğruluğunu kanıtlar niteliktedir:

“Arkasında bırakmış olduğu bir imaj vardır: cesur, ancak bitmiş –kullanılan tabirle, yolundan çıkmış- bir kadın.”⁴²

Şirin, biri VI. Mehmet zamanında Hariciye Vekili olan kendisinden yaşça büyük olan Fuat Ziya Paşa, diğeri Meclis Başkanı Cemil Kâmi ile olmak üzere iki evlilik

³⁸ Farrère, s. 22.

³⁹ Farrère, s. 45.

⁴⁰ Farrère, s. 170.

⁴¹ Farrère, s. 145-146.

⁴² Farrère, s. 197.

gerçekleştirir. Şirin'in Fuat Ziya Paşa ile olan evliliğinden Günay adında bir kızı vardır. Şirin bu evliliğinde dönemin gerekliliklerine uygun olarak davranır. Ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra, Fuat Ziya Paşa'nın da gücünü yitirmeye başlamasıyla, Şirin bu eşinden boşanarak Cemil Kâmi ile evlenir. Şirin için bu boşanma, aynı zamanda eski rejimin gerekliliklerinden de kurtulmak anlamındadır. Bu nedenle Şirin, Cemil Kâmi ile olan evliliğinde kendini, daha çağdaş ve özgür bir kadın olarak görür.

*“On bir emrin katı bir takipçisi olan yaşlı Fuat Ziya ile evlendiğinde, dini kaidelere oldukça riayet etmişti ve uygulamıştı. Boşanıp, günün güçlülerinin başı eğik hizmetkârı olan o zavallı Cemil Kâmi ile yeniden evlendiğinde, din ile ilgili her şeyin düşmanı olmayı veya öyle görünmeyi yaşam kaidesi olarak almıştı.”*⁴³

Ankara'da yaşıyor olmaktan mutsuz olan Şirin, kendisini mutlu edebilecek yenilikler peşindedir. Bu nedenle Şirin istemeyerek kaldığı Ankara'dan biraz olsun uzaklaşmak amacıyla eski Ankara'da bulunan Roma kalıntılarını görmeye gider. Bu gezi sırasında Yazar Luc Saint-Gemme ile tanışan Şirin, onun yakışıklı ve çekici olmasından anında etkilenir. Luc Saint-Gemme'in Doktor Villandry'nin arkadaşı olduğunu öğrenen Şirin *“—Oh siz doktor Villandry'nin bir arkadaşı mısınız? O zaman, benim Tanrı'ya bir değil de, iki ve hatta üç kez şükretmem gerek (...)*”⁴⁴ der ve bu durumun da etkisiyle yazar ile kısa sürede samimi olur.

Luc Saint-Gemme kendisini büyüleyici derecede yakışıklı bulan bir yazardır. Otuzlu yaşlarında olan bu yazar kendisine aşırı derecede güvenir. Yazarın kendisine olan bu güveni üç romanının yayımlanması ve edebiyat ödülünü kazanmış olmasından kaynaklanır. Aslında Luc Saint-Gemme ve Villandry'nin tek ortak noktası, her ikisinin de aynı zamanlarda Ankara'ya seyahat eden Fransızlar olmalarıdır. Bu seyahat sırasında Villandry, Fransa'da ünlü bir cerrah olması nedeniyle, Luc Saint-Gemme tarafından hemen tanınır. Böylelikle iki Fransız arasında başlayan bu yol arkadaşlığı, diğer insanlar tarafından yakın dostlar olarak nitelendirilir. Villandry ve Luc Saint-Gemme arasındaki bu ilişki kuşkusuz en fazla Şirin'i memnun eder. Şirin'in evli olması, bu yeni ilişkinin başlamasına engel olmaz. Aynı zamanda Meclis Başkanı adayı Rûşen Selâhaddin'in de Şirin'e aşık olduğu dedikoduları Ankara'da yayılmaya başlar. Bu dedikodulara rağmen Şirin, Rûşen Selâhaddin ile görüşmeye devam eder. Şirin bu konu hakkında

⁴³ Farrère, s. 187.

⁴⁴ Farrère, s. 37.

dedikoduların yapıldığını bildiğinden kendi kendine “*Zaten dedikodu oluyor... bundan fazla da olmaz ya!... boşversene, sen...*”⁴⁵ diyerek kendini haklı göstermeye çalışır.

Lâle’nin Fransa’dan gelen bir cerrah tarafından ameliyat edilmesi, Ankara’da büyük yankı uyandırır. Ameliyatından sonra dinlenmek için evine dönen Lâle, büyük bir ziyaretçi akınına uğrar. Ziyaretçilerin amacı “*(...) ta Paris’ten gelmiş ve kraliyet ailelerinin cerrahı olan profesör Villandry’nin ünlü bisturisi ile ameliyat olmuş o ilginç hastayı görmek*”⁴⁶ ve meraklarını gidermektir. Kızının ameliyatından sonra Pembe Hanım da, Lâle’nin sağlığıyla ilgili tedirginliklerini üzerinden atar. Huzursuz ve endişeli geçen iki günün ardından, Pembe Hanım her zaman mesafeli olan davranışlarını bir kenara bırakarak gelen misafirlerle yakından ilgilenir. Bu misafirler arasında ameliyatın Fransız bir cerrah tarafından gerçekleştirilmesini uygun bulmayanlar da vardır:

*“Bir zamanlar genç kızlara örnek teşkil edecek kadar milliyetçi olan bu kadın, neden bu günde aynı örneği vermedi? Bizim cerrahların da, yabancılardan yaptıklarının aynısını yapabilecekleri kuşkusuzdur. Öyle olunca da, gereksiz bir cerrahı dünyanın öbür ucunda aramanın anlamı ne! Burada bir zaaf... tamamen ön yargıya bağlı bir zaaf var... Hadi, olay ciddi... bir hayat-memat meselesi olsa... ne ise! ama, kaldı ki ufacak bir ufi için...”*⁴⁷

Luc Saint-Gemme da Lâle’yi ziyaret edenler arasındadır. Bu ziyareti Şirin ile gerçekleştiren Luc Saint-Gemme orada bulunan Ankaralı hanımların yoğun ilgisiyle karşılaşır. Stendhal ödüllü Fransız yazarın Türkiye ve Türk kadınları hakkındaki düşüncelerini öğrenmek isteyen bu hanımlar, yazarın söylediklerini büyük bir dikkatle dinlerler. Aslında Luc Saint-Gemme’in henüz geldiği Türkiye ve Türk kadınları hakkında pek fazla bilgisi yoktur. Ancak bu yoğun ilgi karşısında, Luc Saint-Gemme tam olarak bilgi sahibi olmadığı konuları Ankaralı hanımlara anlatmaktan kendini alıkoyamaz:

“Luc Saint-Gemme ise, kendisinin de hiç ummadığı bir kendine güven içinde, yüksekten atmalarını sürdürüyordu... Antik normların değersizliklerini; olayları

⁴⁵ Farrère, s. 56.

⁴⁶ Farrère, s. 67.

⁴⁷ Farrère, s. 70.

değerlendirebilen bir kimse için, çağdaş kurgulu ve yeni yaşam kavramları ile dolu bir kitabın, bir romanın önemi... Ve, Ankara'lı hanımlar dinliyorlardı..."⁴⁸

Başarılı geçen ameliyatın ardından Villandry, Lâle'nin iyileşme süresinin Ankara'nın dışında geçirmesini uygun görür. Ancak annesini Ankara'da bırakmak istemeyen Lâle, bu süreyi İstanbul'da Villandry ile beraber geçirmek ister. Lâle, Villandry'e "*Birkaç gün daha İstanbul'da... birkaç hafta... sizin için bir tatil olacak... Paris'te sizi binbir şeyin... hastanelerinizin, muayenehanelerinizin, hastalarınızın beklemekte olduklarını biliyorum... Ama, ben?.. ben?..*"⁴⁹ diyerek onu kendisiyle İstanbul'a gitme konusunda ikna eder. Villandry ise bu ısrar karşısında "*Sizi bırakmayacağım... sizi bırakmamayı çok istiyorum. İyileşinceye, tamamen iyileşinceye kadar sizi bırakmayacağım...*"⁵⁰ diyerek Lâle'ye olan sadakatini bir kez daha kanıtlamış olur. Diğer taraftan Şirin de yeni flörtü Luc Saint-Gemme ile bu İstanbul seyahatine katılmak ister. Şirin'in bu seyahate Luc Sait-Gemme ile katılmak istemesinin nedeni, Luc Saint-Gemme'e İstanbul'u tanıtmak ve henüz hoşlanmaya başladığı kişiyle daha fazla vakit geçirebilmektir. Başlangıçta Villandry onların bu seyahate katılmasına karşı çıkar. Ancak Lâle'ye verdiği sözü hatırlayarak onların da bu seyahate katılma isteğini geri çevirmez.

Şirin ve Luc Saint-Gemme'in bu seyahatine karşı olan sadece Villandry değil aynı zamanda Şirin'in eşi Cemil Kâmi de eşinin bu seyahate Fransız yazar ile katılmasını istemez. Kırk yaşlarında, son derece saygılı, bilgili ve çekingen olan Cemil Kâmi evliliğinde çok huzursuzdur. Cemil Kâmi, Şirin'in onu sevmediğini bilerek, sadece ona aşık olduğu için evlenir ancak Cemil Kâmi'nin, Şirin'e karşı olan hisleri karşılıklı değildir. Dolayısıyla Şirin ve Cemil Kâmi'nin evliliği bir uçuruma dönüşür. Cemil Kâmi "*karımı seviyorum, karım ise beni sevmiyor. Beni hiçbir zaman sevmeydi; hatta evliliğimizin ilk günlerinden beri beni sevmiyor. Tek bir gün dahi beni sevdiğini söylemedi.*"⁵¹ diyerek bu evliliğe olan güveninin bütünüyle kayb olduğunu gözler önüne serer.

Cemil Kâmi, Villandry'nin her akşam Ankara sokaklarında gerçekleştirdiği bir gezinti sırasında, içinde bulunduğu bu karmaşık ve sıkıntılı durumu onunla konuşmak

⁴⁸ Farrère, s. 78.

⁴⁹ Farrère, s. 82.

⁵⁰ Farrère, s. 82.

⁵¹ Farrère, s. 87.

ister. Cemil Kâmi'nin Villandry ile görüşmek istemesinin nedeni Villandry'den tavsiye alabilmektir. Cemil Kâmi Villandry'e karısının kendisini sevmediği, yeni rejimin Türk kadınlarında ve kuşkusuz eşinde de olumsuz etkiler bıraktığı ve bu nedenle ona sözünü geçiremediği gibi konulardan yakınıdır. Villandry, Cemil Kâmi ve Şirin'in mutsuz evliliklerinin sorumlusu olarak Cemil Kâmi'yi görür. Çünkü Cemil Kâmi, Şirin'in kendisini sevmediğini bildiği halde onunla evlenmiştir. Bu durum Villandry'nin şu ifadeleriyle gözler önüne serilir:

*“Durumunuz cidden acıdır. Her ne ise... kaba olmama müsaade eder misiniz? Şirin hanımın sizi sevmediğini bilmiş olduğunuza göre, onunla neden evlendiniz? (...) Böyle bir evlilik düelloya benzeyebilir. Ne var ki, her iki karşıt taraf zırha bürünmüşse, öldürücü yaralanmalardan pek korkulmaz! Ama, bu düelloda, sizi, baştan ölmüş olarak kabul ediyorum.”*⁵²

Şirin'in Cemil Kâmi ile evlenmesinin en önemli nedenlerinden birisi, Şirin'in özgür olabilme isteğidir. Şirin hayatını özgür olarak yaşayabilmek için eski kocası Fuat Ziya Paşa'dan ayrılır. Çünkü Fuat Ziya Paşa Osmanlı Devleti döneminde bakandır ve bu durum Şirin'in istediği yaşama engeldir. Bu nedenle, Şirin “Parisli birisinin eşi” gibi olacağını düşünerek Meclis'te oldukça büyük bir mevki sahibi olan Cemil Kâmi ile evlenir.

Görüşmenin sonunda Cemil Kâmi, Villandry'den bu konuyla ilgili hem Luc Saint-Gemme hem de Lâle ile konuşmasını ister. Ancak Villandry “sizin ve sizler gibi pek tatmin olmamış kocaların çok tehlikeli ve geçilmesi güç bir geçiş noktasında bulunduğunuza ve, bu hususta, sizlere sizlerden başka hiç kimsenin yardım edemeyeceğine inanıyorum”⁵³ diyerek, Cemil Kâmi'nin bu isteğini geri çevirir ve Cemil Kâmi'yi bu durumdan kurtaracak tek şeyin ancak Cemil Kâmi'nin kendi gücü olduğunu da belirterek görüşmeyi sonlandırır.

Anadolu Ekspresi ile yola çıkan dörtlü İstanbul'a gider. Başlangıçta, İstanbul'a geldikleri ilk akşam “Büyük cerrah ve dolayısıyla büyük artist olan François Villandry; cinselliği öne çıkartmayacak kadar âşık olan Lâle hanım; misafirlerini memnun etmeyi seven Şirin; şansının kendisine sunmuş olduğu durumu kendine itiraf edemeyecek kadar havalarda olan Saint-Gemme...”⁵⁴ Beyoğlu'nda çok ünlü bir kabare olan Türkuaz

⁵² Farrère, s. 87.

⁵³ Farrère, s. 95.

⁵⁴ Farrère, s. 101.

restoranın da yemek yerler. Sonrasında Şirin, İstanbul’da küçük bir gezi planlar. Bu gezide Beyoğlu, İstiklal Caddesi, Haliç, Ayasofya, Fatih Camii ve Sultan Ahmet’te bulunurlar. Bu seyahatin en önemli gelişmeleri Şirin ve Lâle’nin evlenme teklifi almasıdır. Lâle, Villandry’nin evlenme teklifine olumlu ya da olumsuz herhangi bir cevap vermez. Diğer taraftan Şirin, Luc Saint-Gemme’in evlenme teklifine olumlu cevap verir.

Şirin ve Luc Saint-Gemme’in aldıkları bu evlilik kararından beklentileri farklıdır. Şirin’in bu evlilikten kazancı edebî bir kariyeri olan Luc Saint-Gemme ile evlenerek Fransa’ya yerleşmek ve bu durumda Ankara’dan ayrılması olacaktır. Luc Saint-Gemme’in bu evlilikten kazancı ise, Şirin’in parasıyla zengin olacak olmasıdır. Luc Saint-Gemme’in Şirin’le tanışmadan önceki evlilik planlarında da zengin ve güzel bir kadınla evlenmek vardır. Böylelikle Luc Saint-Gemme sıradan birisi olmayacak ve mesleğinde emek harcamadan kolayca yükselebilecektir. Ancak Şirin’in hala Cemil Kâmi ile evli olması Luc Saint-Gemme’in kafasını karıştırır. Nitekim bu durumu Şirin’e anlattığında Şirin’in eleştirilerine maruz kalır:

*“Hayır! Henüz boşanmış değilim. Bana şimdiden kıskançlık sahneleri yapacağınızı zannetmiyorum.”*⁵⁵

Şirin ve kızı Günay’ın arasında alışlagelmişin dışında bir ilişki vardır. Bu nedenle Şirin, evlilik planları yaparken kızını arka plana atar. Günay, Şirin’in aklına bile gelmezken, Lâle bu durumdan rahatsız olarak Şirin’e bir kızı olduğunu hatırlatır. Şirin, Günay’ın yaşı itibarıyla Fransa’daki yaşama uyum sağlayamayacağını düşünerek onu Lâle ve Pembe Hanım’a bırakmak ister. Lâle de evlenme teklifi aldığı için henüz onun Ankara’da yaşayıp yaşamayacağı belli değildir. Ancak Lâle’nin Villandry ile evlenmesi durumunda Pembe Hanım da onunla birlikte Fransa’da yaşamaya başlayacaktır. Bu durumda Günay’a bakacak hiç kimse yoktur. Ancak bu durum Şirin’i rahatsız etmez ve Şirin, Lâle’ye *“–Lâle... bugünlerde çocuklara çok fazla önem vermekte olduğumuzu kabul etmiyor musun?”*⁵⁶ diyerek konuyu kapatır.

Bir sabah Luc Saint-Gemme Cemal Kâmi’den bir mektup alır. Cemil Kâmi bu mektupta Luc Saint-Gemme’a, Şirin ile evlenmeden önce, Leylâ Hanım ve Lâle’nin babasının eski bir arkadaşı Osman Senâî ile görüşmesini tavsiye eder. Luc Saint-Gemme, Gazi’nin çok sevdiği bir arkadaşının yeğeni Leylâ Hanım ile Lâle’yi ziyareti

⁵⁵ Farrère, s. 129.

⁵⁶ Farrère, s. 135.

sırasında tanışmıştır. Mektubu defalarca okuyan Luc Saint-Gemme'in keyfi kaçır. Başlangıçta mektubu dikkate almayan Luc Saint-Gemme, sonrasında hem Leylâ Hanım hem de Osman Senâî ile görüşür. Luc Saint-Gemme öncelikle Leylâ Hanım'ın Nişantaşı'ndaki evine gider. Kendisini “*dünyayı bilen... her yerde... Ankara’da ve de İstanbul’da... İstanbul ve Paris’te... her yerde aynı ve değişmez olan gerçeği bilen kadın*”⁵⁷ olarak tanıtan Leylâ Hanım, Şirin hakkındaki olumlu düşüncelerini dile getirir. Leylâ Hanım'ın konuşmaları Luc Saint-Gemme'i oldukça etkiler.

“–Tanrım! bu Leyla... gerçekten de hayatı iliyor! Ama, bir kadında bundan iyisi ne olabilir ki?..”⁵⁸

Diğer taraftan Luc Saint-Gemme'in Osman Senâî ile görüşmesi olumlu geçmez. Osman Senâî'nin Şirin hakkındaki düşünceleri Luc Saint-Gemme'i huzursuz eder:

“*Şirin hanım olduğu gibidir; her şeyden önce delidolu, çok genç ve de kendisine pek fazla özgürlük verilmiş genç hanımdır. Ve gerçektir ki, bu özgürlüğü de, kötü kullanmıştır.*”⁵⁹

Öyle ki Osman Senâî Luc Saint-Gemme'in Şirin ile evlenmesinin uygun olmayacağını “*Evlilik çok tehlikeli bir şeydir; ve sonuçlarda gözümüzün önünde: Cemil Kâmi! (...) Cemil Kâmi, belki de, siyasete girmeden ve bu tatlı Şirin’le evlenmeden önce namuslu bir kimse idi. Ne var ki... bu gün... en iyisi, daha fazla bir şey, söylemeyelim*”⁶⁰ diyerek Luc Saint-Gemme’e bu durumu üstü kapalı olarak ifade eder. Tüm bu görüşmelerden sonra, zaten genel olarak oldukça kararsız olan Luc Saint-Gemme'in kafası karışır. Bir tarafta Şirin hakkında söylenenler, diğer tarafta maddi imkânlar söz konusudur. Aynı zamanda Lâle'nin Villandry ile gerçekleşmesi planlanan evliliği de düşünen Luc Saint-Gemme, Villandry ile akraba olacağını da aklından atamaz. Bu düşünceler içinde kaybolan Luc Saint-Gemme son derece huzursuzdur.

Villandry İstanbul'a olan seyahatinin altıncı gününde, Fransa'ya dönmesini gerektiren bir mektup alır. Villandry çok sevdiği yaşlı bir adamın kanser oğlunu tedavi etmek için Fransa'ya çağrılır. Bu durumu Lâle ile paylaşan Villandry aynı zamanda Lâle'yi kendisiyle evlenmeye ikna eder. Villandry'nin Fransa'ya dönmesinin ardından, Lâle de Ankara'daki tüm işlerini bitirip Villandry ile evlenmek üzere Fransa'ya

⁵⁷ Farrère, s. 140.

⁵⁸ Farrère, s. 140.

⁵⁹ Farrère, s. 144.

⁶⁰ Farrère, s. 145.

gidecektir. Villandry'nin Fransa'ya döndüğü aynı gün Lâle ve Şirin de İstanbul'dan ayrılırlar.

Luc Saint-Gemme ise Şirin'le evlenme konusunda hala kararsızdır ancak bu durumu Şirin ile nasıl paylaşacağını bilemez. Luc Saint-Gemme'in içinde bulunduğu durum yazarın şu ifadeleriyle gözler önüne serilir:

*"(...) bir konu içini kemiriyordu: para, para ve daima para! Şirin'in gerçekten çok parası vardı. Ama, Şirin'le parası için evlenmek... böyle bir şey olacak gibi değildi... düşünülemezdi bile... Gerçekten Şirin güzeldi... olağanüstü güzel... diğer pek çok durumda her şeyi hoş gördürecek kadar güzel... fakat, Şirin hakkında öyle şeyler duymuştu ki..."*⁶¹

Şirin de Lâle ile birlikte Ankara'ya döneceği için Luc Saint-Gemme biran önce düşüncelerini Şirin ile paylaşmaya karar verir. Luc Saint-Gemme kendisinin fakir Şirin'in zengin oluşundan, Paris'te yaşamının güçlüklerinden, Şirin gibi sosyal mevkisi ve modern yaşamı olan birisinin bu hayatını bırakıp, başka bir yerde yeni hayata başlamanın sorumsuzluk olacağından ve Şirin'in defalarca başka insanlara aşık olduğundan bahseder. Başlangıçta Şirin bu konuşmanın nereye gideceğini anlamakta güçlük çeker. Sonrasında Luc Saint-Gemme'in kendisinden ayrılmak istediğini anlayan Şirin, *"-Mösyö Saint-Gemme... zannedersen birbimize söyleyecek bir şeyimiz yok. Ve, anlayacağınız gibi, hemen şimdi yalnız kalmak istiyorum."*⁶² der ve oradan ayrılır.

Luc Saint-Gemme'in Şirin'den ayrılması Şirin'i oldukça üzer. Ancak bu durum Şirin'in Cemil Kâmi'den boşanma isteğini değiştirmez. Şirin'e göre Luc Saint-Gemme onu terk ettiği için tekrar eski kocasına dönecek olmak gurursuzluktur. Bu nedenle boşanma konusunda son derece kararlı olan Şirin Ankara'ya döndüğünde evine gitmez ve otelde kalmaya başlar. Annesinin hangi otelde kaldığını Lâle'den öğrenen Günay annesini görmek ister. Bu nedenle Günay bir sabah erkenden annesinin yanına, otele gider. Kızını karşısında gören Şirin, çok şaşırır ve uzun bir müddet Günay'a sarılıp onu öpmekten kendini alamaz. Günay'ın annesini görmek istemesinin tek nedeni, annesini tekrar eve dönmesi konusunda onu ikna etmektir.

"Kısa bir sessizlik oldu. Günay yutkundu. Sonra da, bir an içinde boşaldı:

-Anne, Ankara Palas'ta kalmaman gerek. Eve dönmen lazım.

⁶¹ Farrère, s. 155.

⁶² Farrère, s. 163.

Günay bunları söylerken gözlerini kaldırmıştı. Tüm cesaretini toplamıştı; ve son cümleyi fırlattı:

–Anne, senin yerin burası değil!”⁶³

Cemil Kâmi’nin kızı Günay’ın aklını çeldiğine inanan Şirin, eve dönmekte kararlıdır. Bu nedenle Şirin Günay’ı kendisiyle birlikte başka bir şehirde yaşamak için ikna etmeye çalışır. Günay da en az annesi kadar kararlıdır. Böylelikle Günay, Şirin’in isteklerine karşı çıkar ve evinde olmayan bir anneye sahip olmaktan mutsuz olduğunu belirterek annesinin yanından ayrılır. Tüm bu yaşananlardan sonra Şirin’in kafası karışır. Günay ayrıldıktan sonra Şirin otelden çıkar ve farklı eczanelere uğrayarak her birinden uyku ilacı alır. Tekrar otele dönen Şirin saatlerce düşünerek kendisine bir çıkış yolu bulmaya çalışır. Kendi dünyasında düşüncelere dalan Şirin mırıldanır:

“Öyle ise, ne yapmalı? nasıl yapmalı? Eve dönmek, evliliklerine dönmek?... tüm bunlardan, tüm bu olanlardan sonra? Tartışmasız hayır! Tek başına yaşamak... ve yahut, daha doğrusu Günay’la yaşamak?... Ama, Günay böyle bir şeyi kaftiyede reddettikten sonra? Hayır, hayır, hayır! Herhangi bir hal çaresi yoktur; hiçbir çıkış yolu yoktur... çıkışı olmayan bir yoldadır.”⁶⁴

Düşüncelerinde boğulan Şirin tüm bu yaşananlardan sonra acılarından kurtulmanın tek yolu olarak ölümü seçer. Şirin almış olduğu ilaçları çayına karıştırarak otel odasında kendi sonunu hazırlar ve intihar eder.

Cenaze töreni için Lâle’yi yalnız bırakmak istemeyen Villandry tekrar Türkiye’ye gelir. Şirin için büyük bir cenaze töreni düzenlenmez. Bu durumun en önemli nedeni yazarın şu ifadeleriyle ortaya konulur:

“Yeni Türkiye’de genç kadınların intiharlarına pek doğru bir gözle bakılmaz.”⁶⁵

Pembe Hanım, Lâle ve özellikle Günay derin bir acı içindedirler. Ancak Günay annesinin ölümünün ardından tek bir damla gözyaşı bile dökmez. Diğer taraftan Şirin’i tanıdığı andan itibaren onu seven Villandry de en az diğer üç hanım kadar üzülür. Kuşkusuz bu intihar olayına en çok üzülen kişi Lâle’dir. Çünkü Lâle’nin kardeşi olarak gördüğü kuzeni Şirin canına kıymıştır.

Villandry’nin, bekleyen acil vakaları için, Paris’e hemen geri dönmesi gerekir. Paris’e dönmeden önce Villandry, evlilik konusunda Lâle ile bir kez daha konuşmak

⁶³ Farrère, s. 172.

⁶⁴ Farrère, s. 185.

⁶⁵ Farrère, s. 191.

ister. Şirin'in ölümünden sonra ortaya çıkan hukuksal sorunlar ve Günay'ın veraset konularıyla ilgilenecek tek kişi Lâle'dir. Bu konuda Villandry çok anlayışlıdır, Lâle'ye *"Paris'e gelebilmeniz uzun haftalar, belki de aylar sürecektir! Önemi yok! gerekcekse, ben sizi yıllarca da bekleyeceğim..."*⁶⁶ der ve Lâle'nin kararının hala evlilik olup olmadığını öğrenmek ister. Ancak Lâle Villandry ile evlenmekten vazgeçmiştir.

Villandry, Lâle'yi kaybetmeyi hemen kabullenmez ve onu tekrar ikna edebilmek için elinden gelen her şeyi yapar. Onun için Lâle'siz bir yaşam mümkün değildir. Bu nedenle, Villandry, Pembe Hanım ve Günay'ı da Fransa'ya davet eder. Ancak Villandry her ne kadar Lâle'yi ikna etmeye çalışsa da Lâle çok kararlıdır, Pembe Hanım'ı ve annesini henüz kaybetmiş olan Günay'ı bırakıp Fransa'ya gitmeyi kabul etmez:

*"—François! François! Sevgilim! beni yolumdan ayırmaya çalışmayın. Bunun imkânsız olduğunu biliyorsunuz... çok iyi biliyorsunuz. Oh! tüm benliğimle size yalvarıyorum... beni yolumdan ayırmaya çalışmayın... gücüm kayboluyor... belki de, kendimi size teslim edeceğim... ve sonra, tüm hayatımda pişman olacağım..."*⁶⁷

Şirin'in ölümünden sonra Lâle'nin tek amacı Şirin'in mirası, anısı ve en önemlisi kızı Günay için Türkiye'de kalmaktır. Tüm çabalarına rağmen Lâle'yi kararından döndüremeyeceğini anlayan Villandry, Lâle'ye aşkının hiç bitmeyeceğini söyleyerek onunla vedalaşır ve Fransa'ya döner.

Claude Farrère bu eserde Cumhuriyet'in ilanından sonra, İstanbul'dan Ankara'ya taşınan bir ailenin hayatını ve bu ailenin çevresinde gelişen olayları ele alır. Yazar, Cumhuriyet döneminde, Türk toplumunun yaşadığı sosyal değişime kayıtsız kalmaz. Ancak yazarın bu değişimi yüzeysel olarak ele aldığı söylenebilir. Eserde yer alan karakterlerin bir kısmı Osmanlı Devleti'nin geleneksel değerlerini; diğer bir kısmı ise Cumhuriyet dönemi değerlerini savunur. Yazar Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte toplumda yaşanan değişimleri, özellikle ahlaki açıdan adeta bir yıkım ve bir Batı özentisi şeklinde yansıtır. Bu bağlamda yazarın bahsi geçen konulara nesnel olarak yaklaşmadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Çünkü Cumhuriyet'in ilanı Türk toplumunun ahlaki ölçütlerini sarsmamıştır. Bu durumun aksine Cumhuriyet, bu toplumun her alanda gelişmesine ve ilerlemesine oldukça büyük katkı sağlamıştır.

⁶⁶ Farrère, s. 194.

⁶⁷ Farrère, s. 197.

İKİNCİ BÖLÜM

İMGELEM

2.1. TÜRK TOPLUMUNDA KADININ YERİ VE ÖNEMİ

Tarih boyunca Türk toplumunda görülen siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel şartların etkisiyle, kadınların sosyal konumu sürekli farklılık gösterir. Türk kadınının tarih içindeki gelişimini ve değişimini incelemek, bu farklılıkların daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

Türk kadınının bugünkü sosyal statüsüne ulaşmasında eski kültürel değerlerin önemli bir yeri vardır. İslam dinini kabul etmeden önce, göçebe hayat tarzını sürdüren Türk toplumunda kadın, erkekler gibi ata biner, ok atar, kılıç kullanır ve gerektiği zaman savaşır. Orta Asya’da Hun Devleti’nin hâkim olduğu dönemde kadın (hatun) ve erkek (hakan) Hun Devleti’ni birlikte temsil ederler. Nitekim “*Kaleme alınan buyrukların kabul edilebilmesi için “Hakan ve Hatun buyuruyor ki” sözleriyle başlaması gerekirdi. Şölenlerde, kurultaylarda, tapınma ve törenlerde, savaş ve barış kurallarına hatun da hakanla birlikte olurdu.*”⁶⁸ Görüldüğü gibi, bu dönemde kadın ve erkek, devleti beraber yönetir ve sorumlulukları birlikte üstlenirlerdi. O dönemin koşullarında devlet yönetiminde dahi kadına tanınan söz hakkı, bu toplumlarda kadınların ne derece değerli ve önemli olduğunu gözler önüne serer.

Türk toplumunda İslam dininin kabul edilmesiyle birlikte kadının toplumsal konumu köklü bir şekilde değişir. “*İslami ilkeler salt teknolojik düzeyde kalmayıp hukuki yapıyı da belirledikleri için İslamiyetin kadınlar üzerindeki etkisi çift yönlü sınırlayıcı olmuştur.*”⁶⁹ Türkler, İslam dinini VIII. yüzyılın ortalarından itibaren kabul etmeye başlarlar. Bir tarafta eski geleneklerine ve göreneklerine bağlı kalan Türkler, diğer tarafta İslam dininin doğduğu Arap ülkelerinin de etkisinde kalırlar. Celal Nuri’nin *Kadınlarımız* adlı eserinde de belirttiği gibi “*Kurumsal olarak, dince ve yasaca müslüman kadının hakları korunmuştur; ama bizde gelenek gereği kadın Avrupada olduğundan daha aşağı bir konumda bulunduruluyor.*”⁷⁰ İslam dini ile birlikte, Türk kadınının sosyal haklarının geçmiş döneme göre kısıtlandığı söylenebilir. Nitekim Leyla

⁶⁸ Nermin Abadan Unat, “Toplumsal Değişme ve Türk Kadını”, *Türk Toplumunda Kadın*, Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları, Ankara 1979, s.7.

⁶⁹ Binnaz Toprak, “Türk Kadını ve Din”, *Türk Toplumunda Kadın*, Araştırma, Eğitim ve Ekin Yayınları, Ankara 1979, s.363.

⁷⁰ Celal Nuri, *Kadınlarımız*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993, s. 138.

Kırkpınar *Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın* adlı eserinde bu durumu şu şekilde açıklar:

“İslamiyetin kabulüyle birlikte, eski Türk toplumunda kadının sahip olduğu statüden hızla bir geriye gidiş söz konusu olmuştur. Yani, İslamî anlayış ve inanç, Cahiliye kadını içinde bulunduğu bataklıktan yukarıya doğru yükseltirken, eski Türk kadını sahip olduğu düzeyden geriye doğru çekmişti. İslam hukukuna göre, Türk kadını erkekle beraber aynı maddi vaziyette olmamıştır. Erkek aile meclisine veya hakimine baş vurmaya lüzum görmeksizin boşanma hakkına sahipken, kadın ilke olarak bu hakka sahip bulunmuyordu. Çok karılılık (poligami) esası karşısında kadının hiçbir itiraz hakkı yoktu.”⁷¹

Osmanlı toplumunda kadınları, sarayda yaşayan kadınlar ve kırsal kesimde yaşayan kadınlar olmak üzere ikiye ayırmak mümkündür. Kırsal kesimde yer alan kadınların, saraydaki kadınlara oranla daha özgür oldukları söylenebilir. Bu durumun en önemli nedeni ise, “Kırsal alandaki kadın çiftte çubukta, ev endüstrisinde ve evlerinin ekonomisinde önemli roller oynarken; şehirdeki kadın dört duvar arasına kapatılmıştı.”⁷² Şehirde saray etkisi altında olan kadınlar haremde yaşarlardı. Osmanlı saraylarında kadınlara ayrılan bölüm olarak tanımlanan harem “*Arapça’da “helal”in tersine, yapılması günah olan şey anlamına gelen “haram” kelimesinden türetilmiştir.*”⁷³ Harem yaşamının, özellikle Batı dünyasında, cinsellik üzerine kurulu bir yaşam tarzı olarak algılandığı söylenilebilir. Ancak bu düşüncelerin aksine “*haremin temel dinamiğini cinsellikten çok, aile politikası oluşturuyordu.*”⁷⁴

Leslie P. Peirce, *Harem-i Hümayun* adlı eserinde haremi şu şekilde tanımlar:

“Genel girişin yasak ya da denetim altında olduğu ve içinde belirli kişilerin ya da belirli davranış biçimlerinin yasak olduğu bir mekânı ima eder. Bir hanenin özel yaşama ilişkin bölümlerine ve uzantısı olarak burada yaşayan kadınlara da harem deniyor olması, İslamiyetin bu bölümlere, özellikle hane kadınlarıyla belirli bir kan bağı derecesinin dışında kalan erkeklerin (namahrem) girişini kısıtlamasından

⁷¹ Kırkpınar, s. 62.

⁷² Kırkpınar, s. 82.

⁷³ N. M. Penzer, *Harem*, (Çev. Doğan Şahin), Say Yayınları, İstanbul 2000, s. 16.

⁷⁴ Leslie P. Pierce, *Harem-i Hümayun*, (Çev. Ayşe Berkay), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996, s. 1.

*kaynaklanır. Harem bir saygı terimidir, dinsel saflık ve şeref kavramlarını hatırlatır, insanı zorunlu bir temennaya davet eder.”*⁷⁵

Haremin her şeyden önce bir eğitim kurumu olduğu söylenebilir. Batı toplumlarında haremle sadece cinsellik üzerine kurulu bir topluluk olarak değerlendirilse de, burada bulunan kadınlar bilim ve sanat alanında kendilerini geliştirme imkânı bulmuşlardır. N. M. Penzer *Harem* adlı eserinde haremi şöyle tanımlamıştır:

*“Harem mermer döşeli odalarda efendilerine hizmet etmeyi bekleyen yüzlerce kadının olduğu bir yerden çok kendine ait bir dünyası ve sistemi olan ve erkekler tarafından değil, kadınlar tarafından yönetilen bir kurumdur. Haremde bulunan her kadının yapması gereken bir görevi ve uyması gereken, bir manastır kadar katı kuralları vardır.”*⁷⁶

Osmanlı toplum yapısı içinde özellikle Osmanlı Devleti’nin yükselme döneminde, kadınların geri planda yer aldığı söylenebilir. Ancak Tanzimat’ın ilanı ile hızlı bir değişim sürecine giren Osmanlı devlet ve toplum yapısı hiç şüphesiz Türk kadınlarını da etkisi altına alır. *“Tanzimat-ı Hayriye fermanında kadınlar için doğrudan hükümler olmasa da kadın bu dönemden itibaren dış dünyaya açılmaya başlamıştır.”*⁷⁷ Kölelik ve Cariyeliğin kaldırılması (1847), veraset haklarında kız ve erkek çocukların eşit konuma getirilmesi (1857), Kız Sanayi Mektebi’nin açılması (1865), Darü’l Muallimat’ın açılması (1870) Türk kadınlarına yönelik hem toplumsal hem de eğitim alanında gerçekleştirilen yeniliklerin başlangıcıdır.

Cumhuriyet döneminde *“Türk kadınlarının toplumsal statüsünü köklü biçimde değiştirmek ve onları sorumlu, kendine güvenen birer vatandaş haline getirmek, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Atatürk’ün başlıca uğraşlarından birisi olmuştur.”*⁷⁸ Bu bağlamda Türk kadınının toplumdaki yeri, önemi ve saygınlığı artmıştır. Bu dönemde Türk kadınının bütünüyle yeni bir kimlik kazandığı söylenilebilir. *“Yeni kimliği ve kişiliğiyle kadın, kendisi için öngörülen kadere razı olan çizgisini aşmış, çağdaş haklarını talep eder bir noktaya kadar yükselmiştir.”*⁷⁹ Tevhid-i Tedrisat

⁷⁵ Pierce, s. 2.

⁷⁶ Penzer, s.16.

⁷⁷ Ayşenur Kurtoglu, “Tanzimat Dönemi İlk Kadın Yayınında Dinin Yer Alış Biçimleri”, *Osmanlıdan Cumhuriyete Kadının Tarihi Dönüşümü*, Pınar Yayınları, İstanbul 2000, s. 21.

⁷⁸ Unat, s. 1.

⁷⁹ Kırkpınar, s.3.

Kanunu ile kadınlarla erkeklerin eşit eğitim olanaklarına sahip olması (1924), İsviçre Medeni Kanunu'nun kabul edilmesiyle erkeğin birden fazla kadınla evlenmesi yasaklanarak, aile hukukunda kadın ve erkeğe eşit hakların tanınması (1926) ve kadınlara siyasal hakların tanınması (1934) Türk toplumunda kadının sosyal statüsünün yeniden şekillendiğini gözler önüne serer. Bu nedenle Cumhuriyet'le birlikte Türk kadınına verilen önemin daha da arttığı söylenebilir.

Türk toplumunda kadının yeri ve önemi büyüktür. Bu toplumda meydana gelen siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel değişimler doğrudan doğruya kadınları da etkisi altına alır. Türk kadınlarının sosyal konumuna ilişkin önemli adımlar Tanzimatla birlikte atılmış olsa da, Türk kadınları Cumhuriyetle birlikte hem kamusal hem de sosyal alanda çok daha geniş olanaklara sahip olmuştur. Ancak “(...) kadının toplumsal statüsü Cumhuriyetten günümüze istenilen düzeye yükselememiştir. Çünkü her şeyden önce hızlı teknolojik değişimin yaşandığı Türkiye’de değişen toplumsal yapıda kadının layık olduğu konuma ulaşması için gerekli bilgi ve becerileri tüm kadınlar aynı derecede elde edememişlerdir.”⁸⁰

2.2. KADIN İMGESİ

Ankaralı Dört Hanım romanında kadın imgesi önemli bir görev üstlenmiştir. Eserde farklı karakterlere sahip dört kadın kahraman bulunmaktadır. Bunlar eski imparatorluk topçu kuvvetleri başkomutanının eşi, Lâle'nin annesi Pembe Hanım, süvari generali olan Muhtar Paşa'nın dul hanımı Lâle, mecliste başkanvekili Cemil Kâmi'nin eşi Şirin ve Şirin'in kızı olan Günay'dır.

Bu dört kadın, Cumhuriyet'in ilanından sonra hızla değişim sürecine giren Türk toplumunun genel yapısı hakkında bilgiler vermektedir. Eserde Türkiye’de ortaya çıkmaya başlayan eski dönem ve yeni dönem arasındaki çatışmalar, bu kadınların hayatında ve çevresinde gelişen olaylarla sergilenir. Bu bağlamda, eserde üç kuşak kadından söz edilebilir. Osmanlı Devleti döneminde yaşamış ve eski değerlere bağlılığıyla dikkat çeken Pembe Hanım birinci kuşak, Cumhuriyet'in ilk yıllarını yaşayan ve değişen toplum kurallarına kolaylıkla uyum sağlayabilen Lâle ve Şirin ikinci kuşak, ne eski değerle bağlı kalabilen ne de yeni değerlere uyum sağlayabilen Günay üçüncü kuşak olarak değerlendirilebilir. Bahsi geçen bu dört kadın arasında Şirin'in

⁸⁰ Emel Doğramacı, *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1993, s. 4.

kişiliği ve yaşam öyküsü, Pembe Hanım, Lâle ve Günay'ın aksine, son derece etkili ve dikkat çekicidir.

Ankaralı Dört Hanım romanında yer alan kadın karakterleri dört farklı imge altında inceleyebiliriz. Bu romanda yer alan kadın imgeler:

1. Cumhuriyet Kadını İmgesi
2. Osmanlı Kadını İmgesi
3. Anne İmgesi
4. Çocuk İmgesi

2.2.1. Cumhuriyet Kadını İmgesi

Cumhuriyetin ilanıyla beraber, Türk toplumunun hemen hemen her alanında önemli değişimler yaşanmıştır. “*Toplum, Türk tarihinin hiçbir döneminde görülmediği kadar hızlı bir biçimde, önemli değişmeler, kırılmalar ve atılımlara tanık oluyordu. Yeni devletle birlikte, eskisiyle hiçbir ilgisi olmayan, yeni bir toplum yaratılıyordu.*”⁸¹ Türk toplumunda meydana gelen bu değişmelerden en fazla etkilenen, hiç kuşkusuz, toplumun önemli bir kesimini oluşturan kadınlar olmuştur.

2.2.1.1. Şirin

Eserde Şirin Cumhuriyet kadını imgesini baskın olarak temsil etmektedir. Dişiliği ile ön planda olan Şirin, eserin başından sonuna kadar rahat tavırlarıyla ve özgür olma isteğine verdiği önemle dikkat çeker. Şirin için önemli olan akla ve mantığa uygun olarak davranmak değildir. Bu bağlamda, Şirin'in dünyasında akıl ve mantığın yerini, büyük ölçüde duyguları alır. Ne geçmişi ne de geleceği düşünen Şirin, sadece içinde bulunduğu anı yaşamayı sever. Bu durumun Şirin'in içinde bulunduğu zamanın koşullarına uyum sağlayabilmesini kolaylaştırdığı söylenebilir.

Eserde Şirin'in fiziksel görünümü, kuzeni Lâle'nin fiziksel görünümüyle birlikte yazarın şu ifadeleriyle yer alır:

“İkisi de, insanı şaşırtacak derecede güzeldi. İkisinde de tipik bir Türk güzelliği kendini gösteriyordu. Ve, ikisi de birbirlerine gerçek kuzen benzeyişinden çok daha benzemekteydiler. Gözleriyle saçları aynı altın-kahverengi dalgalanmaları gösterirken, simsiyah ve gür kirpikleri yukarılara doğru kıvrılarak göz kapaklarının görkemini

⁸¹ Kırkpınar, s.127.

vurguluyor, kaşları ise kusursuz birer yay gibi o güzelliği tamamlıyorlardı. Mükemmel yapıdaki etli ve büyükçe ağızları dahi bir diğerine benzemektiydi. Ve her ikisinde de, o aynı etin üstünde harikulade bir gerginlikte duran ve gül petallerinin üstünde yayılmış incecik bir kremi andıran bembeyaz bir deri...Tüm bunları narin omuzlar ile tertemiz ve tatlı kollar ve incecik uzun eller tamamlamaktaydı. Şirin otuzlarının henüz başında, Lâle ise otuz beşinde olsa dahi incecik ve hareketli çizgileri onlara genç bir kız görünümünü vermektedir. Onları birbirlerinden ayıran pek az şey vardı. Bununla beraber, insan pek yanılmazdı: Şirin'in gözbebekleri daha geniş ve öylesine gölgelerle dolu idiler ki, altın sarısı gözleri siyahmış intibaini vermektedirler; burnu daha kısa ve düz olup burun deliklerindeki hafif oynasınlar, kendisine Lâle'de pek olmayan bir cinsellik veriyordu; ve saçları da, Lâle'dekilerden daha, çok parlak ve canlı idiler.”⁸²

Türkiye'nin modernleşme yolunda attığı en büyük adım cumhuriyettir. Cumhuriyet'in ilanı ile Türk kadınlarının toplumdaki yeri ve işlevi değişmeye başlar. “Cumhuriyet rejimi sosyal ve kültürel alanda yeni düzenlemelere giderken, özellikle kadınların batıdaki hemcinslerine benzemeleri için çaba göstermekteydi.”⁸³ Bu bağlamda, yazar eserinde Türk ve Fransız kadınlarını görüşleri bakımından benzer bulur. Yazar bir tarafta Türk kadınlarının fiziksel ve portre özelliklerini, yukarıdaki alıntıda görüldüğü gibi betimlerken, diğer tarafta Türk kadınları ile Fransız kadınlarını karşılaştırır. Bu iki toplumun kadınlarının benzerlikleri, Villandry'nin şu ifadeleriyle dile getirilir:

“Bu dünyanın genç kızlarıyla, genç kadınları, su damlalarının birbirine benzedikleri gibi, bizim genç kızlarımız ile genç kadınlarımıza benzerler.”⁸⁴

“O sıralarda son derece şık giyinmiş birkaç kadın da, vagonun inmiş bulunan doktor Villandry'yi karşılamak için koşuştular. Şayet bu sıkıntılı memleketin kadınları hep böyle iseler, çok güzel giyinmekte olmaları gerekmektedir. Paris'in en şık caddelerinde görünen kadınların aynısıydılar...”⁸⁵

Bulunduğu her ortamda güzelliğiyle tüm dikkatleri üzerinde toplayan Şirin, bu ortamlardaki rahat tavırlarıyla göze bakar. Örneğin Şirin, Lâle'nin doktoru Villandry ile ilk tanışmasında, Lâle ve Villandry arasındaki aşkı, etrafındaki insanlara, özellikle

⁸² Farrère, s. 20-21.

⁸³ Kırkpınar, s. 172.

⁸⁴ Farrère, s. 13.

⁸⁵ Farrère, s. 19.

Lâle'nin annesi Pembe Hanım'a, aldırış etmeden rahatlıkla açıklar. Bu durum Lâle'yi çok utandırır da, Lâle'nin içinde bulunduğu durum, Şirin için önemli değildir. Villandry'nin basit bir ameliyat için, Fransa'dan Türkiye'ye neden kendisinin davet edildiğini öğrenmeye çalıştığı sırada, Şirin şu sözleriyle bu durumun nedenini açıklar:

*“Öyle ise... öyle ise, sevgili doktor... ben tek kelime ile izah edeyim: kuzinim Lâle hanımın size aşık, delicesine aşık olduğu söylenirse. .. bu, pek çok şeyi iyi izah etmez mi?”*⁸⁶

Lâle ve Şirin arasında oldukça sıkı bir bağ vardır. Her ikisi de Cumhuriyet döneminde yaşayan kadınlar olmasına rağmen, birbirlerinden oldukça farklı davranışlar sergilerler. Bu noktada yazar Türk toplumunda görülen değişimleri farklı mizaçlara sahip kadınlarla vererek bu değişimlerin kadınlar üzerindeki etkisini anlaşılabilir kılmak adına okuyucuya farklı bakış açıları sunar. O dönemin koşullarına göre aynı derecede özgür olmalarına rağmen, Şirin'in aksine, Lâle'nin evlilik dışı ilişkileri yoktur. Şirin için o dönemin özgürlük anlayışı, toplum değerlerine, yaşam biçimini kısıtladığı gerekçesiyle, önem vermeden hayatını istediği doğrultuda yaşamakken, Lâle için toplum değerleri oldukça önemlidir. Lâle ve Şirin büyük ölçüde zıt karakterlere sahip olsalar da, her ikisi de birbirlerini çok severler. Şirin'in hatalarının farkında olmasına rağmen, Lâle şu sözleriyle Şirin'e olan sevgisini ortaya koyar:

*“Şirin'i herkes sever! Şirin'in eksiklikleri var. Ancak, o pek dürüsttür. Hatta daha fazla: Şirin'in ufak tefek egoizmaları vardır... ama, gereğinde, cesur olduğu gibi sadıktır da. Gururlu olduğu gibi. O beni pek çok sever... bundan eminim. Gerçekten beni seviyor... tüm benliğiyle beni seviyor... Kabul edersiniz ki, benim de, kendisini sevmem için pek çok neden vardır... hem de, önemli nedenler...”*⁸⁷

Her ne kadar Lâle, Şirin'i sadık biri olarak tanımlasa da, Şirin'in “(...) *sadakati ifade eden her kelime beni çıldırtır; ben sadık bir insan değilim... hiç sadık olmadım ve de, inşallah, hiç olmayacağım!*”⁸⁸ ifadeleri, onun sadık biri olmadığını açıkça ortaya koyar.

Lâle'nin Şirin'i çok sevmesi, hatta Şirin'i “*Tanrı'nın yaratmış olduğu en mükemmel yaratıklardan*”⁸⁹ birisi olarak tanımlaması, onun gözünde Şirin'in hatalı

⁸⁶ Farrère, s. 22.

⁸⁷ Farrère, s. 27.

⁸⁸ Farrère, s. 130.

⁸⁹ Farrère, s. 27.

davranışlarını göz ardı etmesinin doğal sonucudur. Bu durum aynı zamanda, Lâle ve Şirin arasındaki yakın ilişkinin de dışavurumudur. Öyle ki Lâle'ye göre Şirin'in hatalı davranışlarının sorumlusu Şirin değildir.

*“–Herkesin Şirin’i çok sevdiğini söylemiştim; siz de onu herkes gibi seveceksiniz. İyi ve hatalı tarafları var... ancak iyi tarafları ona ait ise de, hatalı tarafları ona ait değil...”*⁹⁰

Şirin, biri VI. Mehmet zamanında Hariciye Vekili olan Fuat Ziya Paşa ile diğeri Meclis Başkan vekili Cemil Kâmi ile olmak üzere iki evlilik gerçekleştirir. Şirin'in bu evliliklerinde onun son derece güzel ve bakımlı bir kadın olmasının büyük etkisi vardır. Şirin'in bu baş döndürücü güzelliği, Lâle'nin Villandry ile olan sohbetinde, Lâle'nin şu sözleriyle dile getirilir:

“Sizin de görmüş olduğunuz gibi, o bir harikadır. Evvela... o benden en az on kez daha güzeldir... ve siz, benim çok güzel olduğumu pek çok defa söylemişsiniz.

*–Evet! bunda ikimizde aynı fikirdeyiz. Şirin sizden de güzeldir. .. ama, bundan başka...”*⁹¹

İlk evliliğini, Cumhuriyet'in ilanından önce on dokuz yaşındayken Fuat Ziya Paşa ile gerçekleştiren Şirin'in, bu evliliğinde Günay adında bir kızı vardır. Osmanlı Devleti'nin var olmasıyla güç bulan ve bu dönemin değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan Fuat Ziya Paşa ile özgürlüğüne son derece düşkün olan Şirin'in birbirlerine uygun eşler olmadığını söylemek yanlış olmasa gerek. Şirin Fuat Ziya Paşa ile evliyken, kendisini özgür ve çağdaş bir kadın olarak görmez. Hatta bu evliliğinde Şirin, o dönemin gerekliliklerinden olan dini kurallara uymak zorundadır. Şirin'in isteyerek gerçekleştirmediği bu durum yazarın ifadeleriyle şu şekilde aktarılır:

*“On bir emrin katı bir takipçisi olan yaşlı Fuat Ziya ile evlendiğinde, dini kaidelere oldukça riayet etmiş ve uygulamıştı. Boşanıp, günün güçlülerinin başı eğik hizmetkârı olan o zavallı Cemil Kâmi ile yeniden evlendiğinde, din ile ilgili her şeyin düşmanı olmayı ve öyle görünmeyi yaşam kaidesi olarak almıştı.”*⁹²

İkinci evliliğini Cemil Kâmi ile gerçekleştiren Şirin'in, bu evliliğinde de mutlu olduğu söylenemez. Şirin, Cemil Kâmi'yi “Zavallılık, kendisi için en ufak bir menfaati düşünmeyen kimselerdendir. Böyle olunca da, bu tür insanların karısı olmak da, pek

⁹⁰ Farrère, s. 28.

⁹¹ Farrère, s. 26.

⁹² Farrère, s. 187.

hoş bir şey olmasa gerek...”⁹³ şeklinde tanımlayarak bu evlilikteki mutsuzluğunun boyutunu gözler önüne serer. Bu noktada yazar, o dönemin değişen şartlarının, kadın-erkek ilişkilerindeki olumsuz etkisini ironik olarak ele alır. Mecliste söz sahibi olan Cemil Kâmi, sosyal hayatında güçlü bir otoriteye sahipken, özel hayatında Cemil Kâmi’nin bu otoritesi, eşine söz geçirememesiyle tamamen yok olur. Evliliğinde eşinin, gerekli sorumlulukları yerine getirmemesinden rahatsızlık duyan Cemil Kâmi, evliliğinin mutsuz olmasının nedeni olarak, toplumun değişen yapısını ve bu değişimlerin etkisinde kalan eşini, Şirin’i ileri sürer:

*“–Sayın profesör; eskiden, kadınlarımız bizlerindi... şimdi ise, ancak kendilerine aitler... özgürlükten anladıkları bu... bizler halen böylesine bir özgürlüğe alışmış değiliz... kadınlarımıza gelince onlar hiç değiller.”*⁹⁴

Şirin’in Cemil Kâmi ile evlenmesinin nedeni, Cemil Kâmi’nin mecliste ileri gelen insanlardan biri olmasıdır. Cemil Kâmi ise Şirin’e âşık olduğu için onunla evlenir. Ancak Cemil Kâmi’nin, Şirin’e olan bu hisleri karşılıksızdır. Bu durum, Cemil Kâmi’nin şu ifadeleriyle daha da netleşir:

*“beş-altı yıldan beri Şirin hanımla evliyim. Kendisi, daha önce boşanmıştı. İlk kocası, Fuat Ziya Paşa, eski zaman adamı, yaşlı bir kimse idi. Tersine, Şirin hanım tam anlamıyla bu günün kadınıdır; belki de yarının... kim bilir? Ona ilk âşık olduğumda, bana katıyetle Fuat Ziya Paşanın haremine uymayan bir kadın gibi geldi. Bana âşık olduğu için değil, size söylemiştim... ancak, hür olmak istediği için beni kabul etti. Benimle evlendiğinde bir Parislinin karısı imiş gibi olacağını zannediyordu. (...) Bana ‘evet’ demesinin nedeni, sadece hür olma isteği değil ve fakat, aynı zamanda, kendisinin hırslı olmasıydı. İlk kocası, Fuat Ziya, eski rejimde bakandı...”*⁹⁵

Şirin’in, her iki evliliğinde de aşk ve sevgi duygularından yoksun olduğu görülür. Hırslarına yenik düşen Şirin, dönemin güçlü olan erkekleriyle kendi çıkarları için evlenir. Böylelikle istediği özgür yaşama, evlendiği bu erkeklerin gücü ve parasıyla sahip olabileceğini düşünür. Ancak çıkar üzerine kurulan bu evliliklerde, Şirin istediği yaşamı elde edemez. Bu durum Şirin’in gittikçe daha bencil ve sorumsuz davranmasına neden olur. Cemil Kâmi’nin, Şirin’i *“Ama, karım bir çocuktur... kendi arzusu ile çocuk kalmış katı bir çocuk... kendi sorumluluklarını hiçbir zaman almış olmayan bir*

⁹³ Farrère, s. 25.

⁹⁴ Farrère, s. 95.

⁹⁵ Farrère, s. 88-89.

çocuk...”⁹⁶ olarak betimlemesi, Şirin’in evliliklerinde gereken sorumluluklarını almadığının da göstergesidir. Şirin’in bu davranışları ve yaşam biçimi onun hem kendisine hem de hayatında olan erkeklere saygısının kalmadığını gösterir. Görüldüğü üzere bu durumdan en fazla etkilenen kişi yine kendisidir. Şirin’in ahlaki değerlere aykırı olan davranışları onun toplum tarafından yadırganmasına neden olur.

Cumhuriyet’in ilanı ile Türkiye’de etkisini göstermeye başlayan siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerin Türk toplumu üzerinde kuşkusuz, büyük bir etkisi vardır. Yazar bu değişimlerin bir kısmını Şirin aracılığıyla ele almıştır. Bu durum, yazarın o dönemin sosyal ve kültürel olaylarıyla yakından ilgilendiği ortaya koyar. Bu bağlamda, yazar Cumhuriyet’in ilanından sonra, Türk kadınlarının özgürlüklerini nasıl yaşadıkları konusunda yoğun olarak durur. Şirin’in her fırsatta özgür ve çağdaş bir kadın olduğunu dile getirmesi de bu durumun göstergesidir. Cumhuriyet’in ilanı Şirin için dönüm noktasıdır. Artık davranışlarında ve söylemlerinde daha da rahattır. Öyle ki evlilik dışı ilişkilerini özgür bir kadın olduğu gerekçesiyle kimseden çekinmeden yaşamaya başlar. Şirin *“Görüyorsunuz... herkes çağdaşlıktan söz etmesine rağmen ondan haberi olmayan bir Türkiye’de şaşırmış ve ne yapacağını bilmeyen, tamamen çağdaş bir kadını.”*⁹⁷ diyerek çağdaş bir kadın olduğunu ileri sürer.

Şirin’in bu kadar özgür ve umursamaz tavırlarının nedenleri arasında, toplumsal değişimlerin yanı sıra, onun para gibi önemli bir güce sahip olması da gösterilebilir. Şirin’in yeni eşi Cemil Kâmi’nin ve boşandığı eşi Fuat Ziya Paşa’nın maddi sıkıntıları yoktur. Bu nedenle hem Cemil Kâmi hem de Fuat Ziya Paşa, Şirin’e, maddi yönden destek olurlar. İki eşinin de bu düşünceli tutumu, Şirin’in ekonomik refahı daha da arttırır. Şirin bu durumu şu sözleriyle belirgin bir şekilde ortaya koyar:

*“(...) çünkü, Şirin, bilmediğim kadar, düşünemediğim kadar benden zengindir...”*⁹⁸

“Şirin omuz silkti:

–Çünkü ben iki kez evlendim... ve çünkü, Fuat Ziya Paşa, benim ilk kocam, pek de fazla olmayan altı yıllık beraberlikten sonra, kendisini terk etmem gerektiğinde çok dürüst hareket etti...(.)

⁹⁶ Farrère, s. 93.

⁹⁷ Farrère, s. 38.

⁹⁸ Farrère, s. 107.

–Doğru! Fuat Ziya bana özellikle epeyce, tahvil ve sened devretmiştir. Mükemmel bir insandı.”⁹⁹

Şirin’in hal ve hareketlerinde, söylemlerinde ve hatta hayata bakış açısının temelinde dahi onun özgür olma isteği vardır. Hayatını istediği şekilde yaşamayı sürdüren Şirin, yine de mutluluğu ve özgürlüğü yakaladığını düşünmez. Şirin’in şu sözleri bu durumu gözler önüne serer:

“–Özgür mü? Oh! aziz dostum, emin olun ki, tam tersine, hadımlar zamanını arayan pek çok türk hanımı vardır.”¹⁰⁰

“–Biliyor musun? Devrimlerimizin hiç te oturmamış olduklarına inanıyorum. Bizler, Sultan Abdülhamid’in zamanındaki kadınlardan hiç te fazla özgür sayılmayız!”¹⁰¹

Yazarın “Genelde herkesin gittiği yolun tersine gitmesini seven”¹⁰² biri olarak tanımladığı Şirin, Cemil Kâmi ile evli olmasına rağmen, genel ahlak kurallarını hiçe sayarak, başka erkeklerle de ilişki yaşar. Bu erkeklerden birisi olan ve geleceğin Meclis Başkanı olarak görülen Rüşen Selâhaddin, Şirin’e sırlıslıkla aşiktir. Cemil Kâmi’nin evde olmadığı zamanlarda Şirin kendi evinde Rüşen Selâhaddin’i misafir eder. Rüşen Selâhaddin yine Şirin’e misafir olduğu bir akşam, Şirin’in evinden ayrılırken Villandry tarafından görülür. Villandry’nin bu olayın farkına vardığını anlayan Şirin, ilk etapta “–Öf be! Yemin ederim ki, bu sersem Rüşen’le Villandry’nin karşılaşmış olmaları gerek... ve, buradan çıktığını gördükten sonra... fazla bir şey kalmaz. Bu konularda Fransızlar hiç te iyi niyetli olmazlar...”¹⁰³ der ve biraz tedirgin olur ancak bu tedirginliğini kısa sürede üzerinden atar. Çünkü Şirin için diğer insanların onun hakkında neler düşündükleri ve düşünecekleri önemli değildir.

Rüşen Selâhaddin ve Şirin arasındaki ilişkinin başlamasının temel nedeni, Rüşen Selâhaddin’in mecliste söz sahibi olmasıdır. Şirin için yine çıkar üzerine kurulan bir ilişkinin varlığından söz edilebilir. Ancak Ankara’da yayılan bazı dedikodulara göre Rüşen Selâhaddin’in meclisteki konumu sarsılıyordur. Bu nedenle Şirin için, Rüşen Selâhaddin’in artık bir önemi yoktur. Böylelikle Şirin yaşam biçimini değiştirebilecek başka bir ilişkiye yelken açar. Luc Saint-Gemme ise, Fransa’da yaşayan birisi olarak,

⁹⁹ Farrère, s. 107.

¹⁰⁰ Farrère, s. 39.

¹⁰¹ Farrère, s. 98.

¹⁰² Farrère, s. 187.

¹⁰³ Farrère, s. 56.

Şirin için biçilmiş kaftandır. Yazar, Şirin'in içinde bulunduğu durumu, şu açıklamalarıyla net bir şekilde ortaya koyar:

“Rûşen Selâhaddin, genelde, öylesine basit ve bayağı, öylesine aptaldı ki... Şirin ise, hiç mi hiç aptal değildi. Ne var ki, Çankaya'nın tercihi Rûşen Selâhaddin'e doğru yönelmekte idi. Şirin de, Çankaya'nın tercihinine hiç te ilgisiz olamazdı. Bir-iki haftadan beri Ankara'da sağda-solda bir çok ses duyuluyor ve bu seslerin akisleri de Şirin'e kadar geliyordu; en üst kademelerde, Rûşen Selâhaddin'in bazı yetersizliklerinden söz edilmekte idi. Gayet tabii, böylesine ufak nedenlerle bir kimsenin karalanmasına imkan yoktu; ancak bu hususta da herkes hemfikir di böyle yetersiz bir kimseye de en üst seviyedeki bazı sorumlulukların teslim edilmesine imkan yoktu! Gerçekten... gerçekten!”¹⁰⁴

Fransız Yazar Luc Saint-Gemme ile Şirin arasındaki bu yeni ilişki, Şirin ve Luc Saint-Gemme'in ilk karşılaşmalarında başlar. Yazarın *“bir gül kadar taze ve bir beddua kadar tehlikeli”¹⁰⁵* olarak tanımladığı Şirin, Luc Saint-Gemme'i kısa sürede etkiler. Öyle ki tanışmalarından hemen sonra birbirlerine karşı oldukça samimi davranışlar sergileyen bu çiftin durumu, yazarın şu cümleleriyle aktarılır:

“Beş dakika geçmemişti ki, birbirinin koluna girmiş Şirin ile Saint-Gemme, ayaklarının altında şehre doğru akıp giden Ankara nehrine dökülmekte olan o ufak şelalenin ucunda duruyorlardı.”¹⁰⁶

Şirin'in Luc Saint-Gemme'i çevresindeki insanlara tanıtırma biçimi de son derece dikkat çekicidir. Lâle'nin ameliyatından sonra, onu evinde ziyaret eden Şirin, beraberinde Luc Saint-Gemme'i de getirir. Ancak o sırada Lâle'nin evinde onu ziyaret eden başka aile dostları da bulunur. Tamda bu sırada Şirin, diğer insanların neler düşüneceğine önem vermeden, koluna girdiği yabancı bir erkekle bu ortama katılır. Dolayısıyla tüm dikkatler Şirin ve Luc Saint-Gemme üzerinde toplanır. Bu durum o ortamda bulunan diğer insanların tepki göstermesine neden olur. Ancak bu olaydan rahatsızlık duymayan tek kişi Şirin'dir. Bu durum Pembe Hanım'ı huzursuz etse dahi Şirin ona da aldırış etmez. Pembe Hanım'ın şu ifadeleri onun bu olaydan ne kadar rahatsızlık duyduğunu ortaya koyar:

¹⁰⁴ Farrère, s. 76.

¹⁰⁵ Farrère, s. 98.

¹⁰⁶ Farrère, s. 37.

*“Pembe hanım, evinde genç yabancuların kendi yeğeninden başka biri tarafından takdim edilmelerini tercih ettiğini belirten kısa bir bakışı Şirin’e atmakla beraber, gelen bu beklenmedik misafiri çok nazik bir şekilde karşıladı.”*¹⁰⁷

Şirin ve Luc Saint-Gemme arasında başlayan bu ilişki kısa sürede oldukça ilerler. Öyle ki daha birbirlerini tam olarak tanımadan evlenmeye karar verirler üstelik Şirin zaten Cemil Kâmi ile evlidir. Luc Saint-Gemme’in Şirin’e olan ilgisi, Şirin’in son derece güzel olmasının yanı sıra Şirin’in zengin olmasından da kaynaklanır. Luc Saint-Gemme Şirin’le evlenerek Fransa’da hayalini kurduğu üst tabakaya, Şirin’in parası sayesinde kolaylıkla erişebilecektir. Şirin’in kısa sürede Luc Saint-Gemme’e ilgi duymasının nedeni ise, Luc Saint-Gemme’in Fransız olmasıdır. Böylelikle Şirin yaşamına Ankara’dan uzakta, Fransa’da devam edebilecektir. Bu durum, Şirin’in Lâle ile olan konuşmasında Şirin’in şu sözleriyle gözler önüne serilir:

*“–Lâle! Lâleciğim! ikimizi de Paris’te ne olağanüstü bir yaşam beklemektedir! ne güzel günler! Hele, sürekli olarak bir mezara girmeden başka bir şey olmayan bu Ankara’dan sonra! Paris! çağdaş yaşam, tiyatrolar, restoranlar, gece kulüpleri... her şey! Ve de toplantılar, sergiler, çaylar... generaller... insanı baştan çıkaran binlerce şey... Düşün! düşün!”*¹⁰⁸

Kendisiyle ilgili kararları yine kendisi veren Şirin cinsellik bakımından da cesurdur. Çünkü “çağdaş” bir kadın olarak kendi hayatını istediği şekilde yaşamakta özgürdür. Onun için önemli olan kendi mutluluğudur bu nedenle istediği erkeklerle beraber olmasına onun evli olması engel değildir. Nitekim Şirin’in Luc Saint-Gemme ile olan beraberliği onun bu düşünce yapısını destekler niteliktedir:

“Şirin karmakarışık olmuş çarşafı bir yana atarak yataktan doğruldu:

–Saatin daha henüz sabahın üçü olmadığından emin misin?

Yarı uykulu bir halde yatakta uzanmış Saint-Gemme’in uyanmaya hiç niyeti yoktu.

–Eminim... ve ikimizin de... senin de, benim de durumumuzun çok iyi olduğundan da eminim... ve bir saatten beri... yahut da daha da fazla...

*İkisi de çıplaktı. Tamamen çıplak.”*¹⁰⁹

¹⁰⁷ Farrère, s. 75.

¹⁰⁸ Farrère, s. 135.

¹⁰⁹ Farrère, s. 126.

Görüldüğü üzere yazar, Şirin'i ahlaki değerlere önem vermeyen birisi olarak betimler. Eserde Şirin'in ahlaki değerlere aykırı davranışları, Cumhuriyet'in ilanından sonra daha da yoğunlaştırılarak aktarılır. Bu bağlamda, Cumhuriyet'in Türk kadınına getirdiği yenilikler ile Şirin'in bu davranışları bağdaştırılır. Ancak yazarın bu konudaki değerlendirmelerini tarafsız bir bakış açısıyla gerçekleştirdiği söylenemez. Kuşkusuz Cumhuriyet'in ilanı, Türkiye'nin modernleşme yolunda attığı önemli adımlardandır. Ancak bu adımın, Türk kadınları üzerinde böylesine toplum değerlerine aykırı davranışlara neden olduğunu söylemek doğru değildir.

Şirin'in içinde bulunduğu toplumun özellikleri, ahlak kuralları, gelenek ve görenekleri, evli olan bir kadının başka bir erkekle ilişki yaşamasına izin vermez, hatta bu konuda Şirin ahlaksız bir kadın, onunla birlikte olan erkek de namussuz bir erkek olarak değerlendirilir. Evli bir kadınla birlikte olan erkeğin, toplum tarafından nasıl algılandığına, Luc Saint-Gemme'in, Osman Senaî ile olan görüşmesinde, Osman Senaî'nin şu açıklamalarıyla yer verilir:

*“Sizde olduğu gibi, bizde de, namuslu bir erkeğin evlenemeyeceği çok güzel ve tatlı kadınlar vardır. Evlilik çok tehlikeli bir şeydir; ve sonuçlar da gözümüzün önünde: Cemil Kâmi! Önlerinde ismini iki-üç kez tekrarlamış olmam nedeniyle misafirlerim beni affetsinler, bu Cemil Kâmi, belki de, siyasete girmeden ve bu tatlı Şirin'le evlenmeden önce namuslu bir kimse idi. Ne var ki... bu gün... en iyisi, daha fazla bir şey söylemeyelim.”*¹¹⁰

Daha sonraları Şirin ve Luc Saint-Gemme arasındaki ilişki yavaş yavaş bozulmaya başlar. Kendi iç dünyasındaki hesaplaşmalar arasında boğulan Luc Saint-Gemme'in, para uğruna Şirin'le evlenecek olmayı gururuna yedirememesi ve Şirin'in kendisinden önce başka erkeklerle de beraber olması bu ilişkinin sona ermesinde önemli bir rol oynar. İçinde bulunduğu bu sıkıntılı durumu Şirin'le paylaşan Luc Saint-Gemme, Şirin'den ayrılmayı göze almıştır. Nitekim bu düşüncelere sahip olan birisiyle Şirin de evlenmek istemez. Şirin evli olmasına rağmen başka erkeklerle ilişki yaşayarak, her ne kadar ahlak kurallarının dışına çıkmış olsa da, bu duruma aldırmaz. Nitekim Şirin'in şu sözleri bu durumu açık bir şekilde ortaya koyar:

“–Hayat devam edip duracak! Söylediklerinizin hepsini kendim istediğim için yaptım! Ve oldukça da iyi yaptım. Yani... siz beni, kendisine “sahibine itaat et! çünkü

¹¹⁰ Farrère, s. 145.

Kur'an bunu emrediyor" dedikleri küçük bir eski zaman kölesi mi zannettiniz? Uzun zamandır ki, ben ne sahibe ne de Kur'an'a ne de bilmen neye itaat etmiyorum... ve Batı'daki sizin kadınlarınızın asırlar boyunca yapmakta olduklarını yapıyorum. Bizimkiler, benim kendilerine benzeme mi istiyorlar? Bu lâflar bana geçmez! başkalarına! Ben diğerleri gibi özgür bir kadını... ve özgürlüğümü kullandım. Bundan da gururluyum!"¹¹¹

Luc Saint-Gemme tarafından terk edilen Şirin, her ne kadar vurduymduymaz biri olarak görünse de, büyük bir boşluğa sürüklenir. Şirin'in Ankara'dan ayrılarak Fransa'da hayalini kurduğu yaşama ulaşma düşüncesi, Luc Saint-Gemme'in ondan ayrılmasıyla bir anda son bulur. Bu durum Şirin'in kendi içinde büyük bir hesaplaşma yaşamasına neden olur. Başlangıçta kendi yaşadıklarıyla alakalı hiçbir değerlendirme yapmayan ve hayatını yaşama biçimine, özgür olduğu gerekçesiyle, hiçbir zaman toz kondurmayan Şirin'in, dar bir bakış açısına sahip olduğu söylenebilir. Ancak yaşadığı ayrılığın da etkisiyle, Şirin'in iç hesaplaşması ve hatta geçmişte yaptığı hataların bilincine varması onun bakış açısını genişlettiğini ortaya koyar. Bir anda evliliklerini bile sorgulamaya başlayan Şirin'in içinde bulunduğu durum, onun şu cümleleriyle belirgin bir şekilde ifade edilir:

"Ama, ne yaparsın ki, zavallı Şirin'in... bir şeye dört elle sarılması gerek. Ben de gururuma sarılıyorum! ben ne isem, o'yum! Bütün yaşamımı aptallıklar yapmakla geçirdim... böyle olunca da, işin sonuna kadar gitmem gerekiyor... düşün ki, Lâle, bu son günlerde birşeyler anladım... bu güne kadar yaşadığım gibi, yani özgür olarak ve bugünün büyüklerimizin önerileri yolundan yaşamışsan, daima ufacık bir şeyi örselemek ve değerinden birşeyler kaybetmek tehlikesiyle karşıkarşıya kalırsın! Oh! onun gerçek değerinden değil... onun yüzeysel değerinden... onun çarşı değerinden bir kaybın olur... Ama, bu kayıp da yeter! Bu, oldukça yıpratıcı bir şeydir! Şimdi, sen susuyorsun... neden? İnsanların gözünde küçülmüşsem, kendi öz gözümde küçülmek istemem. Ve küçülmeyeceğim de... (...) Belki de, çok yaşlı olan Fuat Ziya Paşa ile evlenmekle hata yaptım; belki de, çok zavallı bir kimse olan Cemil Kâmi ile de yeniden evlenmekle hata yaptım; ve belki de, yapabildiğim... yapabileceğim gibi kendimi ayakta tutmakla da hata yapacağım..."¹¹²

¹¹¹ Farrère, s. 161-162.

¹¹² Farrère, s. 166-167.

Tüm bu düşünceler arasında tamamen boğulup kalan Şirin, artık Ankara’da yaşamak istemez. “*Ama, her şeyden önce, beni sınırsız bağlamakta olan problemlerimden kurtulmam gerek...*”¹¹³ diyen Şirin, hayatına yeni bir yön çizmeye karar verir. Şirin’in, Luc Saint-Gemme ile evlenme planları yaparak Fransa’ya yerleşme hayalinde, kızı Günay hiçbir zaman yer almaz. Üstelik Şirin bu hayalinde kızı Günay’ın, yaşı küçük olduğu için Fransa’daki yaşama uyum sağlayamayacağını öne sürerek, onu Lâle’ye bırakmak ister. Böylelikle Şirin, oldukça küçük bir yaşta olan kızını kendisinden uzaklaştırır. Ancak Şirin’in Luc Saint-Gemme ile olan bu ilişkisi hüsrarla sonuçlanınca hayatı karmakarışık hale gelen Şirin, eskiden olduğundan farklı düşünmeye başlar. Artık mantığıyla hareket etmeye başlayan Şirin’in bu yeni hayatında Günay’ın da yeri vardır. Şirin, kızı Günay ile birlikte Ankara dışında başka bir şehirde yaşamak ister.

Diğer tarafta Günay, annesi Şirin’in bu isteklerine tamamen karşı çıkar. Günay’a göre, bir kadının yeri kocasının yanındır. Bu nedenle, Günay için Şirin’in bu isteklerinin hiçbir anlamı yoktur. Şirin evine, kızının ve kocasının yanına dönmelidir. Şirin’in karşısında olan her ne kadar kendi canı kanı olan kızı olsa da, Şirin evine dönmez. Ankara’da bir otel odasında, tek başına yaşamaya başlayan Şirin’in bu davranışı, onun ümitsizlik ve acı içinde olduğu durumunu kuvvetlendirir. Şirin’in bu durumu yazar tarafından şu şekilde özetlenir:

*“Şirin tamamen hareketsiz, gözleri yere inik ve adesteleri yumuşak... sonra, bir rüya halinin sonuna gelmişçesine yavaşça toparlandı ve kendi giysisinin ayrıntılarına daldı. Tüm bunları yaparken tamamen mekanik olarak hareket etmekle beraber, dikkati tamdı. (...) Şirin, bir dizi birbirine kenetlenmiş iki eli arasında, en ufak bir hareket yapmaksızın oturuyordu. (...) Hiç kimse, kendisinin şu sıralarda almış bulunduğu kararı hayâl dahi edemezdi.”*¹¹⁴

Yazarın “*hayatı yaşama coşkusu ile dolu*”¹¹⁵ olarak betimlediği Şirin’in, yaşama dair hevesleri yavaş yavaş yok olur. İçinde bulunduğu duygusal ve ruhsal çöküntünün etkisiyle, Şirin aldığı ilaçlarla canına kıyar. Büyük bir çaresizlik içinde kalan Şirin, “–

¹¹³ Farrère, s. 169.

¹¹⁴ Farrère, s. 177-178.

¹¹⁵ Farrère, s. 76.

Hangi cinsten olursa olsun, başka bir çıkış yok... bana vız gelir... ne olursa olsun...”¹¹⁶ diyerek bu durumdan kurtulmanın tek çaresi olarak ölmeyi seçer.

Şirin açısından olaya baktığımızda, onu böylesine acı bir sona sürükleyen temel nedenler arasında onun yasak ilişkileri, bu ilişkilerdeki mutsuzlukları, toplum değerlerine aykırı olan davranışları ve kızına iyi bir anne olamaması gösterilebilir. Yazar açısından olaya baktığımızda ise, yazarı Şirin’in hayatına trajik bir son vermesinin iki nedeni olabilir. Bunlardan ilki, Cumhuriyet’in ilanı ile Türk toplumunda görülmeye başlayan köklü değişimlerin, bireyler üzerinde olumsuz sonuçlar doğurabileceğidir. Nitekim Şirin, toplum değer yargıları ve kendi dünyası arasında sıkışıp kalmıştır. İkinci neden ise, Şirin’in kendisini cezalandırmak adına, hayatına kendi isteğiyle son vermesidir. Böylelikle yazarın ahlak kuralları dışında yaşayan insanların, kimlik değiştiren Türk toplumuna uygun olmadığını vurgulamasından söz edilebilir.

2.2.2. Osmanlı Kadını İmgesi

Türk toplumunda kadının toplumsal hayattaki yeri, her dönemde olduğu gibi, Osmanlı Devleti döneminde de son derece önemlidir. Osmanlı Devleti döneminde Türk kadınına verilen önem, Tanzimat’ın ilanı ile birlikte artmaya başlar. Böylelikle Türk toplumunda kadınların, eski dönemlere göre, daha aktif bir şekilde yer almaya başladığı söylenebilir. Eserde Osmanlı kadını imgesini Pembe Hanım ve Lâle temsil etmektedir.

2.2.2.1. Pembe Hanım

Yetmiş yaşlarında olan Pembe Hanım, Osmanlı Devleti’nin geleneksel değerlerini savunur. Ancak Pembe Hanım’ın geleneksel değerlere olan bu bağlılığı, onun, Cumhuriyet’in ilanı ile Türk toplumunda görülen yenilikleri yadırgamasına engel olmaz. Aksine Pembe Hanım, hem Osmanlı Devleti dönemine hem de Türkiye’de değişimin en hızlı yaşandığı döneme, Cumhuriyet dönemine tanıklık eden birisi olarak, bu iki dönemin özelliklerini de benimsemiş ve bunları bünyesinde çok iyi sentezlemiş olan bir karakter özelliği taşır.

Vatanına ve milletine son derece düşkün olan Pembe Hanım, Osmanlı Devleti’nin yıkılmaya başladığı sıralarda, o dönem padişahı olan VI. Mehmet’in İngiltere’yi yardıma çağırdığı günlerde, İngiliz birliklerinin padişaha eşlik edecek

¹¹⁶ Farrère, s. 185.

olması fikrine dayanamayarak, İstanbul'dan ayrılır. Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından Pembe Hanım dul kalmış olan kızı Lâle ile birlikte Ankara'ya yerleşir. Bu noktada yazar, Pembe Hanım'ın milliyetçi karakterini vurgulayarak gözler önüne serer. Çünkü Pembe Hanım için, tüm yaşamını geçirdiği bu şehirden, İstanbul'dan, ayrılmak kolay değildir. Ancak onun vatanına ve milletine verdiği önem, kendi duygularından daha da önemlidir. Daha evlenmeden önce genç bir kız iken, Balkan savaşlarının yaşandığı sıkıntılı zamanlarda Pembe Hanım, annesinin haremindeki insanlara çok para harcadığını düşünür. Bu nedenle Pembe Hanım, annesine “*Anne çok para sarfediyorsunuz... ve bunu, bizlerin ihtiyacı olan Devlet'e vermemiz gerek; biraz tasarruf yapmamızı ister misin?*”¹¹⁷ diyerek vatani ve milleti için her şeyi yapmaya hazır olduğunu belirtir.

Cumhuriyet'in ilanından önce, Türk toplumunda kadının toplumsal yaşamının yok denilecek kadar az olduğu söylenebilir. O dönem toplumunda kadınların statüsünün iyi bir eş, anne ve ev hanımı olarak belirlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim “*Bir kadının yapacağı en önemli iş, çocuk doğurmak ve onu cemiyete kazandırmak olarak düşünülürdü.*”¹¹⁸ Latife Kabaklı Çimen “*Türk toplumunda; kadınların aile geleneğinin bağlı olarak “iyi anne, iyi eş” olma rollerine yönelik sosyalleşme süreçleri ön plana çıkmaktadır.*”¹¹⁹ diyerek bu düşüncemizi destekler. Kadınların içinde bulunduğu bu durumun Hristiyan kültüründe var olan 3K (küsche: mutfak, kirsche: kilise, kinder: çocuk) formülüyle benzerlik gösterdiği söylenebilir. Kadınların aksine erkekler her alanda söz sahibidir. Bu nedenle erkek egemenliğinin hâkim olduğu bu toplumda kadınların pek çok alanda ikincil bir konuma sahip oldukları söylenebilir. “*Bu düzen içerisinde kadının yer aldığı platform, erkeklerin onlara yüklediği rollerle de adeta sınırlanmıştı.*”¹²⁰ Bu şartların hâkim olduğu dönemde, kadınların özgürlüğünden söz etmek pek mümkün değildir. Nitekim yazar, Pembe Hanım aracılığıyla, bu durumu gözler önüne serer. Eşinin çok fazla çalışıyor olmasından yakınan Şirin, bir anda Pembe Hanım'ın şu açıklamalarıyla karşı karşıya kalır:

¹¹⁷ Farrère, s. 105.

¹¹⁸ Kırkpınar, s. 85-86.

¹¹⁹ Latife Kabaklı Çimen, *Türk Töresinde Kadın ve Aile*, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s. 323.

¹²⁰ Kurtoğlu, s. 22.

“–Gazi, etrafındakilerden daima fazla ister; bu doğrudur. Ama memleketin yazgısı ellerinde olduğu için de, böyle yapmakta haklıdır. Eskiden tanımış olduğum padişahlar da çevrelerindeki yoruyorlardı. Ve paşa, Abdülhamit’in topçu kuvvetleri komutanı olan kocam da, bazen çok yorgun düşüyordu. Kendisi şikayet etmediği gibi, benim de o hususta en ufak bir şikayette bulunmama müsaade etmiyordu. Benim zamanımdaki kadınlar daima konumlarını koruyorlardı... konumları da yüksekti... seninkinden de daha yüksek, Şirin...”¹²¹

Bu açıklamaları yapan Pembe Hanım’ın amacı, eski zamanlarda kadınların eşlerine nasıl davrandıklarını belirtmektir. Görüldüğü üzere kadınların davranışları kısıtlıdır. Onların rahatsızlık duyduğu bir konu olsa dahi, bunu rahatlıkla eşlerine anlatamazlar. Yazar bu noktada eski dönemde yaşayan kadınların davranışları ile yeni dönemdeki kadınların davranışlarını karşılaştırarak, Pembe Hanım ve Şirin arasındaki farkı da vurgular. Şirin, eşinin çok çalışıyor olmasından duyduğu rahatsızlığı “Böyle olunca da, bu tür insanların karısı olmak da, pek hoş bir şey olmasa gerek...”¹²² diyerek gözler önüne serer. Ancak bu durum, Pembe Hanım için doğru olmayan bir davranıştır. Ona göre bir kadın her ne olursa olsun eşinden rahatsızlık duymamalıdır.

Şirin eşi Cemil Kâmi’den boşanmaya karar verdiğinde, Pembe Hanım bu duruma karşı çıkar. Pembe Hanım’a göre Cemil Kâmi, Şirin’i çok sever. Bu sevgi karşısında Şirin’in, eşi Cemil Kâmi’den boşanması doğru değildir. Pembe Hanım’ın bu konudaki düşünceleri, Lâle’nin diliyle şu şekilde ifade edilir:

“Kat’i ve tartışmaya mahal bırakmayan bir gerek söz konusu olduğunda, zengin ve mutlu bir kocanın terkedilebileceğini; ancak, yarını şüpheli zayıf bir kocanın ve özellikle, karısını sevmesine rağmen karısı kendisine dürüstçesine hiçbir şey vermeyen bir kocanın terk edilemeyeceğini söyledi.”¹²³

Osmanlı kültürünün temel unsurlarını özümsemiş biri olarak karşımıza çıkan Pembe Hanım, eğitilmiş bir kadındır. Pembe Hanım’ın öğrendiği beş dil, onun aldığı eğitimi somut bir şekilde ortaya koyar. Bu durum yazar tarafından şu şekilde ifade edilir:

¹²¹ Farrère, s. 25.

¹²² Farrère, s. 25.

¹²³ Farrère, s. 169.

*“Ve, mükemmel fransızca bildiği gibi farsça, arapça, ermenice ve rumcayı da bilmesine rağmen hemen hemen sadece Türkçe konuşurdu.”*¹²⁴

Osmanlı Devleti döneminde kadınlar ancak Tanzimatla birlikte eğitim alanında ciddi adımlar atabilmiştir. “Orta sosyo-kültürel sınıfın kızları için Sıbyan Mektepleri, Rüştüyeler (1859), Kız Sanayi Mektebi (1865) ve Darü'l Muallimat (1870) açılırken, üst sosyo-kültürel sınıfa mensup kızların özel hocalardan aldıkları derslere- tercihen- Fransızca ve buna ilave olarak da bir batı enstrümanını iyi çalabilecek seviyede müzik eğitimi eklenmiştir.”¹²⁵ Ancak görüldüğü üzere, eğitim ve öğrenim alanındaki bu yeniliklerden sosyal konumu iyi olan kadınlar daha fazla yararlanma imkânına sahiptirler. Dolayısıyla o dönem toplumunda gerçekleştirilen yeniliklerin sınıfsal bir yapısının olduğu söylenebilir. Bu bağlamda Pembe Hanım’ın öğrendiği diller, onun iyi bir eğitim aldığını ve onun soylu bir aileden geldiğini gözler önüne serer. Pembe Hanım’ın ailesine ilişkin bilgiler Lâle aracılığıyla şu şekilde aktarılır:

*“Üç kez büyük vezirlik yapmış olan annemin dedesi Ahmet Fuad paşaya bakınız! Çok geniş arazileri vardı; ama, onun dedesinin arazileri üstüne, 1772 veya 1793... emin değilim... taksimlerinden sonra otuz kadar Polonya köyü kurulmuştu... (...) Ama, annem, Pembe hanım hala yaşamakta ve ben onun annesini de tanıdım. Haremleri dolduran yüzlerce kölesi vardı. Büyük annem çok iyi bir kadındı. İlk kısıtlamaların Türkiye’ye yansıdığı Balkan savaşlarının o sıkıntılı günlerinde dahi, hareme yirmi çeşitli, otuz çeşitli çok zengin sofralar kurmaya devam ettiğini hatırlarım.”*¹²⁶

Lâle’yi ameliyat eden Doktor Villandry, Fransa’dan Türkiye’ye geldiğinde Pembe Hanım ve Lâle tarafından misafir edilir. Pembe Hanım, kızı ve Villandry arasındaki aşktan haberdardır ve buna rağmen Villandry’nin kendi evinde kalmasını ister. Bu noktada yazar, Pembe Hanım’ın hoşgörülü yapısını belirgin bir şekilde ortaya koyar. Lâle ve Villandry arasındaki aşk, Pembe Hanım’ın yanında Şirin tarafından açıkça dile getirilirken, Pembe Hanım bu konuyu şu ifadeleriyle kapatmaya çalışır:

“(...) salonun dibinden, bu akıllanmayacak Şirin’i yerine oturtacak duru, açık, hafif otoriter ve aynı zamanda tatlı bir ses yükseldi. (...) Lâle’nin annesi ve Şirin’in teyzesi olan Pembe hanım, herkesin duyacağı şekilde konuşmuştu:

¹²⁴ Farrère, s. 22.

¹²⁵ Kurtoğlu, s. 22.

¹²⁶ Farrère, s.105.

–Şirin! Böylesine saçmalıkları sen nasıl söyleyebilirsin?”¹²⁷

“Osmanlı Devleti’nde yer alan kadın tiplerini İslam dinine bağlı olanlar ve bağlı olmayanlar diye iki grupta incelemek mümkündür.”¹²⁸ Pembe Hanım dine bağlı olanlar grubunda değerlendirilebilir. Eserde, Pembe Hanım’ın dine olan bağlılığı net bir şekilde ifade edilmez. Ancak Şirin’in kızı Günay’ı namaz kılan, sürekli dua eden yani onu dini kurallara bağlı olarak yetiştiren kişi, Pembe Hanım’dır. Böylelikle Pembe Hanım’ın dini değerlere verdiği önem gözler önüne serilir. Bu durum, yazarın şu açıklamalarıyla daha da netlik kazanır:

“Günay’ın eski arapça yazılmış olan pek az Türkün okuyup anlayabileceği Kur’an’ı okuması imkânsızdı. Ancak, Kur’an’ı başkaları Günay’a okutup öğretmişti. Kelimesi kelimesine Türkçeye çevirip ezberletmişlerdi. Kur’an başka insanların hayal edemeyecekleri bir güçle türk ruhuna kökleşmiştir. İşin esasında, Günay’ın dinsel eğitiminin gerçekleşmesine, o çok akıllı kedi Pamuk’un da yardımı ile, Pembe hanım yetmişti.”¹²⁹

Osmanlı toplumunda yer alan Müslüman kadın tiplerini iki ayrı grupta incelemek mümkündür. İlk grupta sarayın etkisi altında, yönetici sınıf içinde ve şehirlerde yaşayan kadınlar yer alırken; ikinci grupta ise kırsal bölgelerde yaşayan kadınlar yer alır. Pembe Hanım, bu noktada, şehirde ve saray etkisi altında yaşayan kadınlar grubunda yer almaktadır. Çünkü Pembe Hanım, o dönem toplumunda var olan harem hayatına tanıklık etmiştir. Bu durum Lâle’nin şu açıklamalarıyla ifade edilir:

“Bizim eski Türk haremeleri, Batı’da tasavvur edildiklerinden çok farklı idiler. Oradakilerin oldukça geniş bir özgürlük alanları vardı; gayet tabii, özgür olmasını isteyenlerin... (...) Çarşaf ve de haremliklerin baskısı altındayken, kendisinin, elde etmekte olduklarının fazlasını arzulamış olup olmadığını anneme sorunuz!”¹³⁰

Kısacası, Claude Farrère’in Osmanlı kadını imgesini, yetiştiği ortam ve düşünce yapısı itibarıyla, Pembe Hanım’da somutlaştırdığı söylenebilir. Eserde Pembe Hanım’ın fiziksel görünümü yer almaz ancak Claude Farrère Pembe Hanım’ın davranışlarını, sözlerini ve iç dünyasını başarılı bir şekilde betimleyerek, Pembe Hanım karakterine canlılık katar. Hem Osmanlı Devleti dönemine hem de Cumhuriyet dönemine tanıklık

¹²⁷ Farrère, s. 22.

¹²⁸ Kırkpınar, s. 77.

¹²⁹ Farrère, s. 174-175.

¹³⁰ Farrère, s. 29.

eden Pembe Hanım, Osmanlı Devleti'nin geleneksel değerlerine bağlıdır. Ancak bu durum Pembe Hanım'ın, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte değişen Türk toplumunun yapısına yabancı kalmasına neden olmaz. Aksine Pembe Hanım, Osmanlı ve Cumhuriyet değerlerini kendi dünyasında başarıyla sentezleyen bir karakter olarak karşımıza çıkar.

2.2.2.2. Lâle

Eserde Osmanlı kadını imgesini temsil eden karakterlerden diğeri olan Lâle, ölçülü ve sağduyulu olan davranışlarıyla dikkat çeker. Eserin başından sonuna kadar Lâle duygularından ziyade akıllı ve mantığıyla hareket eder. Hemşire olan Lâle on altı yaşındayken Süvari Generali Muhtar Paşa ile evlenir. Lâle daha yirmi beş yaşındayken dul kalır ve annesi Pembe Hanım'la birlikte yaşamaya başlar.

Çanakkale Savaşı'nda Villandry'nin hemşiresi olan Lâle'nin, Villandry'e olan aşkı bu savaş zamanında başlar. Geçirdiği trafik kazası sonucu elinden yaralanan Lâle, çok ciddi bir yara almamasına rağmen kendisini tedavi etmesi için, Fransa'da doktorluk yapan Villandry'i Türkiye'ye davet eder. Kendisi de Lâle'ye âşık olan Villandry, Lâle'nin trafik kazasını anlatan telgrafı alır almaz Türkiye'ye gelir. Ankara'nın başkent olmasıyla birlikte, Lâle ve annesi İstanbul'daki evlerinden ayrılarak, Ankara'ya yerleşirler. Lâle'nin misafiri olan Villandry, Lâle'nin evinde gördüğü manzara karşısında oldukça şaşkındır. Villandry'nin şaşırmasına neden olan durum, Lâle'nin Ankara'daki yeni evinin, İstanbul'daki eviyle tıpatıp benzer özellikler taşımasıdır. Villandry'nin şu sözleri onun şaşkınlığını ortaya koyar:

“Gerçekten de kendimi on beş yaş gençleşmiş hissediyorum. Buradaki salonunuz, İstanbul'daki eski salonunuzun aynısı. Ne kadar da tuhaftır... yahut, daha doğrusu, kara mizahın tâ kendisi: yaşılanıyor, damarlarınız: sertleşiyor saçınız kırlaşıyor, adaleleriniz hareketlerini kaybediyorlar... ama, düşünceler pek etkilenmiyor... kalbiniz ise hiç... ama hiç etkilenmiyor.”¹³¹

İstanbul hayranı olan Lâle'nin siyasi nedenler yüzünden Ankara'ya yerleşmiş olması, onun güçlü bir milliyetçi ruhuna sahip olduğunu ortaya koyar. Lâle, Ankara'da yaşıyor olmasının mutsuzluğunu *“Ve bizler halen Ankara'da oturmaya devam ediyoruz... her ne kadar, burada, sürekli oturma pek hoş bir şey değilse de...”¹³²*

¹³¹ Farrère, s. 20.

¹³² Farrère, s. 28.

cümleleriyle dile getirse de, vatanına duyduğu sevgi, onun kendi duygularından önce gelir. Yazar, Villandry aracılığıyla, Lâle'nin Ankara'ya taşınma nedenlerini şu şekilde açıklar:

*“Ankara'ya taşınmak üzere 1922'de İstanbul'u terkettiniz. Yani Mustafa Kemal'in Türkiye'yi yabancı işgallerden kurtarmaya başladığı, ve, VI. Mehmet'in vatana karşı davranarak, hanedanı kurtarma çabası içinde İngiltere'yi yardıma çağırdığı günlerde... Sizler iyi Türk ve milliyetçisiniz... Cumalarda selâmlıklara yapmış olduğu ziyaretlerde, İngiliz birliklerinin Padişaha eşlik etmelerini görmeyi istemediniz...”*¹³³

Villandry'nin bu tespitinin yerinde olması Lâle'nin *“–Bu doğru! bu manzarayı görmek istemedik... ne annem ne de ben ve, böylece, Anadolu'ya geçen İstiklâl Savaşçıları'na katıldık.”*¹³⁴ cümleleriyle ortaya konulur. Lâle'de var olan milli bilinç, onun yaşadığı ili, dönemin siyasi nedenlerine bağlı olarak değiştirmesiyle sınırlı kalmaz. Lâle, aynı zamanda, hiçbir çıkar gözetmeden, Çanakkale Savaşı'nda, yaralı askerlere yardımcı olmak adına hemşirelik yapar. Lâle'nin böylesine duyarlı bir vatandaş olarak yetişmesinde, ailesinin büyük ölçüde etkili olmasından söz edilebilir. Yeni rejimde ileri gelen insanlar arasında yer alan Diplomat Şakir Bey, Lâle'nin ailesini şu şekilde tanıtır:

*“Ayrıca, Lâle hanım, yaklaşılamayan bir aileden gelmektedir. Babası, Abdül Hamid zamanında, topçu kuvvetlerinin büyük kumandanı idi; ve, bu gün dahi o adamın güçlü namusu hakkında hiç kimse en ufak bir gölgeyi ifade edebilmeyi düşünemez. Annesi Pembe hanımdır ve, ister İstanbul'da isterse Ankara'da o ismin önünde saygıyla eğilmeyecek hiçbir kimse yoktur.”*¹³⁵

Yazar, Lâle'yi vatanına ve vatani değerlerine düşkün olarak betimlerken, Lâle'nin böylesine güçlü ve paha biçilemez değerlere sahip olarak yetiştirilmesinde, onun ailesinin ne derece etkili olduğunu belirgin bir şekilde yansıtır. Lâle'nin asil karakteri ve ağırbaşlı yapısı, toplumun ileri gelen insanları tarafından da takdir edilir. Bu bağlamda, Rûşen Selâhaddin, Lâle'yi *“Lâle hanım, cinsiyetinin üstünde bir kadındır”*¹³⁶ şeklinde tanımlarken; Şakir Bey'in Lâle hakkındaki düşünceleri şunlardır:

¹³³ Farrère, s. 28.

¹³⁴ Farrère, s. 28.

¹³⁵ Farrère, s. 45.

¹³⁶ Farrère, s. 44.

“–Lâle hanım, kendi cinsiyetinin üstünde olduğu gibi, bizimkinin de üstündedir. Binlerce kezdir ki, pek çok devlet adamının dahi kıskanacağı bir karakter ve düşünce gücünü sergilemiş olduğuna tanık oldum.”¹³⁷

“Kısacası Lâle hanım, dün’e ait değil, bugün’ün bir kadınıdır; ve gerçek bir kadın olmadan da öte, siyaset ile millî yaşam ve de milliyetçiliği ilgilendiren her konu ile...”¹³⁸

Bir tarafta toplumun ileri gelen insanları Lâle’den övgü ile bahsederken diğer tarafta Lâle’yi eleştiren insanlarda vardır. Lâle’nin, ameliyatı için Türk doktorları yerine Fransız bir doktoru seçmesi onun tüm tepkileri üzerine toplamasına neden olur. Lâle’yi ve ailesini tanıyan insanlar, Lâle’nin bu davranışını uygun görmez. Lâle’nin arkadaşı olan Leylâ, Lâle’nin bu durumunu şu şekilde ifade eder:

“Sizi ağır bir şekilde tenkit etmekte, sevgili Lâle. En üst çevreler de, benzer tenkitlerde bulunuyor... ne kadar da iki yüzlü davranmaktalar! “Bir zamanlar genç kızlara örnek teşkil edecek kadar milliyetçi olan bu kadın, neden bu günde aynı örneği vermedi? Bizim cerrahların da, yabancılara yaptıklarının aynısını yapabilecekleri kuşkusuzdur. Öyle olunca da, gereksiz bir cerrahî dünyanın öbür ucunda aramanın anlamı ne! Burada bir zaaf... tamamen ön yargıya bağlı bir zaaf var... hadi olay ciddi... bir hayat-memat meselesi olsa... ne ise! ama, kaldı ki ufacak bir uf için...” diye dedikodularını sürdürürler.”¹³⁹

Eserde Lâle hem idealist hem de geleneksel değerlere bağlı olan bir karakteri temsil eder. Lâle bir tarafta, Cumhuriyet’in Türk toplumunda kazandırdığı yenilikleri benimserken, diğer tarafta Cumhuriyetten önceki dönemin değerlerini de tamamen bırakmaz. Bu noktada yazar, Türk toplumundaki yeni değerler ile eski değerleri, Lâle karakteriyle, başarılı olarak sentezler. O dönem Türk toplumundaki değişimleri daha anlaşılır kılmak isteyen yazar, aynı dönemde yaşayıp, aynı toplumsal değişimlere tanık olup ancak iyi ve kötü olmak üzere farklı davranışlar sergileyen iki kadını karşılaştırma imkânı sunar.

Şirin’in evliliklerindeki mutsuzluğundan, eşine ve kızına karşı saygısız ve sorumsuz davranışlarından ve yasak ilişkilerinden bahsetmiştik. Şirin’in aksine, Lâle ilk evliliğinden sonra bir daha evlenmez. Şakir Bey’in “Lâle hanım en mükemmel bir zevce

¹³⁷ Farrère, s. 44.

¹³⁸ Farrère, s. 45-46.

¹³⁹ Farrère, s. 69-70.

olmaktan da hiç geri kalmamıştı."¹⁴⁰ ifadesi, Lâle'nin nasıl bir eş olduğunu açıklığa kavuşturur.

Lâle'nin mili duyguları son derece güçlüdür. Öyle ki Ankara'da yaşıyor olmaktan mutsuz olmasına rağmen orada yaşamaya devam eder. Lâle, bu konudaki tavrını kesin bir şekilde şu sözleriyle ortaya koyar:

*"-Dostum... Ankara'nın zavallı bir şehir, İstanbul'un ise bir harika olduğunu ben d biliyorum. Ancak, İstanbul artık öldü; Ankara ise yaşıyor. Çok kötü yaşıyor... buna katılıyorum. Fakat, bu yaşam memleketimin... Türkiye'nin yaşamıdır... ve bir Türk olarak, benim o yaşama katılmam gerek!"*¹⁴¹

Sevgi ve aşk konularında Lâle, Şirin'in aksine, son derece çekingen davranır. Lâle ve Villandry arasındaki aşkı, özellikle Lâle'nin annesinin yanında, deşifre eden Şirin'in bu hareketi Lâle'yi oldukça utandırır:

*"Fakat, Lâle kıpkırmızı kesilip ağzından tek kelime çıkaramaz ve Paris'te zannedildiğinden çok daha çekingen olan François Villandry ne söyleyeceğini bilemezken, (...)"*¹⁴²

Eserde Lâle'nin ölçülü tavırları, ahlaklı ve iradeli duruşu ön plandadır. Bu noktada yazar okuyucuya Lâle ve Şirin'i karşılaştırma imkânı sunar. Böylelikle yazar Lâle'nin bahsi geçen özelliklerini okuyucu gözünde daha da anlaşılır kılar. Attığı her adımda, Lâle, kendisi hakkında çıkabilecek dedikoduları önlemek için son derece dikkatli davranır. Örneğin, ameliyatından sonra dinlenmek amacıyla Villandry ile beraber İstanbul'a giden Lâle, otelde kalmak yerine İstanbul'daki evinde kalacaktır. Lâle *"Benim bir otelde kalmam, tatlı bir dedikodunun ortaya çıkmasına yeter..."*¹⁴³ diyerek bu durumun nedenini gözler önüne serer. Şirin ise, hakkında çıkan ve çıkması muhtemel olan dedikodulara alışkıdır. Sadece kendi değerlerine ve isteklerine önem veren birisi olarak, hakkında çıkan dedikoduları *"Zaten dedikodu oluyor... bundan fazla da olmaz ya!.."*¹⁴⁴ der ve umursamaz. Diğer tarafta Şirin de Lâle ile birlikte İstanbul'dadır. İstanbul'da bulundukları ilk gün Şirin, Lâle ile birlikte kalmak istemez. Şirin bu düşüncesini Lâle'ye söylediği anda, Lâle'nin tepkisiyle karşılaşır. Lâle ve Şirin arasında geçen bu konuşma şu şekildedir:

¹⁴⁰ Farrère, s. 45.

¹⁴¹ Farrère, s. 122-123.

¹⁴² Farrère, s. 22.

¹⁴³ Farrère, s. 97.

¹⁴⁴ Farrère, s. 56.

“Şirin, bir an içinde, Lâle’ye yaklaştı:

–Seninle, senin evine gelmemin şart olduğunu mu düşünüyorsun?

Lâle buz kesilmişti:

–Pembe hanımın evini kastediyorsun, herhalde... Evet... şart! Öyle olması gerektiğini düşünüyorum...

Şirin bozulmuştu:

–Biliyor musun? Devrimlerimizin hiç te oturmamış olduklarına inanıyorum. Bizler, Sultan Abdülhamid’in zamanındaki kadınlardan hiç te fazla özgür sayılmayız!

–Kabul ediyorum. Ve, belki de, böyle olması, aramızdaki bazıları için çok daha iyidir.”¹⁴⁵

Bu İstanbul gezisinde Lâle Villandry’den, Şirin ise Luc Saint-Gemme’dan evlenme teklifi alır. Villandry’i seviyor olmasına rağmen, Lâle bu teklife hemen cevap vermez. Bu konuda son derece temkinli davranan Lâle, ilk etapta annesinden ve vatanından ayrılarak Fransa’da yaşayacak olma fikrine olumlu bakmaz. Villandry’nin de kendisini çok sevdiğini bilen ve evlenmeleri için herhangi bir engel olmadığını farkında olan Lâle, tüm bunlara rağmen Villandry ile evlenme konusunda kararsızdır. Şirin ise Luc Saint-Gemme ile evlenme fikrine oldukça sıcak bakar. Luc Saint-Gemme ile hemen evlenmek isteyen Şirin, ne kızını ne de kocasını düşünür.

Lâle ve Şirin’in İstanbul’da geçen zamanları, Villandry’nin acilen Fransa’ya dönecek olması ve Luc Saint-Gemme’in da Şirin ile evlenmekten vazgeçmesiyle son bulur. Luc Saint-Gemme’in, Şirin’i terk etmesi, Şirin’de ruhsal çöküntülere yol açar. Tüm yaşananlardan sonra, çıkış yolu olarak intihar eden Şirin, aynı zamanda Lâle’nin hayatını da baştan aşağı değiştirmiş olur. Villandry ile evlenerek Fransa’da yaşama fikrine uzak olan Lâle, Şirin’in ölümüyle, bu düşünceden tamamen uzaklaşır. Çünkü Lâle, Türkiye’de kalarak Şirin’in kızı Günay’la ilgilenme kararı alır. Villandry’nin tüm ısrarlarına rağmen, Lâle bu kararından asla vazgeçmez ve Villandry ile olan ilişkisini sonlandırır.

Yazarın değindiği ve üzerinde durulması gereken bir başka konu ise erken yaşta gerçekleştirilen evliliklerdir. Şirin ve Lâle henüz çocuk sayılabilecek yaşta kendilerinden oldukça büyük olan erkeklerle evlenirler. Lâle, Muhtar Paşa ile evlendiğinde on altı yaşındadır. Eserde Muhtar Paşa’nın yaşına değinilmez ancak Şakir

¹⁴⁵ Farrère, s. 98.

Bey'in “*O, korkunç derecede gençti; Muhtar Paşa'nın ise saçı iyice ağarmıştı*”¹⁴⁶ açıklamaları, Lâle ve Muhtar Paşa arasındaki yaş farkını gözler önüne serer. Muhtar Paşa'nın ölümüyle, Lâle yirmi beş yaşındayken dul kalır. Bu durum, Lâle'nin daha güçlü birisi olarak yaşamına devam etmesinin temel kaynağıdır. Bir kez daha evlenmeyi düşünmeyen Lâle, kendi ayakları üzerinde durmayı öğrenir. Ailesinin tüm işlerini kimseden yardım almadan başarılı bir şekilde yürüten Lâle, akıllı, kültürlü ve güçlü bir kadın profili çizer. Lâle'nin bu başarısı, yine Şakir Bey'in şu açıklamalarıyla netlik kazanır:

*“(...) 1920'de Muhtar Paşa vefat ettikten sonra, dulluğunda, kendisini tamamen çocukluk yaşlarından beri tutkusu olan sosyal faaliyetlere vermekten başka bir şey yapmamıştır. Zira, bildiğiniz gibi, tâ ilk çocukluğundan beri daima diğerleri için yaşamış olmasına karşın, hayatın tadını hiç çıkarmış değildir.”*¹⁴⁷

Şirin, Fuat Ziya Paşa ile evlendiğinde on dokuz yaşındayken; Fuat Ziya Paşa elli yaşındadır. Osmanlı Devleti'nin hâkim olduğu yıllarda Fuat Ziya Paşa ile evlenen Şirin'in amacı, ileride Fuat Ziya Paşa'nın büyük vezirlerden birisi olacağını düşünmesidir. Ancak Osmanlı Devleti'nin siyasal açıdan güçsüzleştiği sırada, Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle otoritesini kaybeden Fuat Ziya Paşa, ortadan kaybolur. Böylelikle Şirin'in bu evliliği sona erer. Ancak Şirin, Cemil Kâmi ile yeni bir evliliğe adım atar. Evli olmasına rağmen evlilik dışı ilişkileri olan Şirin'in, bu evliliği de devam etmez. Görüldüğü üzere Şirin, Lâle'den tamamen farklı olan hal ve hareketler sergiler.

Eserde yer verilen toplumsal değişimin etkileri, erkek karakterlere göre, kadın karakterler üzerinde oldukça yoğundur. Yazar, bu değişimlerin baskın olduğu kadın karakterleri, Lâle ve Şirin aracılığıyla betimler. Bu bağlamda, Türk toplumunda görülmeye başlayan siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerin etkileri, ahlaki davranışlar bakımından birbirlerine zıt olan farklı karakterlerle sunulur. Yazar bu eserinde, ahlaki açıdan kusursuz olarak betimlediği Lâle'nin aksine, ahlaki çöküntüde olan Şirin'e daha fazla yer verir. Bu bağlamda, yazarın her defasında olumsuz yönleriyle ele aldığı Şirin karakterini abartılı bir şekilde ele aldığı söylenebilir.

Görüldüğü gibi yazar, Türkiye'nin Osmanlı Devleti döneminden, Cumhuriyet dönemine geçiş sürecinde karşılaşılan toplumsal değişimlerin, Türk kadınları üzerindeki yansımalarını ortaya koyar. Bu bağlamda, kadınların toplumsal değişim karşısındaki

¹⁴⁶ Farrère, s. 45.

¹⁴⁷ Farrère, s. 45.

tepkileri, onların toplumdaki konumunu da belirler. Eserde kadınların toplumdaki konumu, onların davranışları, aile içi ilişkileri, aşk yaşamları ve evlilikleri ile sunulur. Yazar, karakterlerin kişisel sorunlarına yer vererek, aslında o dönem Türk toplumunun tümünü ilgilendiren konular üzerinde durur. Eserde, söz konusu olan değişimlerin, karakterler üzerinde olumlu etkiler bıraktığı söylenemez. Bir tarafta bu değişimlerin kadınlar üzerindeki etkisiyle evliliklerinde otoritesi sarsılan erkekler varken, diğer tarafta bu değişimlere tam anlamıyla uyum sağlayamayan mutsuz kadınlar vardır. Bu noktada yazarın, o dönem Türk toplumunun yeniliklere uygun bir zemine sahip olmadığını düşündüğü söylenebilir.

2.2.3. Anne İmgesi

Yazar, 20. yüzyılda Türk toplumundaki siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerin, o dönem aile yapısı üzerindeki etkilerini ele alır. Türk toplumunda Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte her alanda meydana gelen değişimler, hiç kuşkusuz aile yapısını da etkiler. Ailenin en önemli bireyi olan kadınlar da, bu değişimlere kayıtsız kalamaz. Emel Doğramacı'nın *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını* adlı eserinde de belirttiği gibi “Kadın; anne olarak, aile ve toplum arasında bir köprü görevi görür. İyi yetişmiş ve eğitilmiş kadın, toplum hayatında etkin bir role sahip olur.”¹⁴⁸

Eserde hemen hemen hiç yer almayan baba figürü ile alakalı, Günay'ın öz babası olan Fuat Ziya Paşa'dan ve Fuat Ziya Paşa'nın boşandığı eşi Şirin'e bıraktığı paradan söz edilir. Bu bağlamda yazar, o dönem toplumunda karşımıza çıkan yeniliklerin aile yapısı üzerindeki etkisini, anne-kız ilişkisi üzerindeki yansımalarıyla aktarır.

Eserde anne imgesi, farklı özellikler gösteren karakterlerle sunulur. Bu bağlamda anne imgesini temsil eden karakterler, Pembe Hanım ve Şirin'dir. Kendi duyguları ve çıkarları doğrultusunda hareket eden, kızına yeterli ilgiyi göster(e)meyen ve hatta kızını düşünmeden, ölümü bile göze alan Şirin'in aksine, bilinçli, sorumluluk sahibi, otoriter ve ağırbaşlı yapısıyla dikkat çeken Pembe Hanım, kızına oldukça düşkündür.

Eserde anne imgesini temsil eden karakterler, olumlu anne imgesi ve olumsuz anne imgesi olmak üzere iki başlık altında değerlendirilecektir.

¹⁴⁸ Emel Doğramacı, *Atatürk'ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1993, s. 1.

2.2.3.1. Olumlu Anne İmgesi

Eserde olumlu anne imgesini temsil eden karakter Pembe Hanım'dır. Pembe Hanım; ağırbaşlı, hoşgörülü ve otoriter yapısıyla ön plandadır. Yazar, hem Osmanlı Devleti dönemine hem de Cumhuriyet dönemine tanıklık eden Pembe Hanım'ın, şu özelliklerine dikkat çeker:

*“Pembe Hanım yetmiş yaşlarındaydı. Bir halife ile bir cumhurbaşkanını hesaba katmazsak altı padişah döneminde yaşamıştı. Ve, mükemmel fransızca bildiği gibi farsça, arapça, ermenice ve rumcağı da bilmesine rağmen hemen hemen sadece Türkçe konuşurdu.”*¹⁴⁹

Altı padişah döneminde yaşamış olan Pembe Hanım, yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, kendisini çok iyi yetiştirmiş, eğitilmiş bir kadındır. Hem Osmanlı Devleti dönemine hem de Cumhuriyet dönemine tanıklık etmesi Pembe Hanım'ın kültürel zenginliğinin temel nedenleri arasındadır. Bu noktada, Pembe Hanım'ın öğrendiği yabancı diller, onun sahip olduğu kültür seviyesinin somut örneğidir.

Pembe Hanım, Cumhuriyet'in ilanı ile hızla değişim sürecine giren Türk toplumunun yeni değerlerine tamamen karşı çıkmaz. Ancak bu durum, Pembe Hanım'ın Cumhuriyet'in ilanından önceki toplumsal değerlere olan bağlılığını ortadan kaldırmaz. Lâle, annesi Pembe Hanım'ın, bu gelenekçi yapısını şu cümleleriyle ortaya koyar:

*“(...) ve annem çok yaşlı olduğu gibi, tasavvur edilebileceğinden de fazla, düne ait ve bir daha artık geri dönmeyecek veya eskiden olduğu gibi geri dönmeyecek düne ait şeylere karşı bağımlıdır.”*¹⁵⁰

Lâle'nin eşi, Muhtar Paşa'nın ölümünden sonra, Lâle ile birlikte yaşamaya başlayan Pembe Hanım'ın hayatı, Lâle'nin üzerine kuruludur. Bu bağlamda, Pembe Hanım'ın aile içindeki bütünleştirici rolü dikkat çeker. Pembe Hanım'ın, kızı Lâle ile arasında oldukça güçlü bir bağ vardır. Annelik içgüdüsüyle, Pembe Hanım'ın Lâle'yi seviyor ve onu koruyor olması, Lâle'nin sağlam karakterinin temelini oluşturur. Lâle'nin asil bir aileden gelmesi ve temel eğitimini de bu aileden, özellikle annesinden alması, onun iyi bir birey olarak topluma kazandırılmasına katkıda bulunur. Bu bağlamda yazar bilinçli anne tutumunun, çocuklar üzerinde ne derece etkili olduğunu

¹⁴⁹ Farrère, s.22.

¹⁵⁰ Farrère, s. 196.

okuyucuya sezdirir. Lâle ve ailesini yakından tanıyan Diplomat Şakir Bey'in şu ifadeleri, Lâle'nin ailesinin özelliklerini gözler önüne serer:

*“Ayrıca, Lâle hanım, yaklaşılamayan bir aileden gelmektedir. Babası, Abdül Hamid zamanında, topçu kuvvetlerinin büyük kumandanı idi; ve, bu gün dahi o adamın güçlü namusu hakkında hiç kimse en ufak bir gölgeyi ifade edebilmeyi düşünemez. Annesi Pembe hanımdır ve, ister İstanbul'da isterse Ankara'da o ismin önünde saygıyla eğilmeyecek hiçbir kimse yoktur.”*¹⁵¹

Lâle ve Pembe Hanım'ın, anne-kız olarak sağlam bir ilişkiye sahip olmalarının temelinde, Pembe Hanım'ın kızını en iyi şekilde yetiştirmiş olmasının yanı sıra, Lâle'nin annesi ile benzer özelliklere sahip olması da yer alır. Bu bağlamda, Lâle'nin annesine olan benzerlikleri, Pembe Hanım'ın kızına olan bağlılığını daha da artırır. Yazar bu durumu şu cümlelerle belirgin bir şekilde ifade eder:

*“Pembe Hanım Lâle'yi sadece tek çocuğu olduğu için değil, yaşamının sonlarında, kendi asil ve cesur kanının kızının o çok iyi temel yapısında, kendinden genç ve canlı bir kimsede hayat bulmuş olması nedeniyle de çok seviyordu.”*¹⁵²

Lâle'nin görgülü, ahlaklı ve vatansever yapısının oluşmasında, annesi Pembe Hanım'ın etkisi yadsınamaz. Bu noktada, Çanakkale Savaşı'nda, herhangi bir çıkar gözetmeden, yaralı askerlere yardımcı olabilmek adına, bu savaşta görev alan Lâle'nin söz konusu olan davranışı, onun iyi bir vatandaş olarak yetiştirildiğinin somut örneğidir. Yazar Lâle'nin bu yönünü, Şakir Bey aracılığıyla şu şekilde ortaya koyar:

*“Muhtar Paşa'nın hanımı gerek İstanbul'da gerekse Ankara'da herkes tanır...ve, benim burada yapmak istediğim, bir ucundan diğerine Tüm Türkiye'nin gururla yapmak isteyeceği bir tanıklıktan başka olmayacaktır. 1916'dan 1918'e kadar değil de, 1911'den beri yedi yıl süregelen savaş felaketini tanımış olan zavallı vatanımızdaki çeşitli hastanelerde göstermiş bulunduğu o emsalsiz sadakatten, sadece ondan söz edecek değilim... (...).”*¹⁵³

Yazarın değindiği bir başka konu, hem Lâle de hem de Pembe Hanım da var olan milli bilinçtir. Vatan sevgisini kızına aşılayan Pembe Hanım ve Lâle arasındaki bir diğer benzerlik, her ikisinin de Türkiye'yi tutkuyla seviyor olmalarıdır. Cumhuriyet'in ilanından sonra, Ankara'nın başkent olmasıyla Pembe Hanım ve Lâle artık İstanbul'da

¹⁵¹ Farrère, s. 45.

¹⁵² Farrère, s. 67.

¹⁵³ Farrère, s. 44-45.

yaşamak istemez. 1922’li yıllarda İstanbul’da bulunan İngiliz birliklerin Padişaha eşlik ettiğini görmek istememeleri, bu durumun en önemli sebebidir. Bu nedenle Lâle, annesi Pembe Hanım’la, hemen hemen her konuda olduğu gibi, bu konuda da hemfikirdir. Villandry ve Lâle arasında geçen konuşmada, Lâle’nin şu ifadeleri bu durumu gözler önüne serer:

“–Bu doğru! Bu manzarayı görmek istemedik... ne annem ne de ben ve, böylece, Anadolu’ya geçen İstiklâl Savaşları’na katıldık. (...)

*–Pembe Hanım? o da benim gibi düşünüyor. Hatta... benim, onun gibi düşünen.”*¹⁵⁴

Geçirdiği trafik kazası sonucu yaralanan Lâle çok ciddi bir yara almamasına karşın, ameliyat olmak zorundadır. Bu durum tek dünyası, kızı olan Pembe Hanım’da da büyük bir korku ve endişe yaratır. Bu ameliyatı gerçekleştirmek üzere, Fransa’dan gelen Doktor Villandry’nin alanındaki başarısı dahi, Pembe Hanım’ın bu ameliyat konusundaki endişelerini gidermez. Bu nedenle Villandry, bu ameliyatı gerçekleştirmeden önce, Pembe Hanım’ın endişelerini gidermek adına onu yalnız bırakmaz. Bu durumu şu cümlelerle ifade eden yazar, aynı zamanda Pembe Hanım’ın merhametli yapısının da üzerinde durur:

*“Bir saat sonra Pembe hanımın evinde idi. Yaşlı hanımın, görünmek istediğinden çok daha müşfik bir anne olup Lâle’nin ameliyatı hakkında bilgi edinmek için endişe ettiğini bildiğinden, tek başına kahvaltı etmeyi istememişti.”*¹⁵⁵

Yazar, Lâle’nin ameliyatı süresinde Pembe Hanım’ın zor günlerini “Lâle’nin ameliyat olmak üzere evi terk etmesi ile Villandry’nin ameliyatın başarı ile sonlanmış olduğunu kendisine bildirmesine kadar huzursuzluk ve endişe dolu iki gün geçirmişti.”¹⁵⁶ şeklinde özetler. Lâle’nin ameliyatının ardından, Pembe Hanım geçirdiği zor günleri atlatır. Yazar Pembe Hanım’ın mutluluğunu şu cümleleriyle belirgin bir şekilde yansıtır:

“Ve, şimdi, o karabasan bitmiş, Lâle eve dönmüş ve sağ elindeki ameliyat yarası iyileşmeye yüz tutmaya başladığı gibi, eli de artık eskiden olduğu gibi hareketlenmiş ve hafiflemişti. Pembe hanım öylesine mutlu ve neşeli idi ki, o her zamanki mesafeli

¹⁵⁴ Farrère, s. 28.

¹⁵⁵ Farrère, s. 60.

¹⁵⁶ Farrère, s. 67.

*davranışını bırakmış, gelen misafirlerin bitmez-tükenmez konuşmalarına katılıyordu.”*¹⁵⁷

Bu ameliyatta, Lâle'nin Türk doktorları yerine Fransız bir doktoru tercih etmesi, onun yakın çevresi tarafından ağır bir şekilde eleştirilmesine neden olur. O dönem toplumunda milliyetçi yapısıyla dikkat çeken ve bu yönüyle genç kızlara örnek olan birisinin, Türk doktorlarına güvenmiyor olması kabul edilebilir bir durum değildir. O dönem toplumunun bu düşüncesine karşın, kendisi de milliyetçi bir ruha sahip olan Pembe Hanım, Fransız olan bu doktora karşı herhangi bir olumsuz tavır sergilemez. Üstelik Pembe Hanım, Villandry'nin otele kalmasına karşı çıkarak onu kendi evinde ağırlar ve Ankara'da daha rahat gezebilmesi için ona bir araba tahsis eder. Pembe Hanım'ın bu düşünceli davranışları, onun farklı bir millete mensup olan insanlara karşı olan hoşgörülü yapısını gözler önüne serer.

Lâle için, annesi vazgeçilmezdir. Lâle'nin geçirdiği ameliyattan sonraki dinlenme süresinde, Villandry'nin onun Ankara'nın dışında herhangi bir yerde bulunmasının daha faydalı olacağını dile getirmesiyle, Lâle annesinden uzun süre ayrı kalmak istemez:

*“Hayır! Annemi bırakamam ve onu da oralara götüremem. Ama, yapabileceğim... Çengelköy'e gitmektir.”*¹⁵⁸

Geçirdiği ameliyat sonrasında, Lâle'nin İstanbul'a Villandry ile gitmesi ve Pembe Hanım'ın bu duruma herhangi bir müdahalede bulunmaması, onun bir anne olarak anlayışlı ve hoşgörülü olan yapısını ortaya koyar. Yazar'ın Pembe Hanım hakkındaki *“Kaldı ki, Pembe hanım da, alışılmamış bir kararı veremeyecek kadar tutucu ve dar kafalı bir kadın değildi.”*¹⁵⁹ açıklamaları, Pembe Hanım'ın açık fikirli yapısını gözler önüne serer.

Görüldüğü üzere, eserde olumlu anne imgesini temsil eden Pembe Hanım, bir anne olarak örnek davranışlar sergiler. Anne sevgisinin ve bilincinin farkında olan Pembe Hanım her anlamda kızının yanındadır. Pembe Hanım'ın anne olarak görevini tam anlamıyla yerine getirmesi, kızı Lâle'nin de bilinçli bir birey olarak topluma kazandırılmasında son derece etkilidir.

¹⁵⁷ Farrère, s. 67.

¹⁵⁸ Farrère, s. 81.

¹⁵⁹ Farrère, s. 151.

2.2.3.2. Olumsuz Anne İmgesi

Eserde olumsuz anne imgesini temsil eden karakter Şirin'dir. Pembe Hanım'ın aksine Şirin, kızı Günay'a anne sevgisi ve şefkati göstermez. Çünkü Şirin için önemli olan hırslarının ve beklentilerinin peşinden gitmektir. Bu durum Şirin'in, bencil bir yaşam sürmesine neden olur. Dolayısıyla, Şirin'in yaşamında Günay'ın yeri yok denilecek kadar azdır.

Günay'ın babası, Şirin'in ilk evlendiği eşi Fuat Ziya Paşa'dır. Eserde Günay'ın babası ile olan ilişkisine yer verilmezken, Günay ile Şirin'in alışlagelmişin dışında olan anne-kız ilişkisi ön plandadır. Bir anne olarak, sevgi, şefkat ve merhamet duygularından yoksun olan Şirin, kızı Günay'ı kendisinden uzaklaştırmıştır. Şirin'in annelik görevini tam olarak yerine getirmemesinin temel nedenleri arasında, onun Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte topluma kazandırılan yeni değerleri farklı algılaması yer alır. Bu durumu örneklendirmek yerinde olacaktır. Eserde Cumhuriyet'in ilanından önceki dönemde, Şirin'in özgür olma isteği ve yasak ilişkileri yer almaz. Diğer taraftan, Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde Şirin özgür ve çağdaş bir kadın olduğunu sıklıkla dile getirir ve evlilik dışı ilişkilere yelken açar. Böylelikle tüm ilgisini kendi hayatına veren Şirin, kızını önemsemez. Bu nedenle, Şirin'in Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte toplumdaki değişimlerden olumsuz etkilenerek annelik görevini tam anlamıyla yerine getiremediği söylenebilir.

Cemil Kami ile evliyken, Fransız Yazar Luc Saint-Gemme ile yeni bir ilişkiye başlayan Şirin, kısa sürede Luc Saint-Gemme ile evlenmeye karar verir. Şirin'in Fransa'da yaşamayı düşündüğü eğlenceli ve özgür yaşam onun bu evlenme kararını almasının tek nedenidir. Hayalini kurduğu bu yaşamın büyüüne kapılan Şirin, kızı Günay'ı düşünmez bile. Şirin'in aldığı bu evlenme kararıyla, Günay'ın ne kadar arka planda kaldığına, Şirin'in şu cümleleriyle değinilir:

“–Lâle! Lâleciğim! İkimizi de Paris'te ne olağanüstü bir yaşam beklemektedir! Ne güzel günler! Hele, sürekli olarak bir mezara girmeden başka bir şey olmayan bu Ankara'dan sonra! Paris! çağdaş yaşam, tiyatrolar, restoranlar, gece kulüpleri... her şey! Ve de toplantılar, sergiler, çaylar... generaller... insanı baştan çıkaran binlerce şey... Düşün! düşün!”¹⁶⁰

¹⁶⁰ Farrère, s. 135.

Şirin'in evlenmesiyle tek başına hayatını sürdüremeyecek kadar küçük olan Günay'ın bu durumu, Lâle'nin “–Öyle olunca, yaşamını Fransa’da sürdüreceksin... değil mi? Seni tutmasını bilmediğine göre, o zavallı Cemil Kâmi umurumda değil... Fakat... Günay?... onu ne yapacaksın?”¹⁶¹ cümleleriyle Şirin’e hatırlatılır. Şirin’in kızını hiç düşünmemesi, hayatını bütünüyle değiştirecek olan planlarında dahi Günay’a yer vermemesi, Şirin’de annelik duygusunun baskın olmadığını ortaya koyar. Şirin’in şu ifadeleri bu durumu destekler niteliktedir:

“–Bir dakika? Bu gerçekten de doğru! Günay var... onu hiç aklıma getirmemişim.”¹⁶²

Aşağıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, Şirin’in düşlediği yeni yaşamında Günay’ı “engel” olarak görmesi, bir anne olarak Şirin’de sahiplenme içgüdüsünün olmadığını göstergesidir. Kendi çıkarları için yaşayan Şirin, anne olmaktan yakındır:

“–Öyleyse... oh Tanrım! ne büyük bir engel! Cidden, ne yapacağımı bilmiyorum... Benim gibi bir kadının bir kıza sahip olması ne kadar da tuhaf! ve özellikle, kendisi daha yirmi yaşında bile yokken bir kıza sahip olması ne saçma!”¹⁶³

Kızından ayrılma fikrine her defasında son derece soğukkanlı yaklaşan Şirin, Fransa’ya gittiğinde, kızını Lâle’ye bırakmak ister. Şirin’in, Günay ile duygusal bir bağının olmaması Lâle’yi rahatsız eder. Hiç düşünmeden çocuğunu bir başkasına emanet eden Şirin’in, bir anne olarak, duygularının donuk olduğu söylenebilir:

“–Kızımın babası var. Ayrıca, bir teyzesi var... öyle bir teyze ki...ben de öyle bir teyzeye sahip olmamı öylesine...”¹⁶⁴

Diğer taraftan Lâle de Villandry ile evlenmeye karar verdiği için, annesi Pembe Hanım’ı da yanına alarak Fransa’ya yerleşme planları yapar. Bu nedenle ne Lâle’nin ne de Pembe Hanım’ın, Şirin Fransa’ya gittikten sonra Günay ile ilgilenmesi mümkündür. Ancak kimsenin Günay’la ilgilenmeyecek olması, annelik görevini ciddiye almayan ve kızından tamamen bağımsız yaşayan Şirin’i asla rahatsız etmez. Bu durum Lâle ve Şirin arasında geçen şu diyalogla aktarılır:

“Lâle tekneyi çevreleyen simsiyah denize bakıyordu.

–Ama, Pembe hanım gelirse?. o zaman Günay...

¹⁶¹ Farrère, s. 133.

¹⁶² Farrère, s. 133.

¹⁶³ Farrère, s. 133.

¹⁶⁴ Farrère, s. 108.

–*Lâle... bugünlerde çocuklara çok fazla önem vermekte olduğumuzu kabul etmiyor musun?*”¹⁶⁵

Şirin, Cemil Kâmi’den boşanmak istediği için, İstanbul’dan Ankara’ya döndüğünde evine gitmeyerek bir otelde yaşamaya başlar. Ancak annesinin evden uzakta yaşamasından rahatsızlık duyan Günay, bu duruma katlanmak istemez ve ilk fırsatta annesini görmek için onun kaldığı otele gider. Şirin’in bu görüşmede kızına karşı olan koruyucu tutumu, onun daha önceki soğuk ve vurdumduymaz olan tutumundan son derece farklıdır. Yeni sevgilisi tarafından terk edilmesi, eşinden boşanıyor olması ve hatta kızına iyi bir anne olamaması nedeniyle büyük bir huzursuzluk içinde olan Şirin, ölümü düşünmeye başlar. Kendi içinde büyük bir hesaplaşma yaşayan Şirin’in bu nedenle kızına farklı davrandığını söylemek yanlış olmasa gerek. Nitekim Şirin farklı olan tutumunu kızına sarf ettiği şu cümlelerle ifade eder:

“–*Sonunda, işte buradasın! Bana yaklaş ki, seni görebileyim! bu oda öylesine karanlık ki... Ama, dışarıda, güneş var... değil mi? Öyleyse perdeleri aç, pencereleri aç... açabileceğin ne varsa aç! Sana rahatça bakabilmeyi, seni görebilmeyi... seni seyretmeyi istiyorum... çok iyisin ve gerçekten, genç bir kız oldun... Kaç yaşındasın... bakıyım?*”¹⁶⁶

Anne ilgisi ve şefkatinden yoksun olarak büyüyen Günay’ın, Şirin’e karşı oldukça mesafeli bir tavrı vardır. Günay’ın, Şirin’e karşı olan bu soğukluğu, Şirin’in Günay’a olan sevgi gösterileri karşısında onun içine kapanık, çekingen ve suskun olmasıyla ortaya çıkar:

“*Gözleri yere inik, yatağın yanında ayakta duruyordu. Kelimeleri vurgulayarak dikkatle konuşmuştu. Onu sürekli olarak iki kolu ile kucaklamakta olan Şirin, kızının böylesine çekingen davranmasına bir anlam veremiyordu.*”¹⁶⁷

Günay ile Şirin arasında güçlü bir bağ bulunmamaktadır. Şirin’in anne olarak kızına karşı olan davranışları Günay’ı olumsuz etkiler. Annesinin evine dönmesini isteyen Günay, onunla görüştüğü sırada, tüm düşüncelerini ve mutsuzluğunu açıkça dile getirir. Günay’ın bu düşünceleri, aynı zamanda annesini ahlaki açıdan uyardığının da en belirgin örneğidir.

¹⁶⁵ Farrère, s. 135.

¹⁶⁶ Farrère, s. 172.

¹⁶⁷ Farrère, s. 172.

“–Anne, Ankara Palas’ta kalmaman gerek. Eve dönmen lazım.

Günay bunları söylerken gözlerini kaldırmıştı. Tüm cesaretini toplamıştı; ve son cümleyi fırlattı:

–Anne, senin yerin burası değil!”¹⁶⁸

Şirin, Günay’ın bu düşüncelerine önem vermez. Hatta Şirin Cemil Kâmi’nin, Günay’ı etkilediğini düşünür. Ne de olsa Cemil Kâmi de, Günay gibi, Şirin’in eve dönmesini ister. Ancak Cemil Kâmi, Günay’ın bu düşüncelerinde etkili değildir. Bu konuda Günay da etkili olan tek durum annesinin eksikliğini yaşıyor olmasıdır:

“–Hayır! Gereği yok. Biliyorsun ki, hiç kimse bana hiçbir şey söylemedi. Ben tek başıma geldim... geldiğimi de, kimse bilmiyor. Ne Cemil Kâmi efendi, ne Pembe hanım ne de Lâle hanım. Kimse. Ben tek başıma senin için geldim. Senin için, anne! Çünkü burada kalman gerekmediği gibi, Fuat Ziya Paşa’nın evine de dönmen gerekmiyor. Gereken, senin evine dönmendir.”¹⁶⁹

Şirin her ne kadar kızına anne sevgisi ve şefkati göstermese de, annelik içgüdüleriyle kızını korumaya çalışır. Şirin, kızını Ankara dışında başka bir şehirde, gerekirse öz babası Fuat Ziya Paşa ile birlikte yaşama konusunda ikna etmeye çalışır. Ancak annesinin hiçbir yere gitmesini istemeyen Günay, bu konuya şiddetle karşı çıkar. Şirin’in söylediklerini hiçe sayan Günay, annesinin hata yaptığını dile getirerek Şirin’i eve dönmesi konusunda ikna etmeye çalışır.

“–Hayır! Eskiden, bizim eski evimizden gitmememiz lazımdı. Ama, bu gün, yeni bir evimiz var; evvelce eski evimizin olduğu gibi, bugün için bizim evimiz olan yeni evimiz var. Dolayısıyla, yeni evden gidilmemesi lazım. Sana bunu söylemeye geldim, anne! Yalvarırım, sana... anne! gitme!”¹⁷⁰

Şirin’in davranışlarını ve yaptıklarını eleştiren Günay, yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, aslında Şirin’in ilk evliliğini de bitirerek hata yaptığını belirtir. Günay’a göre, bir kadının yeri kocasının yanındır. Bu noktada Şirin, Günay’ın bu düşüncelerinin tam tersini gerçekleştirir. Şirin ne kocasıyla birlikte ne de kızının yanında, evindedir. Dolayısıyla bu durum, Günay’ın annesinden daha da uzaklaşmasına neden olur. Bu durum Şirin ve Günay arasındaki şu diyalogla gözler önüne serilir:

¹⁶⁸ Farrère, s. 172.

¹⁶⁹ Farrère, s. 173.

¹⁷⁰ Farrère, s. 174.

“–Hayır, anne... sana temin ederim ki, benim söylediğim gibi yapılması gerek! çünkü, iyi ve dürüst olan budur! Şayet istediğini yapacaksan, bu yanlış ve kötü olacaktır.

–Dinle beni! Saçmalıyorsun!

–Hayır. Söylenmesi gerekeni söylüyorum.

–Ama, neden? neden benim oraya... senin hiçbir şeyin, benim de hiçbir şeyim ve hatta hiç bir zaman pek fazla bir şey olmamış olan Cemil Kâmi 'ye dönmemi istiyorsun?

–Çünkü, orası evdir. Ve kadınların evde kalmaları gerekir. Böyle yazılmıştır.”¹⁷¹

Bu noktada yazarın, Şirin'in ve ona hiç benzemeyen kızı Günay'ın arasındaki ilişkiyi ironik olarak ele aldığı söylenebilir. Toplumsal ve dini değerlere önem vermeden özgür olduğu gerekçesiyle hayatını istediği şekilde, hatta uç noktalarda yaşayan Şirin'in dini değerlere son derece bağlı olan bir kızı vardır. Öyle ki Günay annesinin dini kurallara uymayan tutumunu eleştirir ve ona doğru olduğuna inandığı konularda nasihat verir. Günay'ı toplum değerlerine ve dine bağlı olarak yetiştiren kişi, Pembe Hanım'dır. Başlangıçta Şirin, kızının bu yapısından rahatsızlık duyar ancak sonraları “–Dediğin doğru... dediğin doğru... Kur'an... Kur'an öyle söylüyor...”¹⁷² diyerek kızının sözlerinden etkilenir. Aynı zamanda bu durum, Şirin'in derin düşüncelere dalmasına da neden olur.

“–Kur'an okuyor... Peygamber'e inanıyor... Allah'a inanıyor...

Anlaşılabacağı gibi, Şirin artık hiçbir şeye inanmıyordu. Uzun zamandan beri! Devrim, hiç olmazsa bunu elde etmişti: bir yüzyıldan beri Batı'da gülümsemelerle karşılanan bazı kimselerdeki düne ait boş inançları söküp atabilmişti!.. Öyle zannediordu... Özellikle, bu inançların her zaman yeniden doğabilecekleri ve bir an içinde filizlerini gürleştirebileceği gözönüne getirildiğinde, böylesine bir girişim ne kadar da tuhaf görülüyor... Nitekim... işte, Günay...”¹⁷³

Şirin'in bu düşüncelere dalması, ona her şeyden önce bir anne olduğunu hatırlatır. Görüldüğü gibi, Şirin'e anne olduğunu hatırlatan kişi, yine bir başkası, Günay olmuştur. Şirin'in şu sözleri göz önüne alındığında, Günay'ın görüşlerinin Şirin'de ne kadar etkili olduğu belirgin bir biçimde ortaya çıkar:

¹⁷¹ Farrère, s. 174.

¹⁷² Farrère, s. 174.

¹⁷³ Farrère, s. 175.

“–Pek iyi! düşüneneğim. Düşüneceğime söz veriyorum. Ancak, sen de iyice düşün! Anlıyorsun ki, ben nereye gidersem seni de benimle götüreceğim; çünkü senin gerçek annen benim!”¹⁷⁴

Kızının oldukça kararlı olduğunu gören Şirin onun düşüncelerini değiştirmek için elinden geleni yapar ancak hiçbir Güney’in kararlılığını etkilemez. Çünkü Güney’a göre, eğer Şirin istediği hayatı, istediği şekilde yaşamaya devam ederse kimse mutlu olmayacaktır. Ve Güney’in bu mutsuzluğunun en büyük nedeni ise, onunla hiç ilgilenmemiş olan annesinin evinde olmayacak olmasıdır. Güney bu durumu şu açıklamalarıyla ifade eder:

“Yanıtları emin ve kesindi. Yere doğru bakıyor ve kelimeleri ağzından birbiri ardına fırlatırcasına çıkarıyordu.

–Evet... mutsuz olacağım.

–Ama neden?

–Çünkü evini beklemeyen bir anneye sahip olacağım.”¹⁷⁵

Duygusal olarak annesinden oldukça uzak olan Güney, beklenmedik bir anda annesinin karşısına çıkarak, annesinin yaptıklarının doğru olmadığını onun yüzüne söyleyecek kadar cesaretlidir. “Kızının gelip kendisine ahlak açısından görevini hatırlatacağını hiç”¹⁷⁶ düşünmemiş olan Şirin’in gözünde Güney hiçbir şey bilmeyen bir çocuktur.

“Güney, on yaşlarındaki küçük bir çocuktan başka neydi ki? İstanbul’da doğmuş, daha beş yaşlarında iken Ankara’ya götürülüp kedi Pamuk ile Pembe hanımın bahçesinden başka hiçbir şey görmemiş, hiçbir şey tanımamış bir çocuk!”¹⁷⁷

Şirin, Luc Saint-Gemme tarafından terk edilmenin acısını yaşarken, kızı ile olan bu görüşmesi Şirin’in bu acısını daha da perçinler. Luc Saint-Gemme ile olan ilişkisi bitince Şirin, Fransa’da yaşama hayallerini de veda eder ancak artık Ankara’da da yaşamama konusunda kararlıdır. Diğer taraftan Güney, annesinin evine dönmesine ister ve Şirin’i hiçbir yere gitmeme konusunda ikna etmeye çalışır. Tüm bu yaşananlar karşısında eli kolu bağlanan Şirin, bu durumdan kurtulmanın tek çıkış yolu olarak intihar etmeye karar verir. Mutlu olduğu zamanlarda kızını düşünmeyen ve onu her

¹⁷⁴ Farrère, s. 175.

¹⁷⁵ Farrère, s. 176.

¹⁷⁶ Farrère, s. 173.

¹⁷⁷ Farrère, s. 173.

zaman arka planda tutan Şirin, ölümü göze alıp intihar ettiği sıkıntılı zamanlarında da kuşkusuz kızını düşünmez. Kendi mutsuzluğu düşüncelerini o kadar ele geçirmiştir ki, kızının geleceğini, annesiz ne halde olacağını ve nasıl yetiştirileceğini önemsemez.

Şirin'in ölümü Pembe Hanım, Lâle ve Günay'ı derinden etkiler. Bunlar arasında annesinin kendisine karşı olan ilgisizliğinin farkında olan Günay, kuşkusuz en fazla acı çekendir. Ancak yine de Şirin'e toz kondurmak istemez. Çünkü yaşanan her şeye rağmen, ölümü bile göz almış olsa da, Şirin Günay'ın annesidir.

“Ve Pembe hanım küçük yeğenini omuzlarından kuvvetle tutarken, kız çocuğunun, daha o sabah tüm acısını tek bir hıçkırıkla ifade ederek kendisine söylemiş olduğu sözü gurur ve de dehşet içinde hatırlıyordu:

*–Oh! acı çekiyorum! Çok acı çekiyorum! ama, annemin, bunu yapabilmesi için çok cesur olması gerekti...”*¹⁷⁸

Annesinin ölümünün ardından, Günay'ın tek bir damla gözyaşı dökmemesi önemli bir nokta olarak göze çarpmaktadır. Günay'ın, annesi ile ilgili yaşadığı bu hayal kırıklığından sonra, tek başına var olma mücadelesi içinde olduğu söylenebilir.

*“Pembe hanım da orada idi; fakat, kendisinden, simsiyaha örtünmüş bir hayalden başka bir şey görünmüyordu; o simsiyah hayal, yüzü acı içinde kıvrınmasına rağmen gözünden tek bir gözyaşının akmasına izin vermeyen ufacık bir varlığa yaslanmakta idi: on yıl ve iki günde olgunlaşmış Günay'a, kadınlaşmış Günay'a.”*¹⁷⁹

Görüldüğü gibi, yaşamında ve kendi kararlarında olabildiğince özgür olmayı isteyen Şirin, kocasını aldatan, evinden uzakta yaşayan ve annelik görevini tam anlamıyla yerine getirmeyen bir anne portresi çizer. Bir anne olarak kızının hayatında değildir. Bu nedenle kızı ile arasında duygusal bir çatışma söz konusudur. Şirin'in kızına karşı olan sevgisiz ve ilgisiz tutumu, Günay'ı olumsuz etkiler.

Yazar, iyi anne ve kötü anne karşıtlığını vererek, okuyucunun gözünde annelik duygusunu daha anlaşır kılmaya çalışır. Bir tarafta, olumlu anne imgesini temsil eden Pembe Hanım'ın kızına karşı sergilediği tavırlar, onun kızı ile arasındaki ilişkiyi güçlendirirken; diğer tarafta olumsuz anne imgesini temsil eden Şirin'in davranışları, kızı ile olan ilişkisini olumsuz etkiler. Eserde Pembe Hanım'ın kızı ile olan ilişkisinin sağlam temellere dayanması, Pembe Hanım'ın soylu bir aileden gelmesi ve eğitilmiş bir kadın olmasıyla bağdaştırılabilir. Bu noktada Pembe Hanım, tüm iyi özelliklerini kızı

¹⁷⁸ Farrère, s. 191.

¹⁷⁹ Farrère, s. 191.

Lâle'ye de aşılamıştır. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte o dönem toplumunda yaşanan değişimlere uyum sağlayabilen Pembe Hanım, tam anlamıyla bir Osmanlı kadınıdır. Yazar, Pembe Hanım aracılığıyla her iki dönemin özelliklerini benimsemiş olan bir anne imgesi sunar. Diğer taraftan Şirin, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte gelen değişimleri farklı algılar. Eski değerleri tamamen reddederek, yeni değerlerin ona tam anlamıyla bir özgürlük sağladığını düşünür ve buna göre yaşar. Bu nedenle hayatının her evresinde büyük bir mutsuzluk içindedir. Bu şartlar altında Şirin'in kızıyla olan ilişkisi de sorunludur. Çoğu zaman kızını kabullenmez ve ondan bağımsız yaşar. Bu noktada yazar Şirin aracılığıyla, o dönem toplum değerlerine kendini aşırı derecede kaptırarak, kendisinden başka hiçbir şey düşünmeyen sevgiden ve merhametten yoksun bir anne imgesi sunar.

2.2.4. Çocuk İmgesi

Türk toplumunu oluşturan en önemli unsurlardan biri olan çocuk, bu toplumda son derece önemli bir yere sahiptir. *“Hiç kuşkusuz, ailenin geleceğine yönelik ana unsuru ve tüm kültürel ekonomik faaliyetlerinin amacı çocuklardır. Toplumun geleceği nasıl inşa ediliyor, hangi kültürel kalıplarla idame-i hayat ettiriliyor ve üretim süreci için nasıl hazırlanıyor; bir uygarlığın kendisi hakkında sorulan suallere vereceği en iyi cevap bu görünümüdür.”*¹⁸⁰

Eserde çocuk imgesini Günay temsil etmektedir. Günay'ın annesi Şirin, babası ise Fuat Ziya Paşa'dır. Ancak Günay, annesi Şirin ve üvey babası Cemil Kâmi ile birlikte yaşar. On yaşında küçük bir kız olan Günay, erken olgunlaşmış bir çocuktur. Günay'ın tam anlamıyla bir aile hayatına sahip olduğu söylenemez. Bununla birlikte, Günay küçük yaşta maruz kaldığı sıkıntılara rağmen, mutlu olabilmek adına elinden gelen her şeyi yapan, umut dolu ve son derece akıllı bir çocuktur.

Osmanlı Devleti döneminden, Cumhuriyet dönemine geçilen sürece tanıklık eden Günay, Osmanlı Devleti'nin geleneksel değerlerine bağlı olan yapısıyla dikkat çeker. Annesi Şirin ise Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle birlikte, bu geleneksel değerlerle olan bağını tamamen koparır. Günay'ın annesinden son derece farklı bir yapıya sahip olmasının nedeni; Günay'ın annesi tarafından değil de, annesinin teyzesi olan Pembe Hanım tarafından yetiştirilmesidir. Pembe Hanım'ın gösterdiği yoldan başarılı bir şekilde ilerleyen Günay'ın şanslı olduğu tek konu, son derece bilgili ve eğitilmiş olan

¹⁸⁰ İlber Ortaylı, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2004, s.84.

Pembe Hanım tarafından yetiştirilmesidir. Tam anlamıyla Osmanlı hanımefendisi olan Pembe Hanım, Günay'ı toplum değerlerine ve dini kurallara önem veren birisi olarak yetiştirir. İlber Ortaylı'nın *Osmanlı Toplumunda Aile* adlı eserinde de belirttiği gibi “(...) bütün geleneksel toplumlarda olduğu gibi çocuğa verilecek ilk eğitim dinîdir. Ayrıca onun toplumsal kültüre uyumunu sağlayacak iki davranışın, itaat ve edebin (loyalty& etiquette) öğretilmesi önemlidir.”¹⁸¹ Günay'ın dine bağlı olan yönü, Villandry ve Günay'ın ilk karşılaşmalarında, yazarın şu cümleleriyle ortaya konulur:

“Villandry merak içinde bekliyordu. Birdenbire küçük kız güneye yöneldi ve sonra hafifçe soluna doğru döndü. Ve Villandry, Mekke'nin aşağı-yukarı Ankara'nın güneyinde, güney doğusunda olduğunu hatırladı. Ve, Şirin hanımın kızının o anda doğrudan doğruya Peygamber'in mezarına gitmiş olup, tüm müminlerin günde beş kez yaptıkları gibi, padişahların ve de İstanbul'un Osmanlı İmparatorluğu'nun başkenti olduğu zamanlardaki gibi Allah'a dua etmekte olduğunu anladı.”¹⁸²

Villandry küçücük bir kızın bu şekilde dua etmesine çok şaşırır. Villandry'nin bu olay karşısındaki şaşkınlığı onun şu sözleriyle dile getirilir:

“Böylesine laik bir cumhuriyette, Gazi Mustafa Kemal'in cumhurreisi olduğu yepyeni Ankara'sında, böylesine modern bir çocuk olan ve ancak on yaşlarında bulunan küçücük bir kızın bu şekilde dua etmesi oldukça olağanüstü bir durumu gösteriyordu.”¹⁸³

Osmanlı döneminden Cumhuriyet dönemine geçilen sürede, Türk toplum yapısında meydana gelen sosyal, siyasal ve kültürel değişiklikler, bu toplumun her noktasında kendini gösterir. Toplumun ayrılmaz bir parçası olan aileler de, kuşkusuz bu değişimlerin etkisinde kalır. Nitekim “Cumhuriyet dönemi ailesi cumhuriyetin temel felsefesine uygun olarak Batılılaşmanın dayattığı kültürel dönüşümleri yaşamış bu çerçevede modernleşmenin etkisiyle şekillenmiştir.”¹⁸⁴ Dolayısıyla Türk toplumunun, Cumhuriyetle birlikte yeni değerlere uyum sağlama sürecinde, anne ve babanın da etkisiyle, çocukların da etkilendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Aile içinde değer görmeyen ve her zaman arka planda yer alan Günay, Cumhuriyetle birlikte eski döneme

¹⁸¹ Ortaylı, s. 84.

¹⁸² Farrère, s. 61.

¹⁸³ Farrère, s. 61.

¹⁸⁴ Çimen, s.317.

göre farklı tavırlar sergileyerek içinde bulunduğu topluma yabancılaşmış olan annesinin etkisindedir.

Şirin ve Fuat Ziya Paşa boşandığında, Günay dört yaşındadır. Böylelikle Günay dört yaşından itibaren babasından ayrı yaşar. Fuat Ziya Paşa, Osmanlı Devleti'nin geleneksel değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan birisidir. Tüm gücünü Osmanlı Devleti'nin varlığından alan Fuat Ziya Paşa, Cumhuriyet ilan edilince ortadan kaybolur. Bu nedenle Fuat Ziya Paşa'nın, Şirin ile olan evliliği de sona ermiş olur. Kuşkusuz bu durumdan en fazla etkilenen kişi Günay'dır. Annesi ve babası ayrıldığında oldukça küçük bir yaşta olan Günay'ın yaşadığı büyük üzüntü, Lâle'nin şu açıklamalarıyla dile getirilir:

*“1920'lere kadar Fuat Ziya Hariciye'yi elinde tutuyordu. Fakat, 1922'de Mustafa Kemal geldi... ve Fuat Ziya dünyadan kayboldu, gitti. Şirin'de 1923'te boşandı.. biraz önce söz ettiğimiz ve Şirin ile Fuat Ziya'nın kızı olan küçük Günay daha dördüne basmamıştı... büyük bir üzüntü içindeydi. Bizim Türk çocukları çok hassas olurlar.”*¹⁸⁵

Fuat Ziya Paşa'dan ayrılan Şirin, bir yıl sonra Cemil Kâmi ile evlenir. Ancak Şirin'in Cemil Kâmi ile olan evliliği de uzun sürmez. Başka bir deyişle, Şirin bu evliliğinde de mutlu aile hayatını bulamaz. Tam anlamıyla bir aileye sahip olamayan Günay da son derece mutsuzdur. Kendi söylemiyle hayata bakış açısını *“Tüm hayatımı fantezilerime göre yaşadım...ve hep böyle devam etmek istiyorum...”*¹⁸⁶ şeklinde betimleyen Şirin'in hayatında, kızının yeri yok denilecek kadar azdır. Görüldüğü üzere, annesinden beklediği sevgiden yoksun büyüyen Günay'ın hayatında, babası da yoktur.

Bununla birlikte Günay yaşadığı sıkıntılar karşısında, yaşından beklenmeyen olgun davranışlar sergiler. Annesinin yaptıklarının farkına varamayacak kadar küçük yaşta olan Günay, evli bir bayanın kocasının yanında olması gerektiğini düşünebilecek olgunluktadır. Günay, annesinin üvey babası Cemil Kâmi'den boşanacağı için evinden uzakta kalmasından rahatsızlık duyar ve bu nedenle tek başına, annesinin kaldığı otele gider. Annesiyle gerçekleştirdiği görüşme sırasında Günay, büyük bir olgunluk içerisinde, annesinin davranışlarını eleştirir ve annesinin gerçeklerle yüzleşmesini sağlar.

“–Anne, Ankara Palas'ta kalmaman gerek. Eve dönmen lazım.

¹⁸⁵ Farrère, s. 27.

¹⁸⁶ Farrère, s. 170.

(...)-Anne senin yerin burası değil!”¹⁸⁷

“Ben tek başıma senin için geldim. Senin için, anne! Çünkü burada kalman gerekmediği gibi, Fuat Ziya Paşa’nın evine de dönmen gerekmiyor. Gereken, senin eve dönmendir.”¹⁸⁸

Görüldüğü üzere Günay’ın annesine ve babasına duyduğu sevgi eşit değildir. Günay annesini, eve dönme konusunda ikna etmeye çalışırken, Şirin de kızıyla beraber Ankara’dan uzaklaşmak adına gerekirse Fuat Ziya Paşa’nın yanına gitmek konusunda, kızını ikna etmeye çalışır. Ancak, yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, Günay babasının yanına gitmek istemez. Çünkü annesi zaten Cemil Kâmi ile evlidir. Bu nedenle annesinin evli olduğu halde, tekrar eski eşinin yanına gitmek istemesini doğru bulmaz. Bu durumu Günay şu şekilde açıklar:

“–Hayır, anne... sana temin ederim ki, benim söylediğim gibi yapılması gerek! çünkü, iyi ve dürüst olan budur! Şayet istediğini yapacaksan, bu yanlış ve kötü olacaktır.”¹⁸⁹

Günay’ın annesi ile olan bu görüşmesinde dikkat çeken bir başka konu, Günay’ın dini değerlere bağlı olan yönünün ön planda yer almasıdır. Günay annesine “–Çünkü orası evdir. Ve kadınların evde kalmaları gerekir. Böyle yazılmıştır.”¹⁹⁰ diyerek bu durumu gözler önüne serer. Bu açıklamalar Günay’ın Kuran’a olan bağlılığını da ortaya koyar. Dini değerlerle hiçbir bağı olmayan Şirin, kızının dini konuları böylesine önemli görmesinden rahatsızlık duyar. Kızının ikna etme çabalarına rağmen Şirin, Cemil Kâmi’den boşanma ve evine dönmeme konusunda kararlıdır.

Yazarın “dipdiri bir başak gibi hayatını çizip giden o güçlü-kuvvetli”¹⁹¹ şeklinde tanımladığı Günay, annesinin ölümünde dahi bu güçlü yapısını sürdürmeye devam eder. Yazar bu durumu şu şekilde ifade eder:

“Pembe hanım da orada idi; fakat, kendisinden, simsiyaha örtünmüş bir hayalden başka bir şey görünmüyordu; o simsiyah hayal, yüzü acı içinde kıvranmasına rağmen gözünden tek bir gözyaşının akmasına izin vermeyen ufacık bir varlığa yaslanmakta idi: on yıl ve iki günde olgunlaşmış Günay’a, kadınlaşmış Günay’a.”¹⁹²

¹⁸⁷ Farrère, s. 172.

¹⁸⁸ Farrère, s. 173.

¹⁸⁹ Farrère, s. 174.

¹⁹⁰ Farrère, s. 174.

¹⁹¹ Farrère, s. 24-25.

¹⁹² Farrère, s. 191.

Kısacası, anne ve babasının boşanmasından sonra, baba sevgisinden uzakta büyüyen Günay, her ne kadar annesi ile yaşıyor da olsa, aslında anne sevgisinden de yoksundur. Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte hal ve hareketleri değişen Şirin, kızı ile olan ilişkisinin bozulmasında da önemli bir rol oynar. Şirin, Cumhuriyet'in Türk toplumuna, özellikle kadınlara kazandırmış olduğu yenilikleri farklı algılar. Bu farklı algılamının etkisiyle Şirin, Cumhuriyetten önceki döneme göre daha özgür olduğunu düşünerek sadece kendi hayatı için yaşar. Bu noktada Günay'ı yetiştiren kişi Pembe Hanım olur. Tam anlamıyla bir Osmanlı kadını olan Pembe Hanım, Günay'ı hem dini hem de toplumsal değerlere önem veren biri olarak yetiştirir. Bu noktada yazar, aile içi ilişkilerin çocuklar üzerindeki etkisini gözler önüne serer. Mutlu bir aile yaşantısına sahip olmayan Günay, doğal olarak sağlıklı bir çocukluk dönemi geçirmez.

2.3. ERKEK İMGESİ

Ankaralı Dört Hanım'da erkek imgesi, eserdeki erkeklerin kadına bakış açıları, aşk yaşamları, evlilikleri ve ayrılıkları üzerine kurulmuştur. Bu nedenle duyguların ön planda olduğu söylenebilir. Eserde yer alan erkek karakterleri iki farklı imge altında inceleyebiliriz:

1. Fransız Erkek İmgesi
2. Türk Erkek İmgesi

2.3.1. Fransız Erkek İmgesi

Eserde yer alan Fransız erkekler Doktor François Villandry, yazar Luc Saint-Gemme ve Fransız araştırmacı Charles Paillon'dur. Ancak eserde baskın olarak yer alan Fransız erkekler; Doktor François Villandry ve yazar Luc Saint-Gemme olmak üzere iki başlık altında değerlendirilecektir.

2.3.1.1. Luc Saint-Gemme

Yazar olan Luc Saint-Gemme (Joseph Truc), eserin başından sonuna kadar kendi kendisiyle çatışma içindedir. Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk toplumunda meydana gelen değişimleri gözlemlemek ve bu gözlemlerinden bir roman oluşturmak amacıyla Ankara'ya gelen yazar, eserin sonuna kadar kendi hayatı ile ilgili vermek zorunda olduğu kararlar konusunda, neredeyse içinde boğulacak kadar yoğun içsel çatışmalar yaşar.

Luc Saint-Gemme yakışıklılığı ve nazik tavırlarıyla Fransız erkeğini temsil etmektedir. Otuz yaşında olan yazar, bakımlı ve çekicidir ancak eserde yazarın fiziki betimlemeleri yok denecek kadar azdır. Luc Saint-Gemme'in dış görünümüne ilişkin betimlemeler, yazarın şu ifadelerinden ibarettir:

*“Oldukça yakışıklı, nazik, güzel giyimli genç bir adam gördü.”*¹⁹³

Luc Saint-Gemme'in en göze çarpan özelliği, son derece kibar bir erkek olmasıdır. Ankara'da Roma kalıntılarını gezerken Şirin ile karşılaşan Luc Saint-Gemme, nehre düşmekte olan Şirin'i kolundan tutarak kurtarır. Luc Saint-Gemme'in bu davranışından oldukça etkilenen Şirin, Luc Saint-Gemme'i *“çok çekici ve tartışmasız bir salon adamı olarak”*¹⁹⁴ betimler. Luc Saint-Gemme oldukça naziktir ve bu nezaketini de şu sözleriyle açık bir şekilde ortaya koyar:

*“–Hanımefendi, hiç gereği yok. Size en küçük bir yardımda bulunmuş isem, tasavvur edebileceğimden çok daha fazla karşılığını gördüm.”*¹⁹⁵

Luc Saint-Gemme, Stendhal edebiyat ödülü sahibidir. Bulunduğu her yerde bu ödülü aldığını dile getiren yazar kendisiyle gurur duyar. Öyle ki Luc Saint-Gemme, ilk kez tanıştığı insanlara dahi ismini söyledikten hemen sonra, Stendhal ödülünü almış olduğunu büyük bir özgüven ile dile getirir:

*“Ben Luc Saint-Gemme, Fransa'nın son Stendhal ödülü sahibi...”*¹⁹⁶

Bu özelliğini insanlara bizzat kendisinin söylemesi onun çok nazik bir Fransız erkeği olarak kendini ortaya koyarken, megalomanlığı, kendinden emin tavırları ve kendini beğenmişlikten de vazgeçmediğini okuyucuya da sezdirmektedir.

Luc Saint-Gemme bulunduğu her ortamda romancı kimliğini ön planda tutarak, kendisine özel ilgi gösterilmesini bekler:

*“İmkânı varsa, bana ayrı bir masanın hazırlanmasını isteyeceğim... Ben Luc Saint-Gemme'im, romancı.”*¹⁹⁷

Luc Saint-Gemme, kibar bir erkek olduğu kadar kendisini aşırı derece beğenen ve seven bir erkek izlenimi verir. Bu durum yazarın şu ifadeleriyle ortaya konur:

“Ve küçük tuvaletteki aynaya bakarak, kravatını ve de saçlarının dalgalarını düzeltti. Ayna ile karşı karşıya kaldığında, Luc Saint-Gemme hep biraz oyalanırdı.

¹⁹³ Farrère, s. 36.

¹⁹⁴ Farrère, s. 36.

¹⁹⁵ Farrère, s. 36.

¹⁹⁶ Farrère, s. 36.

¹⁹⁷ Farrère, s. 5.

*Kendisini sadece yakışıklı olarak değil, basbayağı, tartışmasız güzel bulurdu. Fakat, onların değerlendirmelerini görebilmesi için, kendi gözlerine bakmaktan hoşlanırdı.”*¹⁹⁸

Luc Saint-Gemme’i ön plana çıkaran özelliklerinin başında gelen narsistlik, onun Lâle’yi ziyareti sırasında karşılaştığı Ankaralı hanımların etrafını çevirmesiyle, kendisini daha da gösterir. Ankaralı hanımların Luc Saint-Gemme’e olan ilgileri, yazarı daha da etkiler ve böbürlendirir.

*“Bu esnada Saint-Gemme, tam bir rahatlık ve canlılık içinde, merkezini oluşturduğu çevresinin tüm suallerini yanıtlamakta idi. On-on iki türk hanımı, hepsi de güzel, hepsi de coşku içinde, sekiz gün önce Ankara’ya gelmiş bulunan o namı romancının –şekerim, adam Stendhal ödülünü almış!- memleketleri, şehirleri ve de kendileri hakkındaki düşüncelerini öğrenmeyi sabırsızlıkla beklemekte idiler.”*¹⁹⁹

*“Luc Saint-Gemme ise, kendisinin de hiç ummadığı bir kendine güven içinde, yüksekte atmalarını sürdürüyordu.”*²⁰⁰

Kendisine aşırı derecede güvenen Luc Saint-Gemme’in genç yaşta Stendhal edebiyat ödülünü alması ve üç romanının yayımlanması, kendisine olan bu güveninin nedenleri arasında gösterilebilir.

*“Ve Luc Saint-Gemme’in düşünceleri öyle bir havada idiler ki, bazen kendisi de şaşırdı. Ancak otuzunda olmasına rağmen, üçüncü romanının yayımlanmasından sonra, insanı silik kalabalığın içinden alıp en gözde seçkinliğe yükselten en üst düzey edebiyat ödülünü kazanmış bulunuyordu.”*²⁰¹

Luc Saint-Gemme’in kendisine olan güveninin tam olması oldukça rahat tavırlar sergilemesine de neden olur. Ankara’ya olan seyahati sırasındaki tren yolculuğunda sergilediği tavırlar bu durumu gözler önüne serer:

*“Bu nedenle, hareket saatinden beş dakika önce birkaç yeni valizini iki hamalın taşımakta olduğu bir yolcunun vagon-restoran’a dalıp elindeki bileti sallayarak şeften yemek saatini sorması, restoran personelinin oldukça şaşırtmıştı.”*²⁰²

Luc Saint-Gemme, aynı zamanda zekâsına da oldukça güvenir. Bu bağlamda kendisini meslektaşlarından üstün görür. Bu durumu kendi kendisiyle konuştuğu sırada şu sözleriyle gözler önüne serer:

¹⁹⁸ Farrère, s. 6.

¹⁹⁹ Farrère, s. 77.

²⁰⁰ Farrère, s. 78.

²⁰¹ Farrère, s. 6.

²⁰² Farrère, s. 5.

“–Bende, istidattan çok, deha var... Victor Hugo’yu bir yana bırakırsak, dâhilerin pek azı hayatlarında dehalarının meyvelerini alabildiler... ben, gerçekten de şanslıyım...”²⁰³

Yazarın kendisini üstün görmesi, sadece meslektaşları arasında değildir aynı zamanda etrafında olan diğer insanları da küçümseyen, onların davranışlarını da beğenmeyen bir tavrı vardır. Bu durum yazarın Ankara’ya olan seyahatinde karşımıza çıkar.

“Birkaç mendil sallandı. Ve, en sonda, beyaz önlüklü bir garson vagon restoran’ın basamaklarına atladı. Romancı, ağzının içinde bir şeyler mırıldandı:

–Çok basit, çok banal bir hareket anı...”²⁰⁴

Bütün bu sözlerden hareketle, Claude Farrère’in karakterlerini söz ve davranışlarıyla, kendi edebi gücünü de kullanarak, çok başarılı bir şekilde ortaya koyduğu söylenebilir. Yazar Luc Saint-Gemme’e gerçek ve canlı bir kişilik kazandırmak adına onun sözlerinin, hal ve hareketlerinin üzerinde bilinçli olarak durur.

Luc Saint-Gemme’in, Şirin ile başlayan ilişkisi çok çabuk ilerler. Şirin evli bir kadındır ancak bu durum, Luc Saint-Gemme’in Şirin ile görüşmesine engel olmaz. Tanışmalarından kısa bir süre sonra, Luc Saint-Gemme ile Şirin, Lâle ve Villandry ile İstanbul’a giderler. Bu çiftin birbirlerine karşı olan hisleri, İstanbul’da bulundukları sürede daha da yoğunlaşmaya başlar ve beraber olurlar.

“Şirin karmakarışık olmuş çarşafı bir yana atarak yataktan doğruldu:

–Saatin daha henüz sabahın üçü olmadığından emin misin?

Yarı uykulu bir halde yatakta uzanmış Saint-Gemme’in uyanmaya hiç niyeti yoktu.

–Eminim... ve ikimizin de... senin de, benim de durumumuzun çok iyi olduğundan da eminim... ve bir saatten beri... yahut da daha da fazla...

İkisi de çıplaktı. Tamamen çıplak.”²⁰⁵

Stendhal edebiyat ödülünü almış olması, Luc Saint-Gemme’in maddi durumuna katkı sağlar. Ancak, genel olarak, yazarın ekonomik durumu iyi değildir. Bu durum yazarın Şirin ile olan konuşmasında gözler önüne serilir:

²⁰³ Farrère, s. 6.

²⁰⁴ Farrère, s. 6.

²⁰⁵ Farrère, s. 126.

*“–Param kalmadı; ve bu gezintilerimi bir an önce kısa kesmek zorundayım. Ne istersin! Allah’ın fakiri biriyim... ve bunu da senden hiç saklamadım... basbayağı, Allah’ın fakiri biri... Oh! bir gün... yarın. .. veya öteki gün zengin olacağım... ama, bu gün değil!”*²⁰⁶

Parasının olmaması nedeniyle yazar, güzel ve zengin bir kadınla evlenmeyi hayal eder. Bu hayaliyle yazar, kısa yoldan zengin olma peşinde koşan erkek tipini temsil eder.

*“Saint-Gemme de, uzunca bir süredir düşünüyordu. Evlilik? Bu, daima kendi yaşam programında yer almakta idi. Gayet tabii... zengin bir kadınla evlenmek... Ve özellikle, güzel bir kadınla...”*²⁰⁷

Böylelikle Luc Saint-Gemme, hem güzel bir eşe sahip olacak hem de maddi refaha kavuşmuş olacaktır. Dolayısıyla Luc Saint-Gemme’in Şirin’e karşı olan sevgisinin temelinde, Şirin’in güzel bir kadın olmasının yanı sıra, onun zengin olması da yer almaktadır. Ancak bu durum, Luc Saint-Gemme’e beklediği huzuru ve refahı getirmez. Aksine yazar, ruhunun derinliklerinde büyük bir mutsuzluk içindedir. Şirin’e evlenme teklif etmesinin nedenleri arasında yer alan Şirin’in parası, yazarın kendisini satılmış gibi hissetmesine neden olur.

*“Saint-Gemme kendisini sadece huzursuz değil, ama, korkunç bir ızdırap içinde hissediyordu. Her erkeğin bir fiyatının olduğu söylenir. Dolayısıyla, Saint-Gemme de, her erkek gibi satılmak üzere idi.”*²⁰⁸

Yazar bir tarafta para için evleniyor olmanın huzursuzluğu içindeyken, diğer tarafta geleceğinde, paranın etkisiyle, meydana gelecek olan köklü değişiklikler için, içten içe memnun olur.

*“Saint-Gemme cazip ve kendisinin olabilecek bu serveti düşündü. Bu servetin, bir gün, pek çok kişiyi kendine yakınlaştıracabileceğini düşündü; ve yüzünün şimdiden kızardığını hissetti.”*²⁰⁹

Yazarın maddi sıkıntılar içinde olması ve gözünün yükseklerde olması onu Şirin’e yakınlaştırır. Kısa yoldan zengin olmaya çalışan yazarın diğer bir amacı ise,

²⁰⁶ Farrère, s. 157.

²⁰⁷ Farrère, s. 128.

²⁰⁸ Farrère, s. 147.

²⁰⁹ Farrère, s. 147.

emek sarf etmeden sahip olacağı parayla mevki sahibi olabilmektir. Bu nedenle mevki sahibi olan insanlara da her zaman özenir.

*“Saint-Gemme saygılı bir şekilde selamladı. Sosyal hayatta parlak bir mevkiye yükselmiş kişiler kendisini hep etkilemekteydiler.”*²¹⁰

Görüldüğü üzere Luc Saint-Gemme, kendini zarif ve gururlu bir Fransız erkeği olarak sergilerken, aslında hiç de görüldüğü kadar gururlu ve asilzade olmayıp, bilakis özünde fırsatçı ve faydacı bir karakter özelliği taşımaktadır. Luc Saint-Gemme, Fransa’da hayalini kurduğu elit tabakaya ulaşabilmek adına, zengin bir kadınla evlenme planları yapar.

Luc Saint-Gemme, Şirin’le birlikte İstanbul’da bulunduğu sırada, Şirin’in eşi Cemil Kâmi’den bir mektup alır. Cemil Kâmi, eşi ve yazar arasındaki ilişkiden haberdardır. Onların evlenecek olmalarının da haberini alan Cemil Kâmi, Luc Saint-Gemme’e bir mektup yazar. Bu mektubun yazılış amacı, Luc Saint-Gemme’in evlenmeden önce, Şirin’in arkadaşı olan Leylâ Hanım ve Pembe Hanım’ın aile dostu olan Osman Senaî ile görüşmesini sağlamaktır. Nitekim yazar, her ikisiyle de görüşme gerçekleştirir. Bu görüşmelerin sonunda Luc Saint-Gemme Şirin ile evlenip evlenmemek konusunda kararsız kalır. Luc Saint-Gemme’in bu kararsızlığı, Şirin’e karşı olan sevgisinin derecesini ve ona karşı olan güvensizliğini ortaya koyar.

*“Bu esnada, tabiatı gereği oldukça kararsız bir kimse olan Luc Saint-Gemme, bir türlü karar veremiyordu... dört gündür sürekli düşünüyor, ama bir karara varamıyordu. Şirin, Osman Senaî’nin dediklerinin tümü gibi olabilirdi; hatta, Leyla hanımın kafasına sokmuş olduğu gibi de olabilirdi; fakat Şirin, aynı zamanda, gerçek anlamda insanı baştan çıkaracak kadar güzel ve etkileyici bir kadındı da!”*²¹¹

Luc Saint-Gemme’in, yukarıda bahsi geçen düşüncelere dalması, “(...) yaşam hakkında bilgisiz olmasının yanı sıra, yazı insanlarının çoğunda olduğu gibi, kendisine verilen yazılı metinlerin dışında olayları değerlendirmede kalınlaşmış ve yetersiz bir kafa yapısına sahip olduğu da düşünülürse...”²¹² beklenmedik bir davranış değildir.

Luc Saint-Gemme her ne kadar Şirin’e evlenme teklif etmiş olsa da çapkınlık yapmaktan çekinmez. Yazarın çapkınlığı, onun Leylâ Hanım ile olan görüşmesinde ortaya çıkar.

²¹⁰ Farrère, s. 7.

²¹¹ Farrère, s. 147.

²¹² Farrère, s. 140.

“Saint-Gemme, şimdi, Leylâ’ya sempatiden de ileri bir duygu ile bakıyordu, ve ayaklarına yakın bir yerde oturuyordu. Leylâ’nın koltuğun kenarından aşağı doğru sarmakta olan parfümlü kolunu aldı... zaten, o kol da tutulmaya hazırды... ve o kolu gereğinden de fazla bir duygusallıkla öptü.”²¹³

Luc Saint-Gemme, Leyla ile olan görüşmesinden sonra ona karşı olan hayranlığını kendi kendine konuştuğu sırada “–Tanrım! bu Leyla... gerçekten de hayatı biliyor! Ama, bir kadında bundan iyisi ne olabilir ki?”²¹⁴ diyerek dile getirir.

Şirin’in evliken yeni sevgilisiyle bir arada olabilmek için Paris’e gidecek olması, onun içinde bulunduğu toplum koşullarına aykırıdır. Bu bağlamda yazar, kendisinden daha fazla Şirin’i düşünerek onunla evlenmekten vazgeçer. Hem Şirin hem de kendi adına bu kararı alan yazar bu konuda kendi adına oldukça dürüst bir tavır sergiler. Luc Saint-Gemme bu durumu şu ifadelerle dile getirir:

“–Beni incitmiş olmakla haksızlık ettiniz. Bana teşekkür etmeniz gerekirdi. Ben size yalan söylemedim. Ve benim işgal etmekte olduğum ve pek de önemli olmadığı için fazla düşmanı da olmayan durumum, Paris’e, sizin gibi kendi memleketinde ilişkileri, sosyal mevkii ve modern yaşamı olup onları kendisine veremeyeceğim bir kadını götürmek gibi büyük bir sorumluluktan kaçınmam gerek sizin, gerekse benim... daha çok sizin menfaatinizdir... Herhangi bir kadının var olduğundan hiç şüphelenmeyin. Sizi sevdiğimi biliyorsunuz... bundan şüphe edemezsiniz... ve şimdi benim bu sözleri söylerken içimde duymakta olduğum yıkımı ve de, bu sözleri ağzımdan çıkarabilmem için sarfetmekte olduğum çabayı tahmin edebilirsiniz. Emin olun ki, bu gücü kendim için değil, sizin için sarfetmekteyim.”²¹⁵

Luc Saint-Gemme’in, Şirin’i terk etmesinin iki sebebi olabilir: ilki, Luc Saint-Gemme’in, Şirin hakkında söylenilenlere tanık olmasıdır. Bu noktada Osman Senaî’nin, Luc Saint-Gemme’e Şirin hakkında anlattıkları oldukça etkilidir.

“Şirin hanım olduğu gibidir; her şeyden önce delidolu, çok genç ve de kendisine pek fazla özgürlük verilmiş genç hanımdır. Ve gerçektir ki, bu özgürlüğü de, kötü kullanmıştır.(...) Şirin hanım, kadın-erkek eşitliği hakkında bugün ortaya atılan

²¹³ Farrère, s. 139.

²¹⁴ Farrère, s. 140.

²¹⁵ Farrère, s. 161.

*saçmalıkları ciddiye alarak, yaptığı hiçbir şeyi saklamadığı gibi saklamaya da gerek duymamıştır.*²¹⁶

*“Saint-Gemme pek de memnuna benzemiyordu. Düşüncesi kafasını kurcalıyor ve onu rahat bırakmıyordu. Şirin, kendisinden önce başka erkekleri, çok erkeği... beş, altı, yedi... belki de... erkeği de sevmiştii; bunu çok iyi biliyordu. Esas mesele, -Osman Senaî kendisine bu hususu açıklamıştı- bunun herkes tarafından bilinmesi idi.”*²¹⁷

Bu düşüncelerinin ardından Osman Senaî, evlilik hakkındaki görüşlerini de dile getirir. Ancak Osman Senaî'nin bu düşüncelerini belirtmesindeki amacı, Şirin ile evlenmeyi düşünen Luc Saint-Gemme'e bu konuda uyarıda bulunmaktır.

*“Sizde olduğu gibi, bizde de, namuslu bir erkeğin evlenemeyeceği çok güzel ve tatlı kadınlar vardır. Evlilik çok tehlikeli bir şeydir, ve sonuçlarda gözümüzün önünde: Cemil Kâmi! Önlerinde ismini iki-üç kez tekrarlamış olmam nedeniyle misafirlerim beni affetsinler, bu Cemil Kâmi, belki de, siyasete girmeden ve bu tatlı Şirin'le evlenmeden önce namuslu bir kimse idi. Ne var ki... bu gün... en iyisi, daha fazla bir şey, söylemeyelim”*²¹⁸

Kuşkusuz Luc Saint-Gemme'in, Osman Senaî'nin görüşlerinden etkilendiği ortadadır. Bu etki Osman Senaî'nin görkemli olan köşkü ve onun söyledikleri arasında bağ kuran Luc Saint-Gemme'in düşüncelerinde ortaya çıkar.

*“Kalın gövdeli asırlık ağaçlarla çevrili o öylesine sade ve fakat aynı zamanda her çizgisiyle saygınlığı ve her kemeriyle gücü belli olan eski konaktan gerçek bir görkem fışkırıyordu. Bu mimaride mantıklı, doğru ve sağlam olmayan hiçbir şey yoktu. Ve böyle bir evden çıkan önerilerin de, bilge öneriler olması gerekiyordu... Gayet tabii... biraz katı öneriler...”*²¹⁹

Luc Saint-Gemme'in Şirin'i terk etmesinin diğer bir nedeni ise, Luc Saint-Gemme'in zenginlik peşinde koşmanın ve para için zengin bir kadınla evlenmenin hem kendi kurallarına hem de toplum değerlerine aykırı olduğunu düşünmesidir. Bu durum yazarın şu cümleleriyle gözler önüne serilir:

“(...) bir konu içini kemiriyordu: para, para ve daima para! Şirin'in gerçekten çok parası vardı. Ama, Şirin'le parası için evlenmek... böyle bir şey olacak gibi

²¹⁶ Farrère, s. 144-145.

²¹⁷ Farrère, s. 158.

²¹⁸ Farrère, s. 145.

²¹⁹ Farrère, s. 146.

*değildi... düşünülemezdi bile... Gerçekten Şirin güzeldi... olağanüstü güzel... diğer pek çok durumda her şeyi hoş gördürecek kadar güzel... fakat, Şirin hakkında öyle şeyler duymuştu ki...*²²⁰

Kısacası, toplumumuzda evli olan kadının/erkeğin başka bir ilişkiye başlaması ahlaki değerlere uygun değildir. Bu bağlamda Luc Saint-Gemme, evli olduğunu bilmesine rağmen, Şirin ile yeni bir ilişkiye başlayarak, toplum kurallarına aykırı bir tutum sergiler. Bu tutum, hem yazarın hem de Şirin'in hayatını olumsuz yönde etkiler. Öyle ki yazarın Şirin'i terk etmesi, Şirin'in intihar etmesinin nedenleri arasındadır. Luc Saint-Gemme kolay yoldan zengin olma hayalini kuran, maceraperest bir erkeğin somut örneğidir. Her ne kadar Luc Saint-Gemme, bu hayalini hem güzel hem de zengin olan bir kadınla evlenerek gerçekleştirmeyi düşünsene, gerek kendi değerleri gerekse toplum değerlerini baz alarak bu hayalinden vazgeçer. Claude Farrère evli olan bir kadınla ilişkisi olan erkeğin hem kendi hem de evli olan kadının hayatındaki olumsuz etkilerini belirgin bir biçimde gözler önüne serer.

2.3.1.2. François Villandry

Uzun yıllar boyunca Türkiye'de yaşayan François Villandry, Avrupa'da çok ünlü olan bir doktordur. Yazarın *“Birçok başıtaçlığının cerrahı olup özellikle önemli beyin ve omurilik cerrahisi vakalarında müdahale etmesi için Avrupa'nın bir ucundan diğerine sıklıkla çağrılan”*²²¹ şeklinde tanımladığı François Villandry, bu kez Çanakkale Savaşı'nda hemşiresi olan Lâle'yi ameliyat etmek için Paris'ten Türkiye'ye gelir.

Elli yaşlarında olan Villandry, son derece kültürlü, kibar ve ağırbaşlı bir Fransız erkeğini temsil etmektedir. Eserde, doktorun fiziksel görünümü pek fazla yer almaz. Ancak Villandry'nin sözleri, hal ve hareketleri, diğer insanlarla olan ilişkileri, onun gerçekçi ve akılcı olan yapısını gözler önüne serer. Avrupa'da çok ünlü olan doktorun sosyal konumu, Ankara yolculuğu sırasında tanıştığı yazar Luc Saint-Gemme'in ifadeleriyle ortaya konulur. Villandry, doktorluk alanındaki başarılarıyla ön plandadır. Villandry'nin herkes tarafından kolayca tanınması, onun bu başarılarından kaynaklanır. Nitekim başka bir ülkede, Türkiye'de karşılaşılan, iki Fransızdan biri olan Luc Saint-Gemme, Villandry'i görür görmez tanır.

²²⁰ Farrère, s. 155.

²²¹ Farrère, s. 7-8.

“–Affedersiniz... fakat, sizi ilk gördüğümde tanıdım... resimlerinizden... Ve, size hemen saygılarımı sunma ihtiyacı duydum. Uzak bir memlekette bir Fransız’a rastlamak büyük bir şans... hem de, sizin gibi bir Fransız’a rastlamak...”²²²

“O, her haliyle, varlığının en son noktasına kadar cerrahtı.”²²³

Luc Saint-Gemme, Cumhuriyet’in ilanı ile derisini değiştirmekte olan Türk toplumu hakkında roman yazmak için Türkiye’de bulunur. Türkiye’ye ilk kez gelen Luc Saint-Gemme için, Villandry ile karşılaşmak büyük bir fırsattır. Bu bağlamda, Villandry uzun yıllar boyunca Türkiye’de yaşayan ve Türk toplumunu yakından tanıyan biri olarak, Luc Saint-Gemme’e yardımcı olur. İkisi arasında geçen sohbetlerde, Villandry’nin bilgisi ve eğitimi belirgin bir biçimde göze çarpar. Villandry’nin Türkiye’ye yönelik değerlendirmeleri ve gözlemleri, aynı zamanda o dönemin koşulları hakkında bilgi verir. Villandry’nin Ankara hakkındaki şu gözlemleri bu durumu destekler niteliktedir:

“–Ah! İyi... gözlerinizi açınız... çünkü, şimdi, yarın sabah Eskişehir’in ötesinde Ankara platosunda bir daha göremeyeceğiniz bir Anadolu’yu seyretmektesiniz. Burası, cennetin ta kendisi... orada ise çölde olacağız. Ankara platosu, Timurlenk’in savaşı kazanmasından sonra çok kötüleşmiştir.”²²⁴

“–Size, Ankara platosunun İstanbul’un banliyölerine hiç benzemediğini söylemiştim... Ne kadar da sert katı bir toprak! değil mi? Ah! O Moğol atlarının nal izleri hala duruyor. Bu hep öyle! Ama, tam tersine, ne ılık! Güneşin doğuşunu gördünüz mü? Alev alev yanıyor! Ve, ayrıca, toprağın engebelerinde bu bozkır renginin üzerinde oluşan menekşe gölgelerine bakın! Her taraftan göğü kamçulamakta olan menekşe gölgeler... Ve, bu Anadolu havasını ciğerlerinize çekin! Alkol gibi çarpan saf oksijen...”²²⁵

Villandry, Çanakkale Savaş’ında Türklere esir düşer. Ancak bu durum, onun Türkiye ve Türk toplumuna olan sevgisini azaltmaz. Bu noktada Villandry’nin bu sevgisi, Claude Farrère’in Türklere olan sevgisi ile paraleldir. Çünkü Claude Farrère’in en göze çarpan özelliği, onun Türkiye’ye ve Türklere olan özel ilgisi ve sevgisidir. Bu nedenle yazarın kendisini Villandry ile bağdaştırdığı söylenebilir. Villandry 1916 ile

²²² Farrère, s. 8.

²²³ Farrère, s. 23.

²²⁴ Farrère, s. 8.

²²⁵ Farrère, s. 16.

1918 yılları arasında İstanbul'daki hastanelerde çalışır. Bir zamanlar esir olduğu ülkede çalışmak doktorun bu ülkeye olan sevgisini ve onun bir Türk dostu olduğunu net bir şekilde ortaya koyar:

*“Bu tatsız dünyada Türkler, insan yapısı açısından olabileceğinin en iyileriydi. Bizlere karşı savaşmış olan buranın askerlerine hizmet etmiş olmamdan da hiç pişman değilim. Ve, gördüğünüz gibi mesleki zorluklar dışında pek seyahat etmeyen ben, şimdi, kendi öz arzumla, bir zamanlar esir kalmış olduğum bu memlekete gene geliyorum.”*²²⁶

Villandry'nin Türkiye'ye gelmesinin görünen nedeni, eski hemşiresi Lâle'yi ameliyat etmektir asıl nedeni ise Villandry'nin Lâle'ye olan aşkıdır. Bu aşk, Villandry'nin Çanakkale Savaşı'nda Türkiye'de bulunduğu sırada, Lâle'nin, Villandry'nin hemşiresi olduğu zamanlarda başlar. Her ne kadar Villandry, bu ameliyatı, Lâle'ye ve onun ailesine borçlu olduğu için gerçekleştireceğini söylese de, Villandry ve Lâle arasında çok uzun yıllar önce başlamış, ancak yarım kalmış olan bir aşk ilişkisi vardır. Bu durum Villandry'nin şu sözleriyle dile getirilir:

*“–Ameliyat edeceğim kişi, benim eski bir hemşiredir... çok basit bir trafik kazası... zannedersen, bir radiallissinin zedelenmeni... Fakat, benim Muhtar Paşa'nın ailesine çok borcum var... Ve, Muhtar Paşa'nın hanımının da benim bıçağıma çok inancı var...”*²²⁷

*“Onun bana önceden vermiş olduklarına karşılık olarak benimde kendisine herhangi bir hizmette bulunabilmem benim için zevktir.”*²²⁸

Villandry'nin, Lâle'ye olan aşkı konusunda, yukarıda anlattığımız tavrı sergilemesi, onun bu aşkın bilinmesinden yana olmadığını ortaya koyar. Villandry, başlangıçta, Lâle'ye olan aşkını açıkça itiraf etmek yerine, eski hemşiresini ameliyat etmek ya da ona olan borcunu ödemek adına, Türkiye'de bulunduğunu ifade eder. Ancak daha sonraları, Lâle ile İstanbul'a gittiği zaman, Villandry, Lâle'ye olan aşkını itiraf edecektir. Diğer taraftan, böylesine ünlü bir doktorun, herhangi bir doktorun bile kolaylıkla gerçekleştirebileceği bir ameliyat için, Avrupa'dan Türkiye'ye gelmesi, Villandry'nin sadece bu ameliyat için Türkiye'de bulunmadığını gösterir.

²²⁶ Farrère, s. 8.

²²⁷ Farrère, s. 10-11.

²²⁸ Farrère, s. 46.

*“Gerçekten de, şu anda Ankara’da bulunması dahi, kendisinin Türk dostluğunu kanıtlamakta idi; ancak, aynı zamanda, Muhtar Paşa’nın hanımının, kendisi için herhangi bir yaralı olmadığını da kanıtlıyor olmalı idi...”*²²⁹

Eser Villandry’nin, Türkiye’de Cumhuriyet kurulmadan önceki dönemde ve Cumhuriyet kurulduktan sonraki dönemde tanıdığı kadınların özellikleri, yaşayış biçimleri ve davranışları üzerine kurulmuştur. Bu bağlamda, eserde Cumhuriyet’in ilanı ile Türk toplumuna kazandırılan yeni değerlerin, bu kadınlar üzerinde oldukça etkili olduğu gözlemlenir. Yazar, kadınlar üzerinde etkili olan bu değerleri, bazen olumlu bazen de olumsuz yanlarıyla ele alır. Ancak genel olarak yazarın dünyasında, Türk kadınları ve Fransız kadınları arasında pek fazla fark yoktur. Bu durum, Villandry aracılığıyla şu şekilde ifade edilir:

*“Ayrıca, size takdim edeceğim bu toplumda herhangi gizemli bir tarafı bulmayı da beklemeyiniz. Bu dünyanın genç kızlarıyla, genç kadınları, su damlalarının birbirine benzedikleri gibi, bizim genç kızlarımız ile genç kadınlarımıza benzerler.”*²³⁰

Villandry’nin Türkiye ve Türklere olan sevgisi, onun bu ülke ve bu toplum hakkında sahip olduğu bilgilerle ve Türkiye’de yaşadığı dönemlerde, bu toplum üzerine yaptığı gözlemlerle doğrudan doğruya bağlantılıdır. Villandry’nin Türkiye ve Türk toplumu hakkında oldukça derin bilgilere sahip olduğunu söylemiştik. Villandry’nin bu ülke ve bu ülkenin halkı hakkındaki değerlendirmeleri, oldukça dikkat çekicidir. Ona göre melez bir ırk olan Türk toplumu, kendi ülkesi olan Fransa ile benzerlik gösterir.

*“Bugünkü Türkler, görüyorsunuz ki Moğollar ile Arap ve İranlıların bir karışımıdır... ve, burada ben ne Çerkez, ne Kürt ne de başkalarından söz ediyorum... kısacası, oldukça karışık bir ırk... tıpkı biz Fransızlar gibi...”*²³¹

*“Görüyorsunuz ki, Lâle, Türkiye ile Fransa, o zavallı coğrafya şeytanlarının hayal etmiş olduklarından çok daha fazla benzemektedirler.”*²³²

Yukarıdaki alıntıdan da anlaşılacağı üzere, Villandry’nin Türkiye’ye ilişkin özel bir ilgisi vardır. Doktorun Türklere ve Türkiye’ye yönelik görüşleri, onun sadece bu değerlendirmeleriyle sınırlı kalmaz. Aynı zamanda Villandry’nin, Türkiye’nin tarihi ve siyasi yapısıyla da alakalı engin bilgileri vardır.

²²⁹ Farrère, s. 52.

²³⁰ Farrère, s. 13.

²³¹ Farrère, s. 16.

²³² Farrère, s. 30.

“Nişantaşı, eski yıldız sarayından ancak birkaç kilometre ötede bulunan ve Sultan Abd-ül Hamid’in zamanında kurulmuş bir bölgedir. Ve doğaldır ki, Sultan gerçek halkı ile pek iyi ilişkide değildi. Şu anda tenkid etme niyetinde hiç olmadığım Abd-ül Hamid idaresi, idareci katanlarına halkla az, pek az temas etme olanağı taniyordu. İşte bu kişiler, genelde artık, bu gün düşmüş, bitmiş durumdalar. Ve Abd-ül Hamid’in yıkılmasından sonra, eskiden çok güçlü olan bu sınıfın yerine Loti’nin tanıdığı olduğu ve çok sevdiği öteki İstanbul’un çok dürüst ve namuslu halkı geçti. Abd-ül Hamid düştü ve onun düşüşünden sonra, kendisini düşüren Jön Türkler iktidara geçti.”²³³

Cumhuriyet’in ilanı ile Türk toplumuna kazandırılmaya çalışılan sosyal, siyasi ve ekonomik değişimlerin, bu toplum tarafından kolayca kabul edildiği söylenemez. Bu konuda Villandry, yeni Türkiye’ye ilişkin değerlendirmelerini tarafsız bir tutumla ele alır.

“Çok büyük bir çaba!... ve, maalesef kötü yönlendirilen büyük bir çaba. İşte, yeni Türkiye! Bir an içinde yaşlanmak isteyen ve bunu nasıl yapacaklarını bilmeyen genç insanlar. Hâlâ hurafelere inanıyor, ama, dinleri inkâr ediyorlar. Ve, iktisat kanunlarını bilmedikleri gibi, sosyal kuramları da bilmezler. Bu asrın korkunç yoluna girmek isteseler de, esasın görünüm değil de üretim ile harcama olduğunu, önce üretip sonra da yavaş-yavaş sarf etme olduğunu bilmezler. Yıkıma doğru gitmekten başka bir sonu olmayan bir delilik. Ama, bu, başka bir konudur. Oyunun kurallarını bilmeden böylesine bir çembere giren kimse, yıkıma ilk giden olur.”²³⁴

Yazar, Villandry yoluyla, o dönemde Türk toplumunun içinde bulunduğu koşulları eleştirel bir biçimde ele alır. Bu bağlamda, eserde, Türk toplumu idare edenler ve idare edilenler olarak değerlendirilir. Villandry’e göre, idare edilen Türk halkı, oldukça nezih sıfatlara sahipken; idare edenler batılı olduklarını iddia etmekten öteye gidememişlerdir.

“Buralarda, Ankara çevresinde, en ufak bir İran veya Arap izine rastlanmıyor, hele Kafkas izi hiç yok. Yalnız Moğollar ortaya çıktılar. Timurlenk hâlâ yaşıyor ve tüm çevreyi dolduruyor. Beyazıt Yıldırım, onun talihsiz rakibi tamamen silindi. Bugünkü Türkler de, kendilerinin oralardan gelmiş olmalarını buralardan gelmiş olmalarına yeğlerler. Tuhaf, çocukça bir görüş... değil mi? Ne yaparsınız ki, bu görüş yakında

²³³ Farrère, s. 104.

²³⁴ Farrère, s. 96.

*taniyacağınız Ankara çevrelerinde benimsenmiş ve kabul edilmiştir. Ve de asıl tuhaf olan husus ta, uzak doğudakinin dışındaki tüm ırk bağlantılarını red etmelerine rağmen, kendilerinin batılı olduklarını iddia etmeleridir.*²³⁵

*“Halk hakkında konuşacak olursak, o, dünyanın en iyilerinden biridir... Ahlak, kanunlara itaat, dürüstlük, cesaret, sebat, zayıf olana karşı yumuşaklık ve şefkat ile hiçbir şeyin eğdiremeyeceği doğuştan bir gurur... İşte size Anadolu köylüsü! Hiçbir zaman size, söylenmesi gereken iyi şeylerin yarısını söylemeyecektir.”*²³⁶

Villandry'nin Türk toplumuyla ilgili değerlendirmeleri arasında ön plana çıkanı, Türk halkının demokrat bir halk olmasıdır. Bu noktada Villandry, Fransa ve Türkiye karşılaştırmalarına devam ederek, Türkiye'nin demokrat bir ülke olmasını, bu ülkede orta sınıfın olmamasına bağlar:

*“Hatta, Türkiye’de orta sınıfın olmadığını da görüyoruz; bunun nedeni de, Türk halkının dünyanın en demokrat halkı olmasıdır. Eski zamanlarda büyük vezirler de, şeyh-ül-islâmlar da, çamurlar içindeki ayakkabılarını parlatan ayakkabı boyacıları ile tamamen aynı seviyede kabul edilirlerdi. Bundan iyisi de olamaz; tâ baştan beri halkın düşüncesini yücelterek kendine saygıyı yeşerten bir düzenden daha iyi bir şer tasavvur edilemez. Fakat, aynı zamanda, bir çöpçü ile bir şeyh-ül-islam veya vezir arasında bir orta sınıfın oluşmasına da tâ baştan engel olacak bundan güçlü bir durumda olamaz. (...) Şeyh-ül-islâmın elini sıktığı ayakkabı boyacısı, bu hareketle kendisini şeyh-ül-islâmın seviyesinde görmüş olmakla, durumundan memnun kalır. Ve, dolayısıyla, bir müessesede memur ve ya Galeries Lafayette’te satıcı olabilmek için çırpınan batıdaki bir ayakkabı boyacısının çabasını göstermez. Bu şartlar altında da, orta sınıf oluşamaz.”*²³⁷

Cumhuriyet'in ilanından sonra, Türk toplumunda meydana gelen değişimlerden rahatsızlık duyan Villandry'e göre, Türkler geçmişini inkâr etmektedir. Bu noktada yazar, Türk toplumunun Cumhuriyetten sonraki dönemde geçmişteki değerlerinden tamamen koptuğunu ve kendi toplumlarına yabancılaşmaya başladıklarını ifade eder. Bu durum Villandry'nin şu sözleriyle ortaya konulur:

“–Milliyetçi olduklarını iddia eden bu yeni Türkler... Tüm bir geçmişi... hem de böylesine bir geçmişi inkar etmek...

²³⁵ Farrère, s. 16-17.

²³⁶ Farrère, s. 17.

²³⁷ Farrère, s. 17.

Gerçekten üzüldü. Milletlerinin baş eğmesini reddedip, istilâcılarının yanında, Türkiye'nin artık özgür olmayacağını düşünmek cüretinde bulunanları da memleketten sürüp atan Mustafa Kemal ve çevresindeki tüm o kahraman kişilere kendisinden fazla hayranlık ve saygı ve de sevgi besleyen pek kimse olamazdı. Fakat, aynı zamanda, Türkiye'nin büyük ve de Türk kalmasını kendisinden çok isteyen pek kimse de olamazdı.”²³⁸

Villandry'nin rahatsızlık duyduğu bir başka konu ise, Cumhuriyet'in kurulmasıyla birlikte Türkiye'nin başkent olarak, Ankara'yı seçmiş olmasıdır. İstanbul hayranı olan Villandry için, Ankara başkent olmayı hak etmez. Siyasi nedenlerin yanı sıra, Ankara'da bulunan binaların yapısı, yolları ve bu şehrin sıradanlığı bu durumun nedenleri arasındadır. Yazar Villandry'nin Ankara'ya yönelik olan düşüncelerini şu sözleriyle dile getirir:

“Ancak, Villandry'nin ilk bakışta tespit ettiği şey, İstanbul'u ve de Bizans ve Kontstantinopolis'i katlayıp geçme iddiasındaki bu haddini bilmez yeni başkenti oluşturan bu iki bölgenin, o ana kadar, boş birer mahalden başka bir şey olmadıkları idi.

Tartışma götürmez bir kesinlikle o cadde, gardan zigzag'lar çizerek eski şehre kadar gelip oradan Çankaya'ya çıkan cadde vardı! Ve, gene tartışmasız olarak, o caddenin her iki tarafında da serpiştirilmiş binalar mevcuttu. (...) Tümü tasarımdan erken vazgeçilmiş bir şehircinin tamamlanmamış girişimini andırıyordu. Ve, bozkır, kendisinden zorla alınanları yeniden geri kazanmak için saldırmaya hazır olduğunu her haliyle belli ediyordu. Hiçlikten bir şehir taslağını ortaya çıkarmış olan o büyük çabanın boşa gittiğini intibai alınıyordu.”²³⁹

Villandry, Türkiye'nin başkent olarak, İstanbul'u seçmemesini dini nedenlere bağlar. Çünkü, ona göre, İstanbul, İslam dininin merkezidir. Cumhuriyet'in ilanı ile köklü değişimlerin yaşandığı Türk toplumu, İslam dininden uzaklaşmak adına Ankara'yı başkent olarak seçer.

“Çünkü, sizin İstanbul'u başkent olarak terk etmenizin temel nedeni şehrin stratejik zayıflığından çok, O'nun Halifelerinin başkenti, yani İslâm'ın metropolü

²³⁸ Farrère, s. 32.

²³⁹ Farrère, s. 32-33.

olmasıdır. (...) Sizler İslam'ı, Türkiye'den dışlama niyetindesiniz... ki, işte, ben esas bunu bir türlü anlayamıyorum."²⁴⁰

O dönem Türk toplumunda en iyi doktorlarından birisi olan Ethem Bey, Lâle'nin ameliyatında, Doktor Villandry'e yardım edecektir. Ameliyat gerçekleşmeden önce Doktor Ethem Bey, Villandry'i Ankara'nın en şık restoranı olan Şehir'e yemeğe davet eder. Bu yemeğe Villandry'den başka davetli olan misafirler, Fransız araştırmacı Charles Paillon, Albay Vahid Bey, diplomat Şakir Bey, ileride meclis başkanı olacağı düşünülen ve Vahid Bey gibi asker olan Ruşen Selahaddin Bey'dir. Bu yemeğin, eserde, önemli derecede öne çıkmasının nedeni, o dönem toplumunda "yüksek tabakada" yer alan insanların bir araya gelip, kimlik değiştiren bu toplum ve o dönemin koşulları hakkında bize detaylı bilgi vermesidir. Bu yemekte yer alan konular, Cumhuriyet'in ilanı ile Türk kadınlarının toplumsal hayattaki konumlarının değişmeye başlaması, Türk kadınlarının artık harem kültüründen uzaklaşmaları, Türkiye'nin gelecekteki konumu, İstanbul'un başkent olarak seçilmemesi ve İslam dinidir.

Bu yemekte, Villandry'nin, Türkiye ve Türkler hakkında dile getirdiği görüşlerin, Cumhuriyet'in ilanından önce ve sonra Türk toplum yapısında meydana gelen düşünce ve yaşayış farklılıklarını yansıttığı söylenebilir. Hiç kuşkusuz Türk toplumunun hemen hemen her alanında etkisini gösteren Cumhuriyet, bu toplumun modernleşmesinin başlangıcıdır denilebilir. Modernleşme sürecinde yer alan toplumların, sürekli bir değişim içinde olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle Türk toplumu da, özellikle Cumhuriyet'in ilanından sonra, büyük bir değişim ve gelişim sürecine girer. Bu değişim ve gelişimlerin hem olumlu hem de olumsuz etkilerinden söz edilebilir. O dönem Türk toplumunun bir kısmı değişimlere kolaylıkla uyum sağlarken, diğer bir kısmı ise bu uyum sürecinde son derece sancılı dönemler geçirirler. Bu nedenle Cumhuriyet döneminde, Cumhuriyetten önceki döneme göre, farklı özellikler gösteren bir toplumun şekillenmeye başladığı söylenebilir. Claude Farrère'e göre, Cumhuriyet'in ilanından sonra yeniden şekillenen bu toplumun geleneksel yapısında, sosyal değişme sürecinin etkisiyle kırılmalar meydana gelir. Yazar bu konuya ilişkin düşüncelerini, Villandry'nin diliyle şu cümlelerle ortaya koyar:

"Türkiye'nin sürekli olarak eski kurum ve örfleri içinde kapanmasına imkân yoktur. Milletler de, kişiler gibidir: gelişmeyen ölür. Dün'ü bırakıp yarın'ın

²⁴⁰ Farrère, s. 47-48.

*hazırlanması gerek. Memleketinizi çağdaşlaştırmaya mecbursunuz. Bunda ne kuşku, ne de tartışılacak bir yan vardır. Ancak, benim “yeniden yapılanma” tabirimi değil de, “çağdaşlaştırma” tabirini kullanmış olduğuma dikkat edin. Zira Türk halkı, daima, nevrotik durumlardan uzak ve sıhhatli kalmıştır. Eski hükümetin tek sorumluluğu, sizleri son yüzyıl içinde bunca badireye sokan siyasi zayıflığı idi.”*²⁴¹

Villandry, Türkiye’de bulunduğu sürede, her akşam, Ankara sokaklarında gezintiye çıkar. Villandry’nin düzenli olarak bu gezintilere çıktığını bilen Cemil Kâmi, bir akşam, yine Villandry’nin gezintiye çıktığı sırada onunla konuşmak ister. Cemil Kâmi, Lâle’nin kuzeni olan Şirin’in ikinci eşidir. Cemil Kâmi ile mutlu bir evliliği olmayan Şirin, evlilik dışı ilişkiler yaşar. Şirin’in Fransız Yazar Luc Saint-Gemme ile yeni başlayan ilişkisi de, Şirin’in evlilik dışı yaşadığı ilişkilerinden biridir. Eşinin bu davranışlarından haberdar olan Cemil Kâmi, Villandry’i, kendi eşi Şirin ile konuşmaya ikna etmeye çalışır. Çünkü Villandry, Lâle, Şirin ve Luc Saint-Gemme ile birlikte İstanbul’a gidecektir. Ancak, Cemil Kâmi, eşinin yabancı bir erkekle İstanbul’a gidecek olmasından rahatsızlık duyar. Bu noktada, Villandry’den yardım almak ister. Villandry, sadece adını duyduğu birisinin, Cemil Kâmi’nin böylesine özel konuları kendisiyle konuşmak istemesine şaşırır. Öyle ki Cemil Kâmi, eşi Şirin’in sorumsuz olmasından, kendisini aldattığından ve eşinin evi terk edeceğinden bahseder. İkisi arasında geçen konuşmanın ilerlemesiyle, Villandry üzerindeki şaşkınlığı atar ve Cemil Kâmi’ye yardımcı olmak ister. Ancak bu yardım, Villandry’nin kendi düşüncelerini dile getirmekten öteye gitmez, çünkü Villandry, Cemil Kâmi’nin istediği konuları Şirin ile konuşmayacaktır.

Türk toplumunda Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte, gitgide artarak meydana gelen toplumsal değişimlerin, bu toplum üzerinde mucizevî bir etkisi olmayacağına inanan Villandry, bu konuda Cemil Kâmi’yi de ikna etmeye çalışır. Cemil Kâmi, Cumhuriyetle birlikte gelen yeni değerler ve Osmanlı Devleti döneminde var olan geleneksel değerler arasında sıkışıp kalır. O dönem toplumunda Meclis başkan vekili olan Cemil Kâmi’nin sosyal konumu da son derece iyidir. Ancak Cemil Kâmi Cumhuriyet dönemindeki yönetime, yeniden şekillenmeye başlayan Türk toplumuna ve bu toplumdaki bireylerin ilişkilerine uyum sağlamakta zorlanır. Bu noktada Villandry, Cemil Kâmi ile olan bu

²⁴¹ Farrère, s. 47.

görüşmesinde, Türk toplumunun, özellikle erkeklerin özel hayatlarında, büyük bir yanlışlığı içinde olduklarını dile getirir:

*“Gerçekte, siz Türk’ler, devriminizden sonra oldukça hayal âleminde yaşayan kimseler oldunuz. Sizler, sultan halifelerin tahttan inmiş olmaları nedeniyle ve sırf bu nedenle, Türk kadınlarının kocalarını aldatmayacaklarına mı inandınız? Pek gerçekçi görünmüyor. Sevgili dostum... kocasını aldatmış olan ilk kadın, hepimizin ortak büyükannesi Havva değil mi?”*²⁴²

Villandry’nin yanıtlarından tatmin olmayan Cemil Kâmi, Villandry ile olan bu görüşmesinde kendi hayatıyla ilgili daha da özel konulardan söz etmeye başlar. Karısının kendisinden ayrılacağını dile getiren Cemil Kâmi, Villandry’i Şirin, Lâle ya da Luc Saint-Gemme ile konuşma konusunda ikna etmeye çalışır. Cemil Kâmi’nin kafası çok karışıktır. Başlangıçta Cemil Kâmi’nin Villandry ile görüşmek istemesinin nedeni, Villandry’i Şirin ile konuşmaya ikna etmekken; sonraları çaresizlik içinde “–İstesenez, öyle çok şey yapabilirdiniz ki!.. Şirin’le konuşabilirdiniz... Luc Saint-Gemme denilen o adamla konuşabilirdiniz... veya, Lâle ile... bu, belki de, en iyisi...”²⁴³ cümlelerini sarf eden Cemil Kâmi, Villandry’i Lâle ya da Luc Saint-Gemme ile de konuşma konusunda ikna etmeye çalışır. Ancak Villandry, Cemil Kâmi’nin içinde bulunduğu durum hakkında ne Lâle, ne Şirin ne de Luc Saint-Gemme ile konuşmak ister. Villandry bu konudaki kararlılığını şu cümlelerle dile getirir:

*“–Yapmayacağım... çünkü bunun bir işe yarayacağına inanmıyorum. Siz Türk’sünüz ve ben değilim; Şirin hanım, sizin karınız ve benim değil; Luc Saint-Gemme ne ise o ve ben o değilim...”*²⁴⁴

Villandry’e göre, Cemil Kâmi içinde bulunduğu bu sıkıntılı dönemlerden ancak Cemil Kâmi’nin kendi çabası ile kurtulabileceğine inanır. Bu nedenle, Cemil Kâmi’ye yardım edecek kişi yine kendisidir. Villandry bu durumu şu sözleriyle gözler önüne serer:

*“–Öyle ise... yeni Türkiye’izde... sizin ve sizler gibi pek tatmin olmamış kocaların çok tehlikeli ve geçilmesi güç bir geçiş noktasında bulunduğunuza ve, bu hususta, sizlere sizlerden başka hiç kimsenin yardım edemeyeceğine inanıyorum.”*²⁴⁵

²⁴² Farrère, s. 94.

²⁴³ Farrère, s. 94.

²⁴⁴ Farrère, s. 94.

²⁴⁵ Farrère, s. 95.

*“–Cemil Kâmi bey... size söyledim... gerçekten yanıyorsunuz... ve tümünüzün ölüme mahkûm olduğunuza da hiç inanmıyorum... Ancak, en başta siz, çoğunuzun acı çekeceğine inanıyorum. Her şeye rağmen, sizleri kurtaracak tek şey varsa, o da kendi gücünüzdür; ve de, sizlere mutluluğu getirecek tek şey varsa, o da sabırdır. Emin olun ki, bu günkü acınıza en iyi gelecek ilâç zamandır.”*²⁴⁶

Bu noktada Claude Farrère, Cemil Kâmi ile Villandry’i karşılaştırır. Villandry akılcı yaklaşımları, bilgili yapısı, ölçülü tavırları ve kararlılığı ile Cemil Kâmi’ye göre daha ön plandadır. Cemil Kâmi ise eşi ile ciddi sıkıntıları olan, eşi onu aldatmasına rağmen gururunu hiçe sayarak, hala eşiyle bir arada olabilmek adına, büyük çaba gösteren bir kişiliktir. Bu nedenle, yazarın bu karakterleri zıtlıklar içinde vererek, okuyucuya farklı bakış açıları sunduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, Claude Farrère’in Villandry karakterini büyük bir ustalıkla kurguladığı söylenebilir. Türkiye’de uzun yıllar boyunca yaşamış olan Fransız Doktor Villandry, Türkiye ve Türkler hakkında oldukça bilgilidir. Bu noktada yazar ile Villandry karakteri benzer özellikler gösterir. Uzun yıllar Türkiye’de yaşamış olan ve Türkiye’ye sık sık seyahatlerde bulunan Claude Farrère, Türk toplumunun yapısı hakkındaki bilgilerini Villandry aracılığıyla okuyucuya aktarır. Eserin bütününde Villandry’nin bilgili, nazik ve alçakgönüllü yapısı ön plandadır. Yazar Villandry’nin bu özelliklerini onun diğer karakterlerle olan ilişkilerine, söz ve davranışlarına büyük bir uyum içinde yansıtır.

2.3.2. Türk Erkek İmgesi

Eserde yer verilen Türk erkekler, meclis başkan vekili Cemil Kâmi, VI. Mehmet zamanında hariciye vekili olan Fuat Ziya Paşa, Osmanlı Devleti döneminde elçilik başkâtibi Osman Senâî Lâle’nin ameliyatında François Villandry’e yardım eden Doktor Ethem Bey, Albay Vahid Bey diplomat Şakir Bey ve Vahid Bey gibi asker olan Rû şen Selâhaddin’dir.

Bahsi geçen erkek kahramanların ortak özelliği, hem Osmanlı Devleti dönemine hem de Cumhuriyet dönemine tanık olmalarıdır. Aynı zamanda sahip oldukları meslekleri itibarıyla, o dönem toplumunun üst tabakasında yer alan insanlardır.

Eserde yer alan erkek karakterleri, Cumhuriyet erkeği imgesi ve Osmanlı erkeği imgesi olmak üzere iki farklı imge altında inceleyebiliriz. Bu bağlamda, Cemil Kâmi,

²⁴⁶ Farrère, s. 96.

Cumhuriyet erkeği imgesini temsil ederken; Fuat Ziya Paşa ve Osman Senâî, Osmanlı erkeği imgesini temsil etmektedir.

2.3.2.1. Cumhuriyet Erkeği İmgesi

2.3.2.1.1. Cemil Kâmi

Meclis başkan vekili olan Cemil Kâmi, Şirin'in ikinci eşi ve Günay'ın üvey babasıdır. Kırk yaşlarında olan Cemil Kâmi, Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte Türkiye'de meydana gelen siyasi ve toplumsal gelişmeler arasında sıkışıp kalır. Cemil Kâmi, evliliğinde otoritesini kaybetmiş bir eş; sosyal hayatında ise tüm gücünü yitirmiş, çaresiz bir erkek portresi çizer.

Eserde, Cemil Kâmi'nin görünümü, kibar davranışları, ölçülü olan hal ve hareketleri yazarın şu cümleleriyle betimlenir:

“Adam yaklaştı; o da, gezintiye çıkmış biri olsa gerekti; güzel giyinmiş, şık denecek bir adam yavaşça yaklaşıyordu. Aşağı-yukarı kırk yaşlarında idi. Her ikisi de birbirlerini aynı ayna görmüşlerdi. Adamın, bu rastlaşmayı bekliyor gibi bir hali vardı. Sigara içiyordu; sigarasını attı ve Villandry'nin takip etmekte olduğu trotuara geçmek amacıyla caddeyi enine katetti; sonra da, Villandry'e iyice yaklaştığında durdu ve şapkasını çıkardı. François şaşırmişti; kendisi de durdu. Adam, düzgün tavırlarla kendini rahatça takdim etti. Çekingен kimselerin ses tonu ile konuşmasına rağmen, Fransızcası kusursuzdu.”²⁴⁷

“Cemil Kâmi gözlerini Villandry'ye doğru kaldırdı; gözleri, gerçek Türklerde sıklıkla rastlandığı gibi, mavi idi. Cemil Kâmi'nin gözleri güzeldi... azıcık ifadesizdi.”²⁴⁸

Cemil Kâmi'yi diğer karakterlerden farklı kılan özellik, onun Mustafa Kemal'in sevdiği kişiler arasında yer almasıdır. Cemil Kâmi'nin bu özel durumu, asker olan Rû şen Selâhaddin'nin şu sözleriyle netlik kazanır:

“—Oh! dünyada en sevdiğim kişidir. Doktoru da size söylemiş olduğu gibi, Cemil Kâmi meclisin başkan vekilidir. Ve, Cumhurbaşkanı onu çok sayar; kendisine çok önemli görevler vermeyi düşündüğü durumlar az değildir. Gazi'yi siz de tanırırsınız: O, dostu ve de düşmanı hiç unutmaz; Cemil Kâmi'nin de sırası gelecektir.”²⁴⁹

²⁴⁷ Farrère, s. 84-85.

²⁴⁸ Farrère, s. 88.

²⁴⁹ Farrère, s. 43.

Cemil Kâmi, Cumhuriyet'in ilanından sonra başkanvekili olma yolunda hızla ilerler. Ancak Cemil Kâmi'nin başkanvekili olma isteği gerçekleşmez. Bu durum, Cemil Kâmi'nin hem ruhsal halini hem de evliliğini olumsuz etkiler. Çünkü Şirin'in, Cemil Kâmi ile evlenmesinin nedenlerinden birisi, Cemil Kâmi'nin başkanvekili adayı olmasıdır. Bu durum, Villandry ve Lâle arasında geçen konuşmada, Lâle tarafından şu şekilde aktarılır:

*“–Şirin bir yıl sonra Cemil Kâmi ile evlendi. O sıralarda Cemil Kâmi Gazi'nin en sevdiği kimselerden biri idi; herkes kendisine geleceğin başkanvekili gözüyle bakıyordu. Fakat, kendisine verilen sözler tutulmadı. Ancak, halen parlamentoda başkan vekilidir. Ve, dendiğine göre, Gazi'nin gözünden de biraz düşmüş durumda. Böylece, Şirin'in de...”*²⁵⁰

Görüldüğü üzere, Cemil Kâmi ve Şirin arasında gerçekleştirilen bu evlilik, Şirin açısından tamamen çıkarlar üzerine kurulmuş olan bir evliliktir. Şirin o dönem toplumunun ileri gelen insanları arasında olabilmek adına, başkanvekili adayı olan Cemil Kâmi ile evlenir. Ancak böylesine çıkar üzerine kurulan bu evlilik, ne Şirin'e ne de Cemil Kâmi'ye mutluluk getirir.

Diğer taraftan Cemil Kâmi'nin durumu, Şirin'e göre farklılık gösterir. Cemil Kâmi'nin Şirin ile evlenmesinin nedeni ise, Şirin'e duyduğu büyük sevgi ve aşktır. Bu öylesine güçlü bir sevgidir ki, Cemil Kâmi, Şirin'in kendisini sevmediğini bildiği halde, yine de onunla evlenir. Öyle ki Şirin'in kendisini aldattığını bilmesine rağmen Cemil Kâmi, bu evliliği kurtarmak adına elinden gelen her şeyi yapar. Ancak iki tarafın farklı bakış açılara ve farklı isteklere sahip olması, bu evliliğin mutsuzlukla sonuçlanmasında oldukça etkilidir. Cemil Kâmi, Şirin'in kendisine olan duygularını, şu sözleriyle ifade eder:

*“(...) karımı seviyorum, karım ise beni sevmiyor. Beni hiçbir zaman sevmemi; hatta evliliğimizin ilk günlerinden beri beni sevmiyor. Tek bir gün dahi, beni sevdiğini söylemedi.”*²⁵¹

Şirin kendisine duyulan bu sevgi karşısında oldukça kayıtsızdır. Cemil Kâmi ile evli olmasına rağmen, Luc Saint-Gemme ile ilişkisinin olması, Şirin'in bu kayıtsızlığının en belirgin örneğidir. Öyle ki, Şirin'in Cemil Kâmi'yi bir çocuk olarak değerlendirir.

²⁵⁰ Farrère, s. 27.

²⁵¹ Farrère, s. 87.

*“Kıskançlık gösterilerine girişmeye niyetlendiğinizde, benim zavallı Cemil Kâmi’yi konuşturmayın... o, doğuştan bir çocuktur...”*²⁵²

Cemil Kâmi’yi bir eş olarak görmeyen Şirin, bu durumun başkaları tarafından bilinmesinden de rahatsızlık duymaz. Şirin bu durumu kızı Günay ile yaptığı bir konuşmada açıkça dile getirir:

*“–Ama, neden? neden benim oraya... senin hiçbir şeyin, benimde hiçbir şeyim ve hatta hiçbir zaman pek fazla bir şey olmamış olan Cemil Kâmi’ye dönmemi istiyorsun?”*²⁵³

Şirin ile Luc Saint-Gemme’in ilerleyen ilişkileri, Cemil Kâmi’nin kulağına kadar gelir ve artık her şeyden haberdar olan Cemil Kâmi, ne yapacağını bilemez. Üstelik Şirin, Cemil Kâmi’nin bu durumdan haberdar olduğunu bilmesine rağmen, Luc Saint-Gemme ile İstanbul’a gitme planları yapar. Şirin’in bu planları, Cemil Kâmi’nin sessizliğini bozmasına neden olur. Böylelikle Cemil Kâmi, daha yüz yüze tanışmamasına rağmen, Lâle’nin sevgilisi Villandry ile konuşmak ister. Villandry ve Lâle’nin de, Şirin ve Luc Saint-Gemme ile İstanbul’a gidecek olması, Cemil Kâmi’nin Villandry ile konuşmak istemesinin nedenidir. Cemil Kâmi’nin içinde bulunduğu huzursuzluğu ve çaresizliği, yazar *“Öylesine bir sıkıntı içinde idi ki... ve de, sokakta konuşulmayacak derecede yüksek sesle konuşmasını sürdürüyordu.”*²⁵⁴ şeklinde betimler. Cemil Kâmi ise bu durumdan kurtulmak adına Villandry’den yardım almak ister.

*“–Sayın profesör... sizden bir nasihat istiyorum... bu, benim için bir şeref olacaktır. Sizi, böyle bir saatta caddede durdurmanın mazereti de budur.”*²⁵⁵

Cumhuriyet’in ilanından sonra hiç kuşkusuz Türk toplumu büyük bir değişim sürecine girer. Dolayısıyla bu toplumun geleneksel yapısı ve değer yargıları yavaş yavaş değişmeye başlar. Bu değişim karşısında, bu toplum bireylerinin yeni değerlere uyum sağlaması doğal olarak hemen gerçekleşmez. Bu bağlamda, Cemil Kâmi Cumhuriyetten sonraki dönemde değişime uyum sağlayamayan bir kişilik olarak karşımıza çıkar. Nitekim yazar Cemil Kâmi’nin bu durumunu *“Modern Türkiye’nin bu önemli kişisi ne batı davranışlarına kendisini uydurabilmiş, ne de batı psikolojisini kabul*

²⁵² Farrère, s. 87.

²⁵³ Farrère, s. 174.

²⁵⁴ Farrère, s. 85.

²⁵⁵ Farrère, s. 89.

edebilmişti.”²⁵⁶ şeklinde betimler. İçinde bulunduğu durumun bilincinde olan Cemil Kâmi ise ne tam olarak eski değerlere bağlı kalabilen ne de yeni değerlere uyum sağlayabilen yapısını şu şekilde açıklar:

*“–O! Kastettiğiniz o gün hiç gelmeyecek. Şu son beş-altı seneden beri Türkiye’de siyaset çok değişmiştir. Ve, kendimi yeni usullere pek uygun görmüyorum.”*²⁵⁷

Büyük bir ikilem içinde olan Cemil Kâmi, eşini çok sevdiği için ondan ayrılmak istemez, ama eşinin yaptıklarını da gururuna yediremez. Cemil Kâmi’nin içinde bulunduğu bu ikilem, onun başkaları tarafından eleştirilmesine de neden olur. Bu eleştiriler aynı zamanda Cemil Kâmi’nin toplumdan dışlandığının da göstergesidir. Bunun en önemli nedeni ise Cemil Kâmi’nin, eşinin başka erkeklerle beraber olduğunu bilmesine rağmen hala evliliğini sürdürüyor olmasıdır. Bu durum, toplumda ileri gelen insanlardan biri olan, Lâle’nin aile dostu Osman Senâî’nin gözünden şu şekilde aktarılır:

“–Oh! Şirin hanımın kocası, şimdiki kocası... acımaya layık bir kimse değildir. Belki de, Ankara’da kendisine rastlamışsınızdır... politikacıdır... Cemil Kâmi adında biri... Esasında, en ufak bir önemi olmayan bir kimse... Karısının yaptıklarını ve de yapmakta olduklarını bilmemesine imkân yoktur. Ve her şeye de katlanmaktadır.

–Tanrım! bu zavallı kimse, belki de karısını sevmektedir... Ve böyle olunca da...

Osman Senâî kesin konuştu:

*–Böyle olunca da, hiç özürü de olamaz. Zira, karısını tutmasının tek nedeni kendi aşağılığından başka bir şey olamaz.”*²⁵⁸

Cemil Kâmi’ye yönelik yapılan bu eleştiriler, aynı zamanda onun karakterini de yöneliktir. Eşinin onu aldattığını bilmesine rağmen, hala ondan boşanmak istemeyen Cemil Kâmi, toplumda namusu olmayan biri olarak değerlendirilir. Bu durum yine Osman Senâî’nin şu açıklamalarıyla gözler önüne serilir:

“Sizde olduğu gibi, bizde de, namuslu bir erkeğin evlenemeyeceği çok güzel ve tatlı kadınlar vardır. Evlilik çok tehlikeli bir şeydir ve sonuçlar da gözümüzün önünde: Cemil Kâmi! Önlerinde ismini iki-üç kez tekrarlamış olmam nedeniyle misafirlerim beni affetsinler, bu Cemil Kâmi, belki de, siyasete girmeden ve de bu tatlı Şirin’le

²⁵⁶ Farrère, s. 88.

²⁵⁷ Farrère, s. 88.

²⁵⁸ Farrère, s. 145.

evlenmeden önce namuslu bir kimse idi. Ne var ki... bu gün... en iyisi, daha fazla bir şey, söylemeyelim.”²⁵⁹

Cemil Kâmi, Şirin’in neler yapabileceğini anlayacak tecrübeye sahiptir. Şirin’in Fuat Ziya Paşa ile evli olduğu sırada söylediklerini tamamen gerçekleştirmesi, Cemil Kâmi’nin bu tecrübesinin oluşmasında etkindir.

“Oh! fakat... kadınlar var, kadınlar da var... Benimki, ilk kocası Fuat Ziya Paşa’yı terk ettiğinde de, epeyce evvelinden kendisine söylemişti... ve söyledikten sonra da söylediğini yaptı.(...)”

–Görüyorsunuz ki, sayın profesör, boşuna endişelenmiyorum. Şirin hanım Fuat Ziya’ya kendisini terk edeceğini açıklamıştı... ve onu terk etti. Şimdi de, bana açıklamış durumda... dolayısıyla, olacaklardan en ufak tereddüttüm yok.”²⁶⁰

Cemil Kâmi ile Şirin’in evliliği, onarılması mümkün olmayan bir hal alır. Cemil Kâmi’nin Şirin’i istemesi ona duyduğu aşk ve sevgiye bağlıyken, Şirin’in Cemil Kâmi’yi istemesi, yeni rejimde söz sahibi olan Cemil Kâmi sayesinde, özgür olabilme isteğine bağlıdır. Şirin bu durumu şu sözleriyle belirgin bir şekilde ortaya koyar:

*“Ona ilk aşık olduğumda, bana katiyetle Fuat Ziya Paşanın haremine uymayan bir kadın gibi geldi. Bana aşık olduğu için değil de, size söylemiştim... ancak, hür olmak istediği için beni kabul etti. Benimle evlendiğinde bir Parislinin karısı imiş gibi olacağını zannediordu.(...) Bana ‘evet’ demesinin nedeni, sadece hür olma isteği değil ve fakat, aynı zamanda, kendisinin hırslı olmasıydı. İlk kocası, Fuat Ziya, eski rejimde bakandı...”*²⁶¹

İçinde bulunduğu zamanın koşullarına ayak uyduramayan Cemil Kâmi, bu durumdan şikâyetçidir. Cemil Kâmi’ye göre, bu yeni rejimin en büyük etkisi kadınlar üzerinde görülmüştür. Cumhuriyet’in ilanıyla, kadınlar özgür olma arzularıyla eşlerinden uzaklaşmışlardır.

*“–Sayın profesör; eskiden, kadınlarımız bizlerindi... şimdi ise, ancak kendilerine aitler... özgürlükten anladıkları bu... bizler, halen böylesine bir özgürlüğe alışmış değiliz... kadınlarımıza gelince, onlar hiç değiller.”*²⁶²

²⁵⁹ Farrère, s. 145.

²⁶⁰ Farrère, s. 91.

²⁶¹ Farrère, s. 88-89.

²⁶² Farrère, s. 95.

Bu noktada Claude Farrère'in Cumhuriyetten sonra Türk kadınlarında görülen değişimleri objektif bir bakış açısıyla değerlendirdiği söylenemez. Kuşkusuz Türk toplumunun önemli bir parçası olan kadınlarımızın, Cumhuriyet'in ilanından sonra, toplumsal konumunda ciddi değişimler yaşanır. Ancak bu durum, Türk kadınlarının ailelerinden ve eşlerinden uzaklaşmasına yol açmaz.

Hayatı karmakarışık bir hale gelen Cemil Kâmi, yaşanan tüm bu olaylarda eşini, onun kişiliğini yargılamaz. Ona göre tüm bunların yaşanmasına neden olanlar, Cumhuriyet'in ilanı ile gelen yeni değerlerdir.

*“Öyle ise, neyi yapmamızı istiyorsunuz? Sizlerin batı kanunları... örfleriniz... henüz, bizlerce kabul edilme hakkına sahip değiller... Kötülüğün tümü, işte bu hususta dayanmakta... hepimiz birden ölmekteyiz... göreceğiz... daima bizlerin dostu olan siz, bizi kurtarabilecek bir şey görebiliyor musunuz? Beni kurtaracak hangi bir şey...”*²⁶³

Cemil Kâmi eşi, ona ihanet etmiş olsa da bunu göz ardı eder. Aldatılan eş olmasına rağmen kendi durumundan ziyade, Şirin'in içinde bulunduğu durumu önemser.

*“Profesör beyefendi! Karım beni terk etmek istiyor... ben ise, hiç mi hiç istemiyorum. Ayrıca, benden sonra gelecek olanın, sizin de hiç saygı duymadığınız o değersiz mösyö Saint-Gemme'in... karımın kendisinden daha az saygın bir kimsenin olmasını hiç istemiyorum. Ayrıca da, bir zamanlar benim karım olan bir kadının, bu türlü bazı aşağılanmalarla karşılaşmasını hiç istemiyorum...”*²⁶⁴

Görüldüğü gibi, Cumhuriyet'in ilanı ile Türk toplumunda meydana gelen köklü değişimler sosyal yaşamı büyük ölçüde etkilemiştir. Bu değişimler, her alanda olduğu gibi, kadın-erkek ilişkilerinde de kendisini gösterir. Nitekim Cemil Kâmi'nin içinde bulunduğu durum bunu gözler önüne serer. Cemil Kâmi, Cumhuriyet değerlerine uyum sağlamakta güçlük çeker ve kendisini bu değerlere uygun biri olarak görmez. Diğer tarafta, bu değerlerin etkisiyle, değiştiğine inandığı karısına söz geçiremez. Böylelikle Cemil Kâmi'nin, Cumhuriyet'in ilanı ile yeni bir kimlik kazanan Türk toplumunun kurallarına uymakta zorlanan, bu nedenle eşi üzerindeki kontrolünü kaybetmiş olan Cumhuriyet erkeği olduğu söylenebilir.

²⁶³ Farrère, s. 96.

²⁶⁴ Farrère, s. 92.

2.3.2.2. Osmanlı Erkeği İmgesi

2.3.2.2.1. Fuat Ziya Paşa

Şirin'in ilk kocası olan Fuat Ziya Paşa, tam anlamıyla bir Osmanlı beyefendisidir. Ellili yaşlarda olan, Osmanlı Devleti'ne olan sevgi ve saygısını kişisel çıkarlarının üstünde tutan Fuat Ziya Paşa, VI. Mehmet zamanında hariciye vekilidir. Devlet adamı olan Fuat Ziya Paşa'nın en göze çarpan özelliği, geleneklerine bağlı olmasıdır. Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından sonra, hem görevinden hem de eşi Şirin'den ayrılan Fuat Ziya Paşa kayıplara karışır.

Eserde, mesleğine ve yaşına yer verilen Fuat Ziya Paşa'nın, fiziksel görünümüne ya da konuşmalarına yer verilmemiştir. Ancak diğer karakterlerin Fuat Ziya Paşa hakkındaki yorumları, Fuat Ziya Paşa'nın kişiliği ile ilgili bilgileri verir. Fuat Ziya Paşa ile Şirin 1919 yılında evlenirler; 1923 yılında, Cumhuriyet'in ilanından sonra, boşanırlar. Dört yıl evli kalan çiftin kızları olan Günay, anne ve babası boşandıklarında dört yaşındadır. Fuat Ziya Paşa'nın bu evliliği, Şirin'in teyzesinin kızı olan Lâle'nin şu cümleleriyle ifade edilir:

*“Harpten hemen sonra, 1919'da Şirin onunla evlendi. O sıralarda en az ellisindeydi... Şirin ise, on dokuzunda. Ne var ki, herkes Fuat Ziya'nın büyük vezirler olacağından emindi... o zamanlarda, daha büyük vezirler vardı... 1919'da...”*²⁶⁵

Fuat Ziya Paşa, Osmanlı Devleti zamanında güçlüyken, bu devletin zayıfladığı sıralarda gücünü yitirmeye başlayan Osmanlı erkeğini temsil eder. Eserde Osmanlı Devleti'nin yıkılmasının ardından, Cumhuriyet'in ilan edilmesiyle kayıplara karışan Fuat Ziya Paşa, Osmanlı Devleti'nin yıkılışının sembolü olarak yer alır. Fuat Ziya Paşa'nın ortadan kaybolması, Lâle aracılığıyla şu şekilde aktarılır:

*“—Sonra... 1920'lere kadar Fuat Ziya Hariciye'yi elinde tutuyordu. Fakat, 1922'de Mustafa Kemal geldi... ve, Fuat Ziya dünyadan kayboldu, gitti. Şirin'de 1923'te boşandı...”*²⁶⁶

Fuat Ziya Paşa'nın Osmanlı Devleti ile var olması, Şirin'in ikinci eşi Cemil Kâmi'nin şu sözleriyle belirgin bir biçimde göze çarpar:

“—Netice itibariyle, ben Fuat Ziya değilim! Fuat Ziya, her şeyden önce, çok yaşlı bir adamdı!.. bir yıkıntı!.. bir insan yıkıntısı! ayrıca, siyasi bir yıkıntı da... Fuat Ziya,

²⁶⁵ Farrère, s. 27.

²⁶⁶ Farrère, s. 27.

sultanların varoldukları zamanda vardı... ve sultanların ölümünden sonra, kendi var oluşu da bitti.”²⁶⁷

Bu noktada Claude Farrère, Cumhuriyet’in ilanından sonra Türk toplumunda yaşanan gelişmelerin aile üzerinde nasıl bir etkiye sahip olduğunu okuyucuya sezdirir. Yazar bu etkiyi ailede bir yıkım olarak gözler önüne serer. Bu bağlamda, Fuat Ziya Paşa’nın, Cumhuriyet’in ilanından sonra eşini terk etmesi, bilinçli olarak okuyucunun dikkatine sunulur.

Fuat Ziya Paşa, en az Cemil Kâmi kadar, Şirin’in başka erkeklerle olan ilişkilerinden haberdardır. Buna rağmen, Şirin ile ayrıldıktan sonra ona karşı oldukça dürüst ve cömert davranır. Boşanacak olmaları Fuat Ziya Paşa’nın, Şirin’e yüklü miktarda para bırakmasına engel olmaz. Bu durum Şirin’in şu ifadeleriyle dile getirilir.

*“–Doğru! Fuat Ziya bana epeyce, tahvil ve sened devretmiştir. Mükemmel bir insandı. Oh! mösyö Saint-Gemme... kocalarım açısından, hep şanslı olmuştumdur... ve Cemil Kâmi’yi de terk edeceğimde, eminim ki, o da Fuat Ziya kadar efendice davranacaktır.”*²⁶⁸

Fuat Ziya Paşa’nın yakın bir arkadaşı, aynı zamanda Lâle’nin de aile dostu olan Osman Senâî Fuat Ziya Paşa’nın, Şirin’den boşanmasını yerinde olan bir davranış olarak değerlendirir. Çünkü ona göre, Cemil Kâmi Şirin ile olan evliliğini sürdürdüğü için namusu olmayan biri; Fuat Ziya Paşa Şirin ile olan evliliğini sonlandırdığı için namusu olan biridir. Claude Farrère’in, Fuat Ziya Paşa ve Cemil Kâmi karşılaştırmasının daha iyi anlaşılabilmesi için, farklı bir bakış açısına sahip olan Osman Senâî’nin düşüncelerine yer verdiği söylenebilir.

*“Ah! Daha masum genç bir kızken, Şirin hanıma benim gerçek arkadaşlarımdan biri, başka türlü bir kimse... Fuat paşa aşık olmuştu. Fakat, bize dışarıdan ithal edilmiş fikirlere kapılan Şirin hanım olması gerekenden farklı şekilde davranmaya başlayınca, Fuat Ziya, duygularına zorla hakim olarak onu boşadı... bir beyefendiye yaraşır şekilde onu boşadı. Görüyorsunuz ya, mösyö Saint-Gemme, bu gün dahi, bizde hala namuslu insanlar vardır.”*²⁶⁹

Kısacası, Fuat Ziya Paşa, Osmanlı Devleti ile var olan ve o dönemin değerlerine önem veren Osmanlı erkeği olarak betimlenir. Fuat Ziya Paşa’nın içinde bulunduğu

²⁶⁷ Farrère, s. 91.

²⁶⁸ Farrère, s. 107-108.

²⁶⁹ Farrère, s. 145-146.

sıkıntılı dönem, aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin eski gücünü yitirmeye başladığı zamanlardır. Bu noktada Claude Farrère, Osmanlı Devleti ile Fuat Ziya Paşa'yı örtüşdürür. Gücünü Osmanlı Devleti'nin varlığıyla bulan Fuat Ziya Paşa, bu devletin yıkılmasıyla birlikte kendisini her şeyden soyutlar. Claude Farrère, Fuat Ziya Paşa'nın ailesinde yaşanan sıkıntıları ve onun toplumdan soyutlanmasını büyük bir ustalıkla işler. Claude Farrère'in bu eserinde, Fuat Ziya Paşa karakterine yer vermesinin nedeninin, karışıklıklar içinde verilen karakterler sayesinde olay örgüsünün daha iyi anlaşılmasını sağlamak olduğu söylenebilir. Bir tarafta Cumhuriyet erkeğini temsil eden Cemil Kâmi karakterine yer verilirken, diğer tarafta Osmanlı erkeğinin temsilcisi Fuat Ziya Paşa'ya yer verilir. Farklı kişilik özelliklerine sahip ve farklı dönemlerde yer alan Fuat Ziya Paşa ve Cemil Kâmi'nin, Şirin'in eşleri olması yazarın bu konuyu ironik bir üslupla ele aldığıın göstergesidir.

2.3.2.2.2. Osman Senaî

Osman Senaî, Osmanlı toplum değerlerine sıkı sıkıya bağlı olan bir Osmanlı erkeği olarak betimlenir. Osman Senaî, hem Fuat Ziya Paşa'nın hem de Lâle'nin babasının yakın bir arkadaşısıdır. Claude Farrère'in "*Eski devrin insanı gerçek bir Türk olan (...)*"²⁷⁰ şeklinde tanımladığı Osman Senaî, uzun yıllar boyunca Paris'te yaşadktan sonra İstanbul'a döner. Yazar Osman Senaî'nin özelliklerini şu cümlelerle ifade eder:

"Çok eski bir vezirler ve valiler soyundan gelmekte idi. Altmış yaşlarında, oturmuş ve geçkin bir bey idi. Ve, imparatorluk hükümetlerinin kendisini elçilik başkatibi veya başka bir görevle Türkiye'nin dışında, Londra ve Paris'te çalıştırmış olmasına rağmen, yaşı modanın bu günkü gerekleri ile pek uygunluk göstermiyordu."²⁷¹

O dönem Türk toplumunda, iyi bir sosyal konumu olan Osman Senaî'nin en göze çarpan özellikleri, ağırbaşlı yapısı, bilgisi ve ölçülü davranışlarıdır. Osman Senaî'nin bu yapısının, yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, hem aldığı eğitimden hem de soylu bir aileden geliyor olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Yazarın "*Osman Senaî'nin ince mizahı ve de yanına yaklaşılmaz eğitimi*"²⁷² ifadesi, Osman Senaî'nin aldığı eğitimin seviyesini gözler önüne serer. Yazarın da belirttiği gibi, ince bir mizaha sahip olan Osman Senaî, bu yönünü Luc Saint-Gemme ile olan ilk karşılaşmasında

²⁷⁰ Farrère, s. 144.

²⁷¹ Farrère, s. 72.

²⁷² Farrère, s. 75.

kullanır. Luc Saint-Gemme'in Türkiye'deki kentleşmeyi eleştirdiği sırada Osman Senaî'nin *"-Büyük bir gerçeği ortaya attınız! Öyle ise, sevgili efendim, siz hemen memleketinize dönünüz!"*²⁷³ şeklindeki kinayeli ifadeleri, onun ince mizahını açıkça gözler önüne serer.

Osman Senaî'nin öne çıkan diğer bir özelliği ise, belki de mesleğinden kalan bir alışkanlıkla, farklı ülkelerde ve farklı şehirlerde bulunmaktır. Seyahat etmeyi çok seven birisi olarak Osman Senaî sık sık Ankara'da da bulunur. Yazar, Osman Senaî'nin seyahat etmeyi seven yönünü, şu şekilde ortaya koyar:

*"Sıklıkla seyahatlere çıkıyordu. Seyahatte olmadığı zamanlarda da, genelde İstanbul'da yaşıyor, günlerini ya şehirdeki eski konağında veyahut da Boğaziçi'ndeki yalısında geçiriyordu. Bununla beraber, sıklıkla, Ankara'da şurada-burada görünüyordu."*²⁷⁴

Eserde, Fransız Yazar Luc Saint-Gemme, Fuat Ziya Paşa'nın eski eşi Şirin ile evlenmeye karar verdiğinde, Şirin'in ikinci eşi olan Cemil Kâmi, Luc Saint-Gemme'e bir mektup yollar. Bu mektupta Cemil Kâmi, Luc Saint-Gemme'in Şirin ile evlenmeden önce, mutlaka Osman Senaî ile görüşmesi gerektiğini şu cümlelerle dile getirir:

"(...)Beyefendi hadise şu: hiç kimseden ve özellikle benden herhangi bir karşı koyma olmayacağı için boşanma ilâmını çok yakında elde edecek olan eşim Şirin hanımla evlenme girişimlerinde bulunuyorsunuz.

Bunu gayet güzel yapabilirsiniz ve tekrar ediyorum, benim bu hususta söyleyeceğim hiçbir şey yok. Ancak, bununla beraber, sizin bilmediğiniz ve bilmeyi isteyebileceğiniz pek çok şeyi bilmekteyim. Onları size ben söyleyecek değilim. Bununla birlikte, susma mecburiyetinde olmayan diğer kişilerde var. Mesela, dün Ankara'dan hareket edip şu sıralarda İstanbul'da, Nur-u Osmaniye'deki konağına girmekte olan ve sizinde tanımış olduğunuz, o yanına kolayca yaklaşılamayan Osman Senaî bey... (...) Osman Senaî, pek fazla ayrıntı istemediğiniz takdirde, size çok faydalı olacak bazı gerçeklerden söz edecektir.

*Beyefendi... sizin yerinizde olsa idim, Şirin hanımla evlenmeden önce Osman Senaî ve Leylâ ile görüşürdüm."*²⁷⁵

²⁷³ Farrère, s. 78.

²⁷⁴ Farrère, s. 73.

²⁷⁵ Farrère, s. 137.

Başlangıçta, bu mektubu dikkate almayan hatta Cemil Kâmi ile “–Tanrım! kocular... onları aldatmanızdan sonra, ne kadar da aptallaşırlar! İmzasız bir mektubu dikkate alacak, en ufak bir şekilde dikkate alabilecek akli başında bir erkeğin bulunabileceğini düşünen biri!”²⁷⁶ diyerek alay eden Luc Saint-Gemme, sonrasında hem Leylâ Hanım ile hem de Osman Senaî ile görüşecektir. Luc Saint Gemme’in, Osman Senaî ile olan görüşmesi, son derece dikkat çekicidir. Bu noktada Claude Farrère, Osman Senaî aracılığıyla, hem Türk toplumunun düşünce yapısı hem de bu toplumun yaşayış biçimi hakkındaki bilgileri, okuyucunun dikkatine sunar.

Eserde, İstanbul’da son derece görkemli bir konakta yaşayan Osman Senaî’nin düşünce yapısı, onun sahip olduğu bu konakla bağdaştırılır. Yüksek katlara sahip olan bu konak, Osmanlı değerlerine bağlı kalan Osman Senaî’nin, gelenekçi yapısını gözler önüne serer. Bu konağın dış görünümü, yazarın şu ifadeleriyle betimlenir:

“Bu sıralarda Saint-Gemme’in taksisi oldukça yıpranmış ahşap büyük bir binanın kapalı kapısı önünde durdu. Giriş katının üstünde iki kat... daha fazla değil. Ancak, geniş ve yüksek katlar. Kapı etkileyici. Saint-Gemme kapının kalın demir tokmağına vurduğunda, ses içerideki girişe aksederek kocaman bir davul gibi gürledi. (...) Nihayet, tokmağın sesine geldiler. Sadece bir hizmetçi değil... dört kişi birden kapıda belirdi. Osman Senaî’nin konağında pek çok yardımcı bulunuyordu.”²⁷⁷

“Kapalı camların ardında bir yelken gibi gerilmiş o tertemiz perdelerin daha da beyazlaştırdığı geniş ve yan yana dizilmiş pencereleriyle daha da seviyeli bir hava kazanmış olan bina, tüm asaletiyle duruyordu. Kalın gövdeli asırlık ağaçlarla çevrili o öylesine sade ve fakat aynı zamanda her çizgisiyle saygınlığı ve her kemeriyle gücü belli olan eski konaktan gerçek bir görkem fışkırıyordu. Bu mimaride mantıklı, doğru ve sağlam olmayan hiçbir şey yoktu. Ve, böyle bir evden çıkan önerilerin de, bilge öneriler olması gerekiyordu... Gayet tabii... biraz katı öneriler...”²⁷⁸

Yukarıdaki alıntıda da görüldüğü gibi, bu konağı detaylarıyla birlikte betimleyen yazarın, Türk kültürü hakkında geniş bir bilgi birikimine sahip olduğu söylenebilir. Dolayısıyla yazar, bu yönüyle okuyucunun zihninde gerçeğe yakın görüntüler oluşturur. Yazar, Osman Senaî’nin düşünceleri ile konağın görünümü arasında doğrudan bir bağ kurar. Osman Senaî’nin böylesine büyük bir konağa ve birden fazla yardımcıya sahip

²⁷⁶ Farrère, s. 137-138.

²⁷⁷ Farrère, s. 141.

²⁷⁸ Farrère, s. 146.

olması, onun maddi durumunun oldukça iyi olduğunu gözler önüne serer. Aynı zamanda Luc Saint-Gemme'in Osman Senaî'yi ziyarete geldiği sırada, Osman Senaî'nin evinde bulunan arkadaşları, Osman Senaî'nin aristokrat yapısını, belirgin bir şekilde ortaya koyar. Osman Senaî arkadaşlarını, misafiri olan Luc Saint-Gemme'eşu şekilde tanıtır:

*“Paşa efendim, size harikulade profesör Villandry'nin, hepimizin benzersiz dostu Lâle hanımı ameliyat etmiş profesör Villandry'nin arkadaşı mösyö Luc Saint-Gemme'i takdim etmekten şeref duyarım. Mösyö Saint-Gemme, işte sevgili paşa Ercüment Ali, eski Trabzon valisi... Ve işte, general Ahmet Tahir paşa... eski maliye bakanı... Paşa efendim, işte mösyö Luc Saint-Gemme... mösyö Luc Saint-Gemme, paşa sizlerin Saint-Cyr okulunun eski talebelerindendir...”*²⁷⁹

Osman Senaî, Cumhuriyet'in ilanı ile topluma kazandırılan yeni değerlere tümüyle sahip çıkmasa da, ülkesini çok seven birisi olarak bu yeni değerlere karşı çıkmaz. Köklü değişim sürecinde yer alan toplumların, geçmiş değerlerine de sahip çıkarak, yeni değerleri bilinçli bir şekilde sentezlemesi ve bunları çağın gerektirdiği biçimde yaşaması, son derece önemlidir. Bu noktada Claude Farrère, toplumsal değişme yaşanan bir toplumun eski değerlerine de sahip çıkması gerektiğini okuyucuya derinden hissettirir. Bu durum yazarın Osman Senaî'nin özelliklerine yer verdiği sırada şu sözleriyle aktarılır:

*“İngiltere, İtalya ve Fransa'da pek çok mülke sahip, çok zengin bir kimse idi; ancak, dışarıya gidip yeni kurulmuş cumhuriyet hakkında ileri-geri konuşmamayı tercih ediyordu; zira, kendisi, tenkid edilecek pek çok şeyi görmesine karşın, milletin üst menfaatleri açısından susmayı yeğleyen o çok dürüst kimselerdendi.”*²⁸⁰

Hem Osmanlı dönemine hem de Cumhuriyet dönemine şahitlik etmiş olan Osman Senaî, her iki dönemin gerekliliklerine de uyum sağlayabilmiştir. Yazarın şu sözleri bu durumu destekler:

*“Böylece, eski değer yargılarına bağlı olan Osman Senaî, yeni değerlerden kendi anlayışına uygun olanları kabul etmekten geriz kalmadı; özellikle ziyaretler, çaylar, gezintiler piknik ve ya bahçe toplantıları gibi yeni sosyal yaşamda yer alan yeniliklere kendisini hemen uydurdu.”*²⁸¹

²⁷⁹ Farrère, s. 142.

²⁸⁰ Farrère, s. 73.

²⁸¹ Farrère, s. 73.

Osman Senaî'nin bu uyumu aynı zamanda Lâle'yi ziyaret ettiği sırada da açıkça ortaya konulur. Lâle'nin ameliyatı sonrasında onu evinde ziyaret eden Osman Senaî, bu sırada Lâle'nin evinde bulunan kadın ziyaretçilerle beraber konuk edilir. Eski değerlere bağlılığıyla dikkat çeken Osman Senaî, bu ortamda bulunmaktan rahatsız olmaz.

*“Leylâ'nın hafifçe gülümsemekte olduğu bu sırada, artık, her halükârda, çarşaf ve harem devrelerinin kapanmış olduklarını kanıtlayan bir misafir geldi. Odaya, Pembe hanımla herhangi bir kan veya diğer bir akrabalığı olmayan çok şık giyimli yaşlı bir bey girdi. Adı Osman Senaî beydi.”*²⁸²

Osman Senaî'nin bu ziyareti sırasındaki davranışları, özellikle bayanlara karşı olan tutumu, onun, Fransız erkeklerle karşılaştırılacak kadar nazik bir bey olduğunu ortaya koyar.

*“Odaya girer girmez, Lâle şezlongundan kalkarak kendisini en nazik şekilde karşıladı. Pembe hanım da kalkmak istedi; ancak, Osman Senaî yaşlı hanımın kalkmasını önledi. Sonra da, kendisine uzanmış her iki eli aldı ve birbiri ardına öptü. François Villandry orada olsa idi, muhakkak ki, bu günkü Türk erkeklerinin Türk kadınlarına, aynı Fransız erkeklerinin Fransız kadınlarına davrandıkları gibi davrandıklarını söyleyecekti. Ve, o anda, Pembe hanımın evinde topluluk herhangi bir Fransız topluluğunun aynısı idi; (...)”*²⁸³

Bu noktada Pembe Hanım'ın evinde bulunan insanlar ile Fransızların benzerliklerine yer verilmesi dikkat çekicidir. Bu durum aynı zamanda o dönem Türk toplumunun belli bir kesiminin, batı yaşayış tarzının etkisinde kaldığını ortaya koyar.

Osman Senaî'nin dikkat çeken bir başka özelliği ise kesin ve değişmez olan yargılara sahip olmasıdır. Daha önce, Cemil Kâmi ve Fuat Ziya Paşa'dan söz ederken, Osman Senaî'nin bu görüşlerine ait alıntılara yer verildiği için burada üzerinde durulmayacaktır.

Görüldüğü gibi, Osman Senaî'nin eski değerlere, gelenek ve göreneklere bağlı kalan Osmanlı erkeğinin somut örneği olduğu söylenebilir. Osman Senaî o dönemde, Türkiye'nin içinde bulunduğu koşullardan duyduğu rahatsızlığı kendi söylemiyle “– Devrim görmüş bu zavallı memleketin örflerinin, artık, eskiden olduklarının aynısı olmadıklarını üzümlere tespit edenlerdenim. Fakat, ne yapabiliriz ki? Siz batılılardan çok önemli bir kimsenin dediği gibi “Zaman geçiyor ve onu durdurabilecek hiç bir şey

²⁸² Farrère, s. 72.

²⁸³ Farrère, s. 72.

yok!’”²⁸⁴ şeklinde dile getirir. Ancak bu durum, onun Türk toplumunda yaşanan değişimlere uyum sağlamasına engel olmaz. Claude Farrère ustaca oluşturduğu bu karakterin özelliklerini akıcı bir üslupla okuyucuya tanıtır. Yazar Osman Senâî aracılığıyla, Cumhuriyetle birlikte Türk toplumunda yaşanan değişmeler karşısında, bireylerin yeni çağın gerekliliklerini kendi toplumuna yabancılaşarak yaşamaması gerektiğini gözler önüne serer.

²⁸⁴ Farrère, s. 144.

SONUÇ

Fransız edebiyatına birçok edebi türde yapıtlar kazandıran Claude Farrère'in Türkiye'ye ve Türklere karşı son derece büyük bir ilgisi ve tutkusu vardır. Yazarın on bir kez Türkiye'de bulunduğu bilinmektedir. Bu noktada yazar, Türk toplumunu yakından gözlemleyerek Türkiye'ye ve Türk toplumuna ilişkin değerlendirmelerine çoğu eserinde yer verir.

Claude Farrère'in ele aldığımız *Ankaralı Dört Hanım* eserinde yazarın Türkiye ve Türk toplumuna ilişkin gözlemleri yer alır. Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk toplumunda meydana gelen değişimleri ele alan yazar, bu değişimlerin etkisini özellikle Türk kadın karakterleri üzerinden okuyucuya sunar. Bu bağlamda, çalışmamızda Claude Farrère'in Cumhuriyet'in ilanından sonra, köklü bir değişim sürecine giren Türk toplumuna ilişkin bakış açısını değerlendirmeye çalıştık.

Claude Farrère'e göre Türkiye'de Cumhuriyet'in ilanının Türk toplumu üzerinde hem olumlu hem de olumsuz etkileri vardır. Yazar bir yandan Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte Türk toplumunun gelişmeye ve modernleşmeye başlamasının üzerinde dururken, diğer yandan Türk toplumunun Cumhuriyet'in etkisiyle eski değerlerden uzaklaşmasının, bu toplum için faydalı olmayacağını savunur.

Çalışmamızın birinci bölümünde, Claude Farrère'in yaşamı ve yaşamının onun edebi kimliği üzerindeki etkilerini gördük. Edebiyat dünyasıyla da yakından ilgilenen yazarın mesleki hayatı, Deniz Akademisi'nde deniz subayı olması ile başlar. Mesleği dolayısıyla farklı ülkelere seyahatler gerçekleştiren yazar, özellikle Uzak Doğu ülkelerinde sık sık bulunur. Yazar, kendisi gibi deniz subayı olan Pierre Loti'den edebi anlamda oldukça etkilenir. Pierre Loti'nin eserlerinde, onun Türklere olan dostane gözlemlerine ve değerlendirmelerine tanıklık eden Claude Farrère, Pierre Loti'nin eserlerinde böylesine övgüyle bahsettiği Türkleri yakından tanımak adına, Türkiye'ye birden fazla seyahat gerçekleştirir. Claude Farrère'in başlangıçta Türklere karşı olan nefret duygusu bu seyahatlerin etkisiyle tam anlamıyla bir değişiklik göstererek sevgi ve ilgiye dönüşür. Böylelikle yazar artık Türkleri konu alan eserlerini edebiyat dünyasına kazandırmaya başlar.

Çalışmamızın ikinci bölümünde ise, yazarın Türkleri konu alan *Ankaralı Dört Hanım* eserinde yer verilen imgeleri gördük. Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde

Türk toplumunda yaşanan gelişmelerin, bu toplumun bireyleri özellikle kadınları üzerindeki etkisini ele aldık. Bu bağlamda eserde yer alan kadın karakterleri, Cumhuriyet kadını imgesi, Osmanlı kadını imgesi, Anne imgesi ve Çocuk imgesi olmak üzere dört farklı imge altında topladık. Claude Farrère'e göre, bu dönem Türk toplumundaki kadınlar iki farklı özellik göstermektedir. Bunlardan ilki, Cumhuriyet ilan edilmeden önce toplumun geleneksel değerlerine, eşine ve çocuklarına sıkı sıkıya bağlı, ahlak kurallarına önem veren Türk kadınıyken; ikincisi ise Cumhuriyet'in ilanından sonra her alanda farklılık göstermeye başlayan, toplumun geleneksel ve ahlak değerlerinden uzaklaşan, özgür olma arzularını kendi değer yargılarından önde tutan Türk kadınıdır.

Claude Farrère Cumhuriyet'in ilanından sonra, batılılaşmayı tamamen yanlış algılayarak eski değerlerden kopan Türk kadınının mutsuzluğunu gözler önüne sermiştir. Yazar Türk kadınlarının bu mutsuzluğunu, tüm kadınlar için son derece önem taşıyan annelik duygusu çerçevesinde de ele almaktadır. Cumhuriyet'in ilanından önceki dönemde Türk toplumundaki anne-kız ilişkileri sağlam temeller üzerine kuruluyken; Cumhuriyet'in ilanından sonraki dönemde anne-kız ilişkileri tamamen olumsuz özellikler göstermeye başlar. Anne, kızından uzaklaşarak sadece kendi hayatı için yaşamaya başlar. Claude Farrère, imgelem gücünün de etkisiyle, iki farklı özellik gösteren anneleri ele alarak okuyucuya farklı bakış açıları sunar.

Türk toplumunda Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte her alanda olduğu gibi, aile kurumunda da önemli değişimler yaşanmıştır. Özellikle Türk kadınlarının sosyal statülerinin değişmeye ve gelişmeye başlaması, onların Türk toplumunda eski dönemlere göre daha aktif olarak yer almasını sağlamıştır. Hiç kuşkusuz bu değişimlerin kadınların üzerindeki etkisi hem olumlu hem de olumsuz olarak yaşanmıştır. Ancak Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk kadınlarının özellikle ahlaki değerleri arka plana atarak, ailelerinden özgür olma çabasıyla uzaklaşmaya başladıklarını söylemek doğru olmayacaktır.

Tez çalışmamızın yine bu bölümünde Cumhuriyet'in ilanından sonra Türk erkeklerin de görülen değişimler ve Türk erkekleri ile Fransız erkekleri arasındaki farklılıkları incelemeye çalıştık. Yazara göre Fransız erkekler hayatın farkında olan ve aldıkları kararların arkasında durabilen tutarlı kişilerken; Türk erkekleri Cumhuriyet'in

ilanıyla birlikte Osmanlı toplumsal değerleri ve Cumhuriyet değerleri arasında kalarak sıkıntılı zamanlar geçiren, aile hayatında mutluluğu yakalayamamış kişilerdir. Bu bağlamda eserde yer alan Türk erkeklerini iki farklı imge altında topladık. Bunlardan ilki Osmanlı Devleti döneminde gücü elinde bulunduran Osmanlı erkeği imgesi iken, diğeri Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte otoritesini kaybeden Cumhuriyet erkeği imgesidir. Osmanlı erkeği imgesinde ele alınan karakter, Osmanlı Devleti'nin yıkılmasından ardından eşini ve kızını geride bırakarak ortadan kaybolur. Bu noktada yazarın Osmanlı değerlerine bağlı kalan kişilerin Cumhuriyet'in ilanıyla birlikte artık Türk toplumunda yer almadığı ortaya koyduğunu gördük. Cumhuriyet erkeği imgesi adı altında incelediğimiz karakterin Cumhuriyet toplumuna uyum sağlayamayarak mutsuz bir yaşam sürdüğüne tanık olduk.

Sonuç olarak *Ankaralı Dört Hanım* eserinde ele aldığımız karakterlerin, Cumhuriyet'in ilanından önceki ve sonraki tutumlarını irdelemeye çalıştık. Claude Farrère bu karakterleri eski-yeni karşıtlığıyla ele alarak okuyucuya her iki dönemi de karşılaştırma imkânı sunar. Aynı zamanda yazar bu eserde hem Osmanlı hem de Cumhuriyet dönemindeki Türk toplumunun gelenek ve görenekleri, sosyal yaşamı ve bireylerin arasındaki ilişkileri gözler önüne serer. Bu çalışma sırasında elde edilen bilgiler, Cumhuriyet'in ilanının Türkiye tarihinde bir dönüm noktası olduğunu ortaya koyar.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan, *Cumhuriyet Döneminden Bugüne Örneklerle Şiir Çözümlemeleri*, Bilgi Yayınevi, Ankara 2004.
- Berkes, Niyazi, *Türkiye’de Çağdaşlaşma*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2008.
- Burnette, Ron, *İmgeler Nasıl Düşünür*, (Çev. Güçsal Pular), Metis Yayınları, İstanbul 2007.
- Devlet, Nadir, *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*, Çağ Yayınları, İstanbul 1993.
- Doğramacı, Emel, *Atatürk’ten Günümüze Sosyal Değişmede Türk Kadını*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara 1993.
- Farrère, Claude, *Ankaralı Dört Hanım*, (Çev. Kriton Dinçmen), Arion Yayınevi, İstanbul 2003.
- Fedayi, Cemal, *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Nasıl Geçildi?*, Kadim Yayınları, Ankara 2012.
- Findley, Carter V., *Dünya Tarihinde Türkler*, (Çev. Ayşen Anadol), Kitap Yayınevi, İstanbul 2006.
- Güvenç, Bozkurt, *Türk Kimliği*, Boyut Yayıncılık, İstanbul 2012.
- Hourani, Albert, *Batı Düşüncesinde İslam*, Doruk Yayıncılık, İstanbul 2010.
- Kalın, İbrahim, *İslam ve Batı*, İsam Yayınları, İstanbul 2007.
- Kantarcıoğlu, Sevim, *Ahmet Hamdi Tanpınar Yapıbozumcu ve Semiotik Yaklaşımlar Işığında Tanpınar Hikâyeleri*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- , *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm*, Akçağ Yayınları, Ankara 2004.
- Kıray, Mübeccel B., *Toplumsal Yapı Toplumsal Değişme*, Bağlam Yayınları, İstanbul 2006.
- Kırıçoğlu, Olcay Tekin, *Sanatta Eğitim Görmek, Öğrenmek, Yaratmak*, Pegem Yayıncılık, Ankara 2005.
- Kırkpınar, Leyla, *Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2001.
- Kongar, Emre, *21. Yüzyılda Türkiye 2000’li yıllarda Türkiye’nin Toplumsal Yapısı*, Remzi Kitabevi, İstanbul 1998.

- , *Toplumsal Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği*, Remzi Kitabevi, İstanbul 2004.
- Korkmaz, Ramazan, *İkaros'un Yeni Yüzü Cahit Sıtkı Tarancı*, Akçağ Yayınları, Ankara 2002.
- Kurnaz, Şefika, *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1997.
- Mardin, Şerif, *Türk Modernleşmesi*, İletişim Yayınları, İstanbul 1991.
- N. Pospelov, Gennadiy, *Edebiyat Bilimi I*, (Çev: Yılmaz Onay), Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1984.
- Narlı, Mehmet, *Roman Ne Anlatır? Cumhuriyet Dönemi 1920-2000*, Akçağ Yayınları, Ankara 2009.
- Nuri, Celal, *Kadınlarımız*, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 1993.
- Okumuş, Ejder, *Toplumsal Değişme ve Din*, İnsan Yayınları, İstanbul 2006.
- Ortaylı, İlber, *Osmanlı Toplumunda Aile*, Pan Yayıncılık, İstanbul 2004.
- Ögel, Bahaeddin, *Dünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları, İstanbul 1988.
- Özçelebi, Ali, *Claude Farrère Et La Turquie*, (Doktora Tezi) Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1979.
- Özkazanç, Alev, "Cumhuriyet Döneminde Siyasal Gelişmeler: Tarihsel-Sosyolojik Bir Değerlendirme" (Ed. Faruk Alpkaya, Bülent Duru), *1920'den Günümüze Türkiye'de Toplumsal Yapı ve Değişim*, Phoenix Yayınevi, Ankara 2012.
- Penzer, N. M., *Harem*, (Çev. Doğan Şahin), Say Yayınları, İstanbul 2000.
- Pierce, Leslie P., *Harem-i Hümayun*, (Çev. Ayşe Berktaş), Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul 1996.
- Ramazanoğlu, Yıldız, (Ed.), *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Kadının Tarihi Dönüşümü*, Pınar Yayınları, İstanbul 2000.
- Toprak, Binnaz, "Türk Kadını ve Din " (Ed. Yıldız Ramazanoğlu), *Türk Toplumunda Kadın*, Araştırma, Eğitim ve Ekin Yayınları, Ankara 1979.
- Ulağlı, Serhat, *Edebiyata Farklı Bir Bakış*, I. Ulusal Karşılaştırmalı Edebiyat Sempozyumu 06-08 Aralık 2001, OGÜ Basımevi, Eskişehir 2002.
- , *İmgebilim "Öteki"nin Bilimine Giriş*, Sinemis Yayınları, Ankara 2006.
- Tekin, Mehmet, *Roman Sanatı*, Ötüken Yayınları, İstanbul 2001.

-----, *Peyami Safa'nın Roman Sanatı ve Romanları Üzerinde Bir Araştırma*, Selçuk Üniversitesi Yayınları, Konya 1990.

Wellek, René/ WARREN Austin, *Edebiyat Biliminin Temelleri*, (Çev. Ahmet Edip Uysal), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1983.

Wellek, René, *Edebiyat Teorisi*, (Çev. Ömer Faruk Huyugüzel), Akademi Kitabevi, İzmir 1993.

Yalçın, Alemdar, *Cumhuriyet Dönemi Türk Romanı*, Günce Yayınları, Ankara 1992.

Sözlükler ve Ansiklopediler

Budak, Selçuk, *Psikoloji Sözlüğü*, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 2005.

Büyük Lügat ve Ansiklopedi VI., Meydan Yayınevi, İstanbul 1971.

Hançerlioğlu, Orhan, *Felsefe Ansiklopedisi*, Remzi Kitapevi Yayınları, İstanbul 1977.

Türk Dil Kurumu Sözlüğü, T.D.K, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

Internet Siteleri

http://fr.wikipedia.org/wiki/Claude_Farr%C3%A8re

<http://librairie-marine.com/documents/farrere/farrere-claude.html>

http://www.ataturquie.asso.fr/olusum_dossier_og6465.htm

http://www.memoireafriquedunord.net/biog/biog16_Farrere.htm

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sümevra ÇELİK
Doğum Yeri ve Tarihi	Yozgat - 1986
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fransız Dili ve Edebiyatı
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fransız Kültürü ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Bildiği Yabancı Diller	Fransızca, İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	26.06.2013

